

Proaktivno djelovanje školskih knjižnica u Godini čitanja

zbornik radova 13. okruglog stola za školske knjižnice

7. listopada 2022.

uredile Mirjana Čubaković, Merien Hadrović i Ana Saulačić

13. okrugli stol za školske knjižnice
"Proaktivno djelovanje školskih knjižnica u Godini čitanja"

13. okrugli stol za školske knjižnice
Proaktivno djelovanje školskih knjižnica u Godini čitanja
Zbornik radova

uredile Mirjana Čubaković, Merien Hadrović i Ana Saulačić

Hrvatsko knjižničarsko društvo
Zagreb, 2023.

Elektronička izdanja Hrvatskoga knjižničarskog društva
ISSN 1846-5447

Nakladnik
Hrvatsko knjižničarsko društvo

Za nakladnika
Jasenska Pleško

Urednice
Mirjana Čubaković
Merien Hadrović
Ana Saulačić

Urednički odbor niza Elektronička izdanja Hrvatskoga knjižničarskog društva
dr. sc. **Ivana Dević**

Filip Horvat
Katarina Jukić
Ivana Turk
Goran Vučković

Glavna urednica niza Elektronička izdanja Hrvatskoga knjižničarskog društva
Merien Hadrović

Pristup: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/drustvena/di/catalog/series/elektronicka>

ISBN: 978-953-8176-26-5

Sadržaj

- 7 Uvodna riječ

POZVANA PREDAVANJA

- 11 Mladi čitatelj i kvalitetne knjige za djecu i mladež **Maja Logar**
- 34 Pregled projekata za poticanje čitanje u Godini čitanja 2021. dr. sc. **Marija Purgar**
- 52 Povezivanjem širimo znanje i čitanje **Romana Fekonja**
- 61 Književni kanon s/poticanja čitanja prof. dr. sc. **Sanja Nikčević**
- 81 Čitanje je razumijevanje sebe i drugih : različiti putevi do čitanja u Sloveniji
Tjaša Urankar Dornik
- 95 Školska knjižnica u promicanju čitanja prof. dr. sc. **Karol Visinko**

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

- 109 Iskustva autorice više od 50 naslova za mlade **Silvija Šesto**
- 112 Europska godina mladih I PoMoZi Da mladima! **Jelena Cvrković**
- 118 Dječjom knjigom protiv pandemije i potresa **Iva Dužić, Željka Kleković-Brajenović**
- 124 Slavenska mitologija u godini čitanja **Marija Gajski**
- 131 Zavičajni književnici i njihova djela u školskoj knjižnici: suradnja škole i gradske knjižnice
Gordana Grabovac, Danijela Pauković
- 136 Godina čitanja u Gimnaziji Sesvete **Ruža Jozić**
- 142 Godina čitanja 2021 **Snježana Kovačević**
- 147 Storytelling pripovjedne tehnike –Tjeloglazba u storytelling-u
Biljana Krnjajić, dr. sc. Anita Tufekčić
- 152 ČitKaj u školskim knjižnicama **Ines Krušelj-Vidas**
- 158 Online recital kao prilika za suradnju i čitanje **Jasenska Marmilić**
- 162 "Za oštrij um": Godina čitanja u Školi za medicinske sestre Vinogradska
doc. dr. sc. **Milica Mikecin**
- 168 Čitanjem do znanja, mašte i kreativnosti **Suzana Pracaic**
- 173 Zarazi se čitanjem **Nikolina Sabolić**

Naziv skupa
Proaktivno djelovanje školskih knjižnica u Godini čitanja
13. okrugli stol za školske knjižnice Hrvatskoga knjižničarskog društva, stručni skup s međunarodnim
sudjelovanjem
7. listopada 2022.

Organizator
Hrvatsko knjižničarsko društvo
Sekcija za školske knjižnice

Suorganizatori
Agencija za odgoj i obrazovanje, podružnica Split
Društvo knjižničara u Splitu

Programski i organizacijski odbor
dr. sc. **Sanja Brbora**
Mirjana Čubaković
Marijana Jelinić Pezo
dr.sc. **Dijana Machala**
Tea Radić
Ana Saulačić
Josip Strija
dr. sc. **Nada Topić**
Adriana Turić Erceg
Madlen Zubović

Agencija za odgoj i obrazovanje

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture

Uvodna riječ

Pred vama je Zbornik radova 13. okruglog stola za školske knjižnice s međunarodnim sudjelovanjem "Proaktivno djelovanje školskih knjižnica u Godini čitanja", održanog 7. listopada 2022. u organizaciji Sekcije za školske knjižnice Hrvatskoga knjižničarskog društva u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje - Podružnica Split i Društvom knjižničara u Splitu. Uživo i virtualnim ga je putem pratilo oko 240 knjižničara, učitelja, nastavnika i kolega ostalih srodnih struka. Sudionici skupa slušali su i aktivno sudjelovali u raspravi na predavanjima sedam pozvanih predavača (četiri iz Hrvatske i tri iz Slovenije) te dvanaest predavanja o primjerima dobre prakse koje su prikazali školski knjižničari.

Skup se tematski bavio problematikom poticanja čitanja i proaktivnim aktivnostima školskih knjižnica na ostvarenju planiranog cilja tijekom Godine čitanja 2021. Cilj skupa bio je pomoći stručnim suradnicima knjižničarima u ostvarivanju osnovne zadaće školske knjižnice, odnosno stvaranja aktivnih čitatelja i pripreme učenika za cjeloživotno obrazovanje, predstavljanja primjera uspješnog djelovanja školske knjižnice u procesu poučavanja i poticanja čitanja, poučavanja etičnog korištenja građe primjerenog dobi učenika te ukazivanje na moguće probleme s kojima se školsko knjižničarstvo susreće prilikom provođenja programa i aktivnosti za poticanje čitanja i ostvarivanja svoje zadaće – potpori nastavnom procesu i povezivanju s lokalnom i širom zajednicom.

Konstruktivna rasprava vođena tijekom skupa, polučila je Zaključke koji služe za daljnje zagovaračke aktivnosti kao i za poboljšanje uvjeta rada školskih knjižnica, na dobrobit djece, roditelja, suradnika i šire javnosti.

Godina čitanja bila je prilika da se javnost senzibilizira za brojne programe, projekte, promocije i kampanje poticanja čitanja koji se provode u knjižnicama. Knjižničarskoj zajednici, a posebice školskoj, svojstveno je permanentno promišljanje o kreiranju i provođenju najraznovrsnijih aktivnosti za poticanje čitanja i stvaranja čitalačke kulture. U Godini čitanja, školski su se knjižničari dodatno potrudili osmisliti i realizirati mnoge inovativne aktivnosti (sveukupno su proveli 3202 aktivnosti) kojima su izišli iz okvira vlastitih knjižnica i školske sredine. Uspjeli su probuditi interes za knjigu i usmjeriti pažnju na važnost i dobrobit čitanja ne samo kod svojih učenika već i u širem krugu potencijalnih korisnika.

Prije svega, želimo čestitati svim kolegicama i kolegama na njihovom doprinosu u Godini čitanja. Posebno čestitamo onima koji su radili i još uvijek rade u otežanim uvjetima, kolegicama i kolegama s potresom pogođenih područja.

Zahvaljujemo svim predavačima iz Hrvatske i Slovenije koji su svoje znanje, iskustva i vrijednosti nesebično podijelili sa zainteresiranom javnošću. Zbornik radova koji je pred vama, služi upravo tome, širenju znanja i osvješćivanju naznačenog: važnosti čitanja i to upravo čitanja iz užitka, te ulogu školske knjižnice u promicanju tih vrijednosti.

Mirjana Čubaković

OŠ Budaševo-Topolovac-Gušće
Sekcija za školske knjižnice Hrvatskoga knjižničarskog društva

Merien Hadrović

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek
Niz Elektronička izdanja Hrvatskog knjižničarskog društva

Ana Saulačić

Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Split

POZVANA PREDAVANJA

Mladi čitatelj i kvalitetne knjige za djecu i mladež

Maja Logar

Mariborska knjižnica, Maribor
maja.logar@mb.sik.si

prijevod:

Koraljka Čeh

Osnovna šola Janka Padežnika, Maribor
kora.ceh@guest.arnes.si

Sažetak

Slovensko knjižničarstvo za mlade narodnih, osnovnoškolskih i srednjoškolskih knjižnica, uz podršku civilnog društva i raznih ustanova, svojim je djelovanjem i programom poveznica bogate palete projekata. Su-kreira ih s brojnim novim oblicima i suradnjama koje se baziraju na čvrstim temeljima te se u moderno doba šire sve više interdisciplinarno i međuinstitucionalno, ali sa zajedničkim i jasnim ciljevima - poticanjem čitanja i oduševljenosti knjigom, poticanjem interesa za književnost za djecu i mladež i ilustracijom, kao i utjecaj na svakodnevni doticaj s knjigom.

Naš temelj je suvremena knjižnica s pomno odabranim, obrađenim i uređenim knjižničnim fondom koji je polazište za promišljen informacijski i bibliopedagoški rad za znatiželjnog, samostalnog i neovisnog mladog čitatelja.

Izvješćivanje o kvalitetnim knjigama za djecu i mladež biltenima popisa preporučenih knjiga i nagradama za slovensku književnost za djecu i mladež, slikovnicama i ilustracijama, svakako su dragocjena pomoć i smjernice koje stručnjake, širu javnost i mlade čitatelje dodatno vode putevima čitanja i usmjeravanju na dobru knjigu.

Prilog predstavlja slovensko knjižničarstvo za djecu i mladež u cjelini, a u posebnom je dijelu priloga osvrt na rad Odjela za djecu i mladež Mariborske knjižnice i Gradske knjižnice Ljubljana (Mestne knjižnice Ljubljana). Gradska knjižnica Ljubljana najveća je narodna knjižnica u Sloveniji koja svojim Pionirskim centrom za književnost i knjižničarstvo za djecu i mladež tvori bazu

slovenskog knjižničarstva narodnih i školskih knjižnica. U tom kontekstu ovaj je prilog prikaz interdisciplinarnog povezivanja raznovrsnog i predanog zajedničkog rada na nacionalnoj razini.

Ključne riječi: prostor knjižnica za mlade, povezivanje na nacionalnoj razini, preporuka knjiga za mlade, književne nagrade, nagrade ilustratorima, promocija čitanja

ČITANJE JE RAZUMIJEVANJE SEBE I DRUGIH

(Različiti putevi do čitanja u Sloveniji)

Slovenija se na različite načine povezala sa suradnicima s namjerom kako bi do mladog čitatelja dospjele kvalitetne knjige. U ovom članku želimo prikazati ključne točke povezivanja na nacionalnoj razini kako škola tako i knjižnica (narodnih i školskih) kao i cjelokupno djelovanje svih ustanova koje se bave poticanjem čitanja, promocijama, prodajom i posudbom kvalitetnih knjiga.

Mariborska knjižnica i njezin rad s mladim čitateljima

Mariborska knjižnica druga je po veličini opća knjižnica u Sloveniji, a od 2003. godine ima status središnje knjižnice za štajersko područje, koja kao takva obavlja posebne zadaće vezane uz opseg i zahtjevnost izbora knjižnične građe i informacija, stručnu pomoć knjižnicama sa svog područja, sakupljanje i koordinaciju zavičajne građe te provedbu zadaća posebnih službi i projekata. Mariborska knjižnica u svojoj mreži obuhvaća dvadeset i jednu knjižnicu i bibliobus, a poznata je i po svom radu s mladim čitateljima, kojeg je sustavno počela razvijati već 1972. godine. Istovremeno je organizirala **Službu za mlade čitatelje i Studijsku zbirku književnosti za mladež i knjižničarstva za mladež**. Objavila je sveslovensku reviju *Otrok in knjiga* (Dijete i knjiga), koja se od svojih početaka pa sve do danas uređuje upravo u Mariborskoj knjižnici.

Glavne aktivnosti Mariborske knjižnice na području rada s mladim čitateljima su:

Služba za mlade čitatelje

Studijska zbirka književnosti za mladež te knjižničarstva za mladež

Arhivska zbirka slikovnica

Revija *Otrok in knjiga* (Dijete i knjiga)

Igroteka – zbirka igara i igračaka

Umjetnost pripovijedanja
Bibliopedagoška djelatnost
Centar za promicanje čitalačke pismenosti
Nakladnička djelatnost

Služba za mlade čitatelje svoj je rad stručno uspoređivala sa Studijskom zbirkom književnosti za mladež i knjižničarstva za mladež, s arhivskom zbirkom slikovnica te radom revije *Otrok in knjiga* (Dijete i knjiga), jedine slovenske revije s područja književnosti za mladež, književnog odgoja i medija povezanih uz knjigu. Početci su bili brižno i vizionarski planirani te su se u polazištu povezivali s Festivalom Kurirček, koji se u to vrijeme preplitao s djelovanjem na području naše bivše zajedničke države, s Pionirskim odjelom Gradske knjižnice Ljubljana (Mestne knjižnice Ljubljana) i djelovanjem ljubljanskog i mariborskog fakulteta, u želji sa suradnjom i dopunjavanju rada i razvoja knjižničarstva za mladež i književnosti za djecu i mladež.

Revija *Otrok in knjiga* je 2022. godine obilježila časnih 50 godina. Jubilej je diljem Slovenije popraćen brojnim događajima, simpozijima i svestranim obilježavanjem. Služba za mlade čitatelje je radi promjena u unutarnjoj organizacijskoj strukturi knjižnice, u svojoj jubilarnoj godini, na žalost ukinuta, čime se oštetila brižno zamišljena i izvođena djelatnost knjižničarstva za mladež, druge po veličini slovenske narodne knjižnice. Služba za mlade čitatelje dugi je niz godina nedjeljivo i cjelovito brinula za djecu i mladež u Mariborskoj knjižnici, njegovala i razvijala raznolike oblike bibliopedagoškog djelovanja te se oslanjala na kvalitetan knjižnični fond i umjetnost pripovijedanja. Njezina područja djelovanja preplitala su se i dopunjavala s raznim internim odjelima, službama i skupinama te vanjskim institucijama, društvima i pojedincima. Brinula je za uređenje i organizaciju knjižnica za mlade te odjele za djecu i mladež, za nabavku njihove građe, klasifikaciju i predmetno označivanje knjižničnog fonda, za planiranje i promociju priredbi i aktivnosti, za savjetovanje i edukaciju te za promicanje i njegovanje čitalačke kulture, područja književnosti za mlade i književne ilustracije. Služba za mlade čitatelje primila je 2016. godine priznanje Slovenske sekcije IBBY za promicanje književnosti za mladež, a priznanjima i nagradama za svoj temeljiti rad s područja knjižničarstva za mladež, umjetnosti pripovijedanja i stručnog djelovanja, nagrađeni su i brojni knjižničari za mladež Mariborske knjižnice.

Umjetnost pripovijedanja u mariborskoj knjižnici

Mariborska knjižnica se u okviru rada s mladim čitateljima posebno bavi umjetnošću pripovijedanja, književnom ilustracijom te nakladničkom djelatnošću, koja podupire njeno djelovanje.

- **Bibliopedagoški rad:** pričaonice, vođenje po knjižnici, projekti čitanja, izložbe, susreti s autorima
- **Pravljični dnevni (Bajkoviti dani):** aktivnosti za djecu, edukacija s pripovjedačkim školama i simpozijima, aktivnosti za odrasle
- **Pravljični večeri za odrasle (Bajkovite večeri za odrasle):** povezivanje slovenskih općih knjižnica, njezinih knjižničara za djecu i pripovjedača, organizacija pripovjedačkih događaja diljem Slovenije
- **Sudjelovanje s RTV-SLO, Radio Maribor**

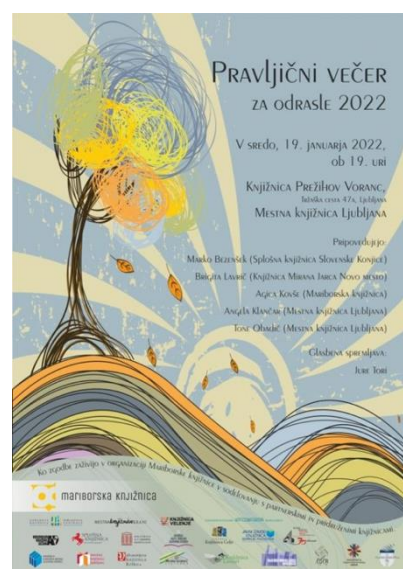
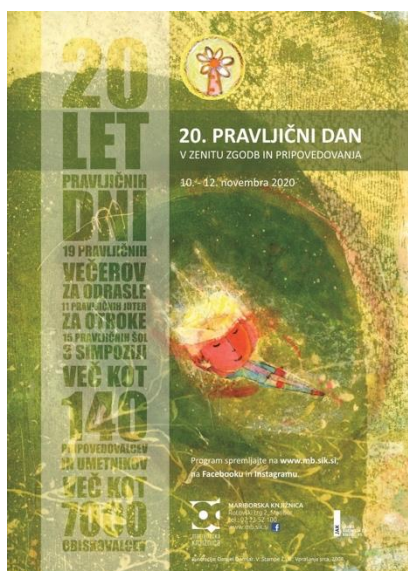
Svoj bibliopedagoški rad već pedeset godina prožima umjetnošću pripovijedanja za djecu, dok pripovijedanje za odrasle za svoju vjernu mariborsku i slovensku publiku organizira putem Dana bajki i Večeri bajki za odrasle. U svojoj sredini ima skupinu devetero pripovjedača, pričaonice izvodi u svim svojim knjižnicama i u bibliobusu, a umjetnost pripovijedanja uključuje i u različite oblike bibliopedagoškog rada, koji dobiva poseban i prepoznatljiv izričaj.

Mariborska knjižnica već više od dvadeset godina tematski oblikuje svoje Pravljične dneve (Dane bajki). Sastoje se iz pripovjedačkog prijedpodneva za djecu i mladež, edukacije u obliku pripovjedačkih radionica ili simpozija te pripovjedačke večeri za odrasle.

Na Danima bajki, koje već niz godina financijski podupire i Javna agencija za knjigu Republike Slovenije (JAK RS), gostuju domaći pripovjedači te brojni domaći i strani gosti s područja umjetnosti pripovijedanja te kazališne i glazbene umjetnosti. Upravo dugogodišnji pripovjedački rad u okviru redovitih aktivnosti za djecu i mladež te Dani bajki i uz njih povezano iskustvo bili su razlog za nastanak sveslovenskih Večeri bajki za odrasle. Dodatni razlog bila je snažna Služba za mlade čitatelje, koja je cijelo vrijeme brinula o sustavnom izvođenju aktivnosti te knjižničare za mladež podupirala s pomoću kontinuiranih edukacija, osiguravanjem uvjeta za rad te učvršćivanjem njihovog statusa. Mariborska knjižnica, uz Gradsku knjižnicu Ljubljana (Mestna knjižnica Ljubljana), ima najdužu tradiciju umjetnosti pripovijedanja među slovenskim knjižnicama, koju sa zamišljenom vizijom brižno njeguje i razvija. Stoga je bilo samo po sebi razumljivo da je u

projektu Večeri bajki povezala pripovjedače i knjižničare za mladež brojnih slovenskih narodnih knjižnica te danas, već trinaestu godinu za redom, koordinira zajedničku akciju dvadeset slovenskih narodnih knjižnica zajedničkom pripovjedačkom ekipom i prepoznatljivom pojavom. Protekle godine širom Slovenije i izvan granica izveli su dvadeset i dvije odlične pripovjedačko-glazbene priredbe u raznim narodnim knjižnicama, koje je posjetilo do 1.000 gostiju.

Mariborska knjižnica bila je začetnik pripovjedačkog sudjelovanja s RTV Slovenija, Radiom Maribor, gdje je isprva prigodno snimljeno pripovijedanje za najmlađe, a danas zajedno s Radiom Maribor vodi dobro utečeno kontinuirano studijsko snimanje bajki, legendi i priča pripovjedača Mariborske knjižnice te time bogati dječji radijski program, a ujedno stvara dragocjeni arhiv snimki te pripovjedačkih glasova, interpretacija i rada pripovjedača. Do kraja prošle godine skupljeno je 207 snimki većinom narodnih i nešto autorskih priča.

Slike 1, 2, 3, 4: Promocijski plakat jubilarnog, 20. dana bajki, logotip Dana bajki, kojeg je poklonio priznati slovenski ilustrator Danijel Demšar, plakat zvučnog pripovjedačkog gradiva s likom ilustratorice Ane Zavavlav te promotivni materijal slovenskog pripovjedačkog projekta Večeri bajki za odrasle, kojeg koordinira Mariborska knjižnica.

Izdavačka djelatnost Mariborske knjižnice

Istraživački i stručni rad u Službi za mlade čitatelje Mariborske knjižnice nadgrađen objavljivanjem četiri važne monografije. Prva je posvećena 50. obljetnici knjižničarstva za mladež na području Maribora, dok su ostale tri podržale simpozijaska događanja Dana bajki i predstavljaju

raznolike poglede, znanja i područja brojnih stručnjaka, knjižničara, autora i umjetnika, koji se nadovezuju na umjetnost pripovijedanja, književnost za mlade i književnu ilustraciju:

- **Splet znanja in domišljije: zbornik ob petdesetletnici mladinskega knjižničarstva v Mariboru : 1953-2003** (*Splet znanja i mašte : zbornik uz pedesetu obljetnicu knjižničarstva za mlade u Mariboru : 1953.-2003.*). Mariborska knjižnica, 2006.
- **Sedi k meni, povem ti eno pravljico: za ohranjanje slovenskega izročila, zbornik prvega simpozija pravljicarjev, priročnik pripovedovanja pravljic.** (*Sjedi pored mene da ti ispričam priču : za očuvanje slovenske tradicije, zbornik prvog simpozija pripovjedača, priručnik za pripovijedanja priča.*). Mariborska knjižnica, 2006.
- **Za pravljice odklenjene ključavnice** (*Za priče otključane brave*). Mariborska knjižnica, 2016.
- **Prenos pravljic v raznotere pojavne oblike in umestitve** (*Prenošenje priča u raznolike pojavne oblike i položaje*). Mariborska knjižnica, 2018.

Slike 5, 6, 7, 8: Naslovnice monografija Mariborske knjižnice

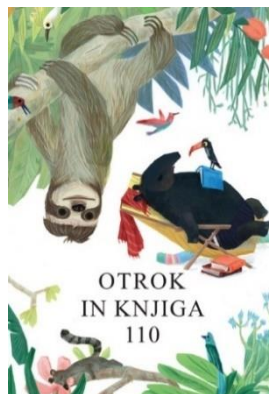
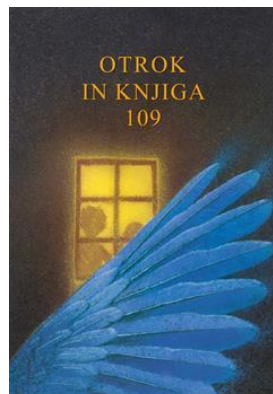
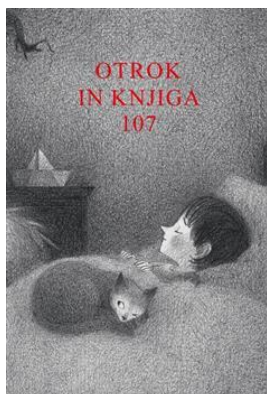
Zasigurno su usmjerenja izdavačkog rada tijesno prepletena s djelovanjem revije *Otrok in knjiga* (Dijete i knjiga), čije uredništvo već pedeset godina ponosno stanuje u Mariborskoj knjižnici. Revija je u tom razdoblju poveznica između mnogih stručnih područja i aktera, ima važnu ulogu u stvaranju područja književnosti za mlade i knjižničarstva za mladež te pridonosi njihovom razvoju i sudjelovanju. Njezina srdačna, vrijedna i vrlo stručno usmjerena glavna i odgovorna urednica Darka Tancer Kajnih, nakon četrdeset i dvije godine rada na reviji zapisala je kako “revija želi zajedno s uredništvom osvijetliti aktualne teme i probleme književnosti za mlade ili ispuniti praznine u struci te se u svom djelovanju povezuje s pojedincima, ustanovama i društvima, koja

se bave istraživanjem, ocjenjivanjem, edukacijom, stvaranjem i posredovanjem književnosti za mlade. Ciljna publika revije su literarni teoretičari i kritičari, odgajatelji, učitelji različitih stupnjeva obrazovanja, knjižničari, urednici, prevoditelji i autori književnosti za mlade te književne ilustracije.” (Tancer Kajnih, 2022: 5)

Široka umreženost revije na nacionalnoj razini izražava se i činjenicama da je revija *Otrok in knjiga* (Dijete i knjiga) 1992. godine bila jedna od ustanovitelja Slovenske sekcije IBBY. Godine 1996. bila je jedna od inicijatora uspostave nagrade Večernica. U svom dosadašnjem djelovanju pripremila je deset velikih samostalnih stručnih simpozija, sve u Mariboru osim jednog, sudjelovala kao jedan od organizatora slovenskih simpozija i događaja brojnih institucija i društava. Od 1996. godine pa sve do danas revija svake godine priprema stručni događaj festivala *Oko besede* (*Oko riječi*) u Murskoj Soboti. Revija je objavila četiri monografske publikacije, a u prošlogodišnjoj jubilarnoj godini svoj 115. broj.

Monografske publikacije revije *Otrok in knjiga* (Dijete i knjiga):

- **Kobe, Marjana: *Vedež in začetki posvetnega mladinskega slovstva na Slovenskem : 1778-1850*** (*Znalac i počeci svjetovne književnosti za mlade u Sloveniji: 1778-1850*). Mariborska knjižnica, revija *Otrok in knjiga*, 2004.
- **Saksida, Igor: *Bralni izzivi mladinske književnosti*** (*Izazovi čitanja književnosti za mladež*). Izolit, 2005.
- **Sajko, Rosanda: *Poetičnost zvoka: ustvarjalne možnosti radijske igre za otroke*** (*Poetika zvuka: kreativne mogućnosti radijske igre za djecu*). Mariborska knjižnica, revija *Otrok in knjiga*, 2006.
- **Haramija, Dragica: *Sedem pisav : opusi sedmih sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev*** (*Sedam pisama: opus sedmoro slovenskih pisaca za mladež*). Mariborska knjižnica, revija *Otrok in knjiga*, Pedagoška fakulteta, 2009.

Slike 9, 10, 11: Nekoliko naslovnica revije *Otrok in knjiga*, koje uvijek krase aktualne ilustracije nagrađenih literarnih i likovnih djela; na simpoziju Slovenske periodike revija je dobila priznanje za najsavršeniju naslovnicu stručne revije glede vizualnosti i oblikovanja.

Snaga sudjelovanja definira slovenski milje književnosti za mladež, književne ilustracije, knjižničarstva za mladež i stručnog rada

Književnost za mladež, kako kod kuće, tako i u svijetu, u usporedbi s već udaljenom prošlošću, vidljivo i ekvivalentno nalazi mjesto u korpusu literature, literarne kritike i studijske obrade. Poziv knjižničara za mladež, koji u slovenskom prostoru u Zakonu o knjižničarstvu i u bibliotekarskoj struci do sada, na žalost, nije našao svoje mjesto koje bi mu pravnim temeljima osiguravalo potreban status, također se polako utvrđuje, barem s priznavanjem i uvažavanjem specifičnih znanja kao i uvjeta rada, koje rad s djecom i mladima, uz čvrstu, osjetljivu i široku stručnu podlogu svakako zahtijeva.

Knjižničari za mladež u Sloveniji su zaposleni prije svega u osnovnoškolskim i srednjoškolskim knjižnicama te na odjelima za mladež narodnih knjižnica. Iako za njih na Odjelu za bibliotekarstvo, informacijsku znanost i knjižarstvo na Filozofskom fakultetu u Ljubljani, gdje se odvija formalno obrazovanje knjižničara, nema posebnog smjera, u programu se počinju pojavljivati predmeti koji taj smjer podupiru. Radna mjesta knjižničara za mladež u Sloveniji, uz stručne radnike knjižničarske naobrazbe, često zauzimaju diplomanti pedagoških smjerova, koji polože stručni ispit, a postoje i brojni programi, koji omogućavaju kasniju edukaciju za pridobivanje specifičnih znanja za rad u općim i školskim knjižnicama.

Za kvalitetan i povezan rad nužno je sudjelovanje te kontinuirani protok znanja i informacija, zato se može s ponosom zapisati da organiziranost knjižničara za mladež na nacionalnoj razini, usprkos manjku zakonskih odredbi, ima snažnu i čvrstu tradiciju sudjelovanja, koje se u sadašnje vrijeme formalno ostvaruje u raznim institucijama, projektima, načinima izvođenja i mogućnostima suradnje.

Pionirsku ulogu na području knjižničarstva za mladež u prošlosti su sasvim sigurno odigrali Gradska knjižnica Ljubljana (Mestna knjižnica Ljubljana) s Pionirsko - kompetentnim centrom za književnost za mladež i knjižničarstvo, Društvo Bralna značka Slovenija - ZPMS, revija *Otrok in knjiga* (Dijete i knjiga) i Mariborska knjižnica sa Službom za mlade čitatelje. U sadašnjosti se knjižničari za mladež također aktivno povezuju unutar Saveza knjižničarskih društava Slovenije (Zveze bibliotekarskih društava Slovenije) i njihovih sekcija: u Sekciji školskih knjižničara i u Sekciji knjižničara za mladež te dodatno u Regionalnoj skupini za knjižničnu aktivnost Zavoda Republike Slovenije za školstvo.

Dandanas o stručnom i istraživačkom radu na području knjižničarstva za mladež i promicanju čitanja, razmjeni znanja i stručnih pogleda knjižničarskog s drugim srodnim područjima, brine cijela vrsta sudionika.

Slovenska sekcija IBBY uz potporu je Javne agencije za knjigu nedavno pripremila malenu ali važnu i sadržajem definiranu publikaciju *Slovenian Loves Reading*, koja ta sudjelovanja pregledno i važno povezuje u sveobuhvatan prikaz temeljnih institucija, društava, udruga, programa, projekata, festivala, njihovog djelovanja i nagrada. Djeluju na raznovrsnim područjima, iako sa svojim brojnim, bogatim i stručnim sudjelovanjima, događajima i razmišljanjima tvore čvrsti temelj za sistematičan, povezan i isprepleten rad te stvaraju izrazit zajednički prostor, koji Sloveniju oblikuje u državu sa dobro organiziranim i odlično podržanim te u strukovnom i javnom životu osjetno zacrtanim naporima za stvaranje i stručno vrednovanje književnosti za mladež te za njeno višeslojno promicanje, koje vodi ka stvaranju poticajne klime za razvoj čitalačke pismenosti. Dugogodišnji zajednički rad uspostavio je širok prostor veza koje djeluju prema njegovanju i prirodnom tijeku, a Slovenija je upravo dovoljno velika država da se odnosi mogu temeljiti na upravljivosti prostora, dobrom poznavanju područja rada i osobnim poznanstvima koja tvore stručno raznoliko i sklono radno okruženje. Sudjelovanjem oblikuje nedjeljivu cjelinu koju tvore, stvaraju i grade:

- Slovenska sekcija IBBY
- Javna agencija za knjigo Republike Slovenije / Javna agencija za knjigu RS
- Društvo bralna značka Slovenije – ZPM
- Zveza bibliotekarskih društva Slovenije (Sekcija za šolske knjižničarje, Sekcija za splošne knjižnice, Sekcija za mladinsko knjižničarstvo) / Savez knjižničarskih društava Slovenije (Sekcija školskih knjižničara, Sekcija narodnih knjižnica, Sekcija knjižničarstva za mladež)
- Zavod RS za šolstvo - Področna skupina za knjižnično dejavnost / Zavod Republike Slovenije za šolstvo – Regionalna skupina za knjižničarsku djelatnost
- Pionirska – kompetenčni center za mladinsko književnost in knjižničarstvo (Mestna knjižnica Ljubljana) / Pionirska – kompetentni centar za književnost i knjižničarstvo za mlade (Gradska knjižnica Ljubljana)
- Revija Otrok in knjiga, Mariborska knjižnica / Revija Dijete i knjiga, Mariborska knjižnica
- Bralno društvo Slovenije / Čitalačko društvo Slovenije

- Društvo slovenskih pisateljev (Sekcija za otroško in mladinsko književnost) / Društvo slovenskih pisaca (Sekcija za književnost za djecu i mlade)
- Zveza društev slovenskih in likovnih ustvarjalcev (Sekcija ilustratorjev) / Savez društava slovenskih i likovnih stvaratelja (Sekcija ilustratora)
- Društvo slovenskih knjižnih prevajalcev / Sekcija slovenskih književnih prevoditelja
- Društvo slovenskih literarnih kritikov / Društvo slovenskih literarnih kritičara
- Zbornica založnikov in knjigotržcev pri Gospodarski zbornici Slovenije / Komora izdavača i knjižara u sklopu Gospodarske komore Slovenije
- RTV Slovenija (Otroški in mladinski program) / RTV Slovenija (Program za djecu i mladež).

Knjižničarska djelatnost i knjižničarstvo za mladež u Sloveniji

Knjižnična djelatnost se s područjem knjižničarstva za mladež stručno najintenzivnije susreće u školskim knjižnicama osnovnih i srednjih škola te u narodnim knjižnicama. Tu mrežu u Sloveniji tvori 58 narodnih knjižnica s 273 jedinica i 13 bibliobusa te 821 školskih knjižnica. U Gradskoj knjižnici Ljubljana (Mestna knjižnica Ljubljana) djeluje važan kompetentni centar Pionirska – centar za književnost i knjižničarstvo za mladež, u Mariborskoj knjižnici Centar za promicanje čitalačke pismenosti i revija *Otrok in knjiga* (*Dijete i knjiga*), u profesionalnom Savezu knjižničarskih društava Slovenije (Zveza bibliotekarskih društava Slovenije) se knjižničari za mlade povezuju u Sekciji za školske knjižnice i Sekciji knjižničarstva za mladež, a u okviru Zavoda Republike Slovenije za školstvo u Regionalnoj skupini za knjižničnu djelatnost. Knjižničari za mladež različitih profila i vrsta knjižnica radno i stručno povezuju se na svim tim razinama.

Slovenski knjižničari za mladež mogu u svojoj državi biti nagrađeni za svoj rad i trud. Naravno da se njihov rad ne mjeri samo po nagradama, a zasigurno priznanja takve vrste pomažu u prepoznatljivosti zanimanja i svijesti o njegovom značenju i poslanstvu:

- Čopove nagrade i priznanja, najviše državne nagrade s područja knjižničarstva koje dodjeljuje Savez bibliotekarskih društava Slovenije (Zveza bibliotekarskih društava Slovenije)
- nagrade i priznanja Slovenske sekcije IBBY - za posebna postignuća s područja promicanja čitanja i književnosti za mladež
- nagradu Kulturno umjetničkog društva *Sodobnost International* *Sončnica na rami* (*Suncokret na ramenu*) za – poticanje čitanja kod djece i mladih.

Pionirska – kompetentni centar za književnost za mladež i knjižničarstvo u Gradskoj knjižnici Ljubljana (Mestna knjižnica Ljubljana) slovenskim knjižničarima za mladež predstavlja mjesto stručnih susreta s najdužom tradicijom, najsnažnijim djelovanjem te najraznovrsnijim aktivnostima povezivanja, zato ga na ovom mjestu posebno ističemo. Djeluje na području književnosti za mladež, knjižničarstva za mladež i promicanja čitanja. Sakuplja i proučava informacije i gradivo povezano sa svojim područjem djelovanja u Sloveniji i izvan granica te ih uspoređuje s knjižničnom zbirkom slovenske književnosti za mladež, prevedene literature za mladež i s arhivom slovenske periodike za mladež. Organizira redovne mjesečne susrete takozvane Stručne srijede (Strokovne srede), smišlja važne samostalne simpozije i suorganizira brojne događaje i projekte. Svake godine objavi *Priručnik za čitanje kvalitetnih knjiga za mladež (Priručnik za branje kakovostnih mladinskih knjig)*, koji kritički predstavi i ocjeni godišnju produkciju proze te stručnog gradiva za djecu i mladež te ih opremi važnim stručnim priložima. Pionirska je prije deset godina uvela nagradu Zlatne kruške (Zlate hruške), znak kvalitete knjiga za djecu i mladež. Nagrada danas prepoznatljivo opredjeljuje kvalitetnu produkciju knjiga za djecu i mladež, izvornu i prevedenu, prozu i stručnu, te mentorima čitanja, čitateljima u knjižnicama i knjižarama daje pouzdane informacije, predstavlja simbol kvalitete s kojima se nakladnici vole pohvaliti, a čitateljima, knjižarima i knjižničarima predstavlja dragocjeni orijentir u savjetovanju. Posljednjih godina Gradska se knjižnica Ljubljana (Mestna knjižnica Ljubljana) uz tu nagradu povezala sa Savezom knjižničarskih društava Slovenije (Zvezo bibliotekarskih društav Slovenije), čime je prerasla u nagradu profesije i povećala svoju ulogu, dok njena osnivačica u suradnji s nakladnicima, knjižarama, knjižnicama, društvima, institucijama i projektima brine o zanimljivim promocijskim pristupima uz estetsko izvanrednu građu, događajima i medijskim objavama.

Bez dugogodišnjeg povezivanja i djelovanja u okviru Pionirske, područje slovenskog knjižničarstva za mladež sasvim sigurno ne bi bilo tako čvrsto. Sudjelovanje je također pripomoglo osmišljavanju i izvođenju velikih nacionalnih projekata, akcija i događaja raznih organizacija i društava, koji slovenske knjižnice uključuju kao važan član; navodimo neke od njih:

- Nacionalni mjesec zajedničkog čitanja Čitajmo zajedno / Berimo skupaj (nacionalni međuresorni projekt – poticanje čitalačke pismenosti i čitalačke kulture)
- Rastem s knjigo / Rastem s knjigom (Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, osnovne škole, slovenske narodne knjižnice)
- Pot knjige / Put knjige (Javna agencija za knjigo Republike Slovenije)
- Bralna značka Slovenije (ZDBZS – ZPMS)

- Povabimo besedo / Pozovimo riječ (Društvo slovenskih pisaca / Društvo slovenskih pisateljev)
- Knjigovanje (Društvo slovenskih pisaca / Društvo slovenskih pisateljev)
- Kulturni bazar (nacionalno međuresorno stručna edukacija s područja kulturno-umjetničkog odgoja)
- Oko besede / Oko riječi – susret slovenskih pisaca za mlade u Murskoj Soboti (Društvo Argo)
- 2. travnja, međunarodni dan knjiga za djecu (Slovenska sekcija IBBY – nacionalni opseg, raznovrsni partneri)
- Pripovedovalski festival / Festival pripovijedanja
- Pravljični dan / Dan bajki (Mariborska knjižnica)
- #športajmoinberimo (nacionalni međuresorni program za promicanje čitanja kod mladih sportaša)
- Itn. Festival angažiranog pisanja
- Bralnice pod slamnikom / Čitanje pol slamnatim šešikom (Založba Miš)
- Brojni projekti, programi i edukacije slovenskih nakladnika
- Otroški knjižni festival / Dječji književni Festival (Vodnikova domačija)
- Kinobalon (Kinodvor).

Slovensko knjižničarstvo za mladež sudjeluje u oblikovanju svih tih događaja i u njima sudjeluje organizacijski i sa svojim mladim čitateljima, dok u svakodnevnoj praksi realizira zajedničke temelje, koji su sastavni dio osnovnih polja djelovanja:

- oblikovanje i osiguravanje kvalitetne i raznovrsne knjižnične zbirke
- smisleno, razumljivo i pregledno uređenje knjižnica za mlade čitatelje
- osiguravanje kvalificiranog, angažiranog i srdačnog kadra knjižničara za mladež
- kvalitetno organiziran i realiziran bibliopedagoški rad.

Sve što se mora realizirati na području knjižničarstva za mlade stremi k jednostavnom i važnom cilju: da bi se djeca i mladi dobro osjećali u knjižnici te da bi postali suvereni, zahtjevni i kritični korisnici i čitatelji. Da bi bili okruženi samo najboljim – i uz knjige koje će ih moći obogatiti umjetnošću i najboljim iskustvom kako misliti osjećajima i osjećati razmišljajući.

Praćenje kvalitetne literature za djecu i mladež

Knjižničari za mlade za znalačku i aktualnu izgradnju kvalitetne i bogate knjižnične zbirke te dobru informacijsku i savjetodavnu djelatnost uz svoj svakodnevni rad prate i stvaraju informacije o knjižničnoj građi i iz nje. Knjižničari za mlade taj svoj rad često nadograde kao recenzenti i pisci tekstova o knjigama i o mogućnostima njihove uporabe, a ujedno se kao dragocjeni suradnici pojavljuju u žirijima brojnih književnih nagrada.

U Sloveniji informacije s područja književnosti za djecu i mladež i stručnih knjiga ekvivalentno prati sve više monografskih i serijskih publikacija, mrežnih stranica i portala. Značajno i ažurno prate nakladničku dinamiku i novosti te također donose ocjene i iscrpne prezentacije pojedinih djela, literarnih, likovnih i strukovnih autora.

Na ovom mjestu, uz već spomenuti popis preporučenih knjiga Gradske knjižnice Ljubljana (Mestne knjižnice Ljubljana) i revije *Otrok in knjiga* (Dijete i knjiga) Mariborske knjižnice potrebno je istaći i reviju *Literatura*, mjesečnik za književnost i reviju *Školska knjižnica* Zavoda RS Slovenije za školstvo. Posebnu pažnju sigurno zaslužuje besplatna revija *Bukla*, koja još od 2005. godine redovito i cjelovito prati slovensku književnu produkciju te donosi raznovrsne novosti. Posebno mjesto u svojim objavama namjenjuje literaturi za mladež te informiranju o pratećim aktivnostima, nagradama i događanjima. Novu kreativnost na području književnosti za mladež, pučku književnost kao i ilustraciju u kvalitetnim publikacijama, objavljuju časopisi za djecu i mlade *Ciciban*, *Cicido*, *Pil*, *Zmajček*, *Mavrica*, *Galeb*. Za mlade čitatelje, knjižničare, pedagoške radnike i mentore, uz mrežne prezentacije, motivacijsku građu nakladnika, kulturnih institucija, društava i blogova, neophodna su i Pisma preporuke (Priporočilnice) Društva Bralna značka Slovenije, dok slovenski knjižničari narodnih knjižnica svoje književne prezentacije, prijedloge i ocjene nižu na portal *Dobre knjige.si*.

U promicanju literature za djecu i mladež te s njima povezanih vrhunskih djela i autora, važnu ulogu igraju brojne nagrade. One zasigurno nisu jedino mjerilo za kvalitetu, međutim nagrade s grupom nagrađenih i nominiranih djela i autora primjetno i značajno zaokružuju i podižu značenje književnosti za mladež, slovenske književne ilustracije te truda i aktivnosti koji prate kvalitetnu književnu produkciju, razne umjetnosti, postupke prevođenja, oblikovanja i naklade u stvaranju kvalitetnog književnog i umjetničkog proizvoda. Ako već u prošlosti tih nagrada nije bilo mnogo i ako neke od njih u pravilu nisu dodjeljivane kreativnim književnim postignućima za djecu i mladež, možemo reći da danas u Sloveniji svjedočimo velikim pomacima. Za lakšu interpretaciju

toga, koliko aspekata se uzima u obzir prilikom obrade i ocjene dobre knjige za djecu i mladež, najprimjetnije između njih pregledno ćemo nanizati i obogatiti ih s primjerima nagrađenih djela protekle godine. U nešto širi kontekst postavljamo na početku navedene nagrade Zlatne kruške (Zlate hruške), jer je ta nagrada u postupku odabira od svih najuže postavljena u prostor knjižničarstva za mladež (u suradnji ih dodjeljuju Gradska knjižnica Ljubljana (Mestna knjižnica Ljubljana) i Savez knjižničarskih društava Slovenije (Zveza bibliotekarskih društav Slovenije), a dodatno zato, jer knjižničari za mladež intenzivno sudjeluju u izvođenju popratnih aktivnosti.

Zlate hruške (Zlatne kruške) su znak kvalitete knjiga za mladež. Dodijele se knjigama koje se prema mišljenju uredničkog odbora popisa preporučenih knjiga i povjerenstva iz redova knjižničara, ističu po sadržaju i izvedbi. Te knjige se uvrste među odlična izdanja godine i prime znak zlatne kruške, a povjerenstvo između njih odabere nagrađena djela u četiri kategorije:

- za izvornu slovensku knjigu proze za mladež
- za izvornu slovensku poučnu knjigu za mladež
- za prevedenu knjigu proze za mladež
- za prevedenu poučnu knjigu za mladež.

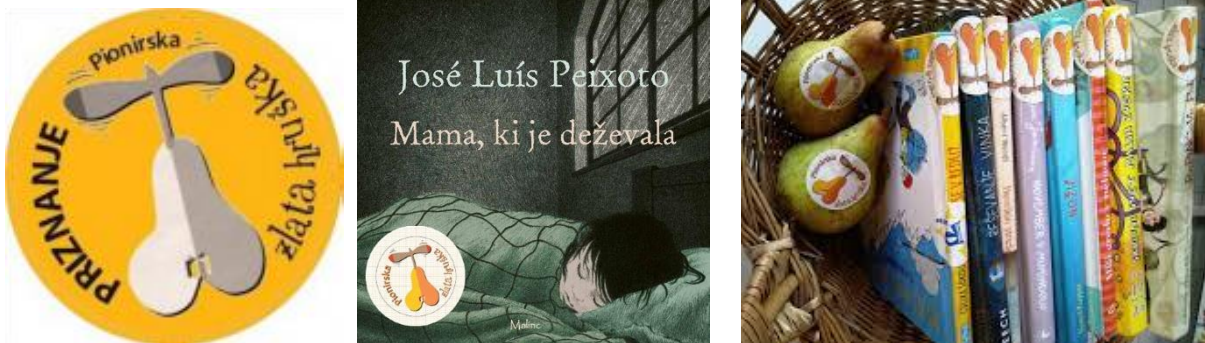
Nagrađena i ocijenjena djela uvrštena su u godišnji Priručnik za čitanje kvalitetnih knjiga za mladež Gradske knjižnice Ljubljana (Mestne knjižnice Ljubljana), koja oblikom i temom zaokružuje sadržajne i idejne komponente uključenih djela.

Zlatne kruške svoju simboliku prenose, kako u privatni, tako i u javni prostor, kao znak kvalitete priznate su u široj javnosti i u stručnim krugovima: u knjižnicama, školama, knjižarama, na mreži, priručnicima, na ulici, u medijima, kod kuće.

Nagrada je podržana s brojnim popratnim aktivnostima, među najpoznatijima su zasigurno sljedeći: plakati, naljepnice za knjige, izložbe u slovenskim knjižnicama i knjižarama, svečana podjela nagrada na Slovenskom sajmu knjiga (Slovenskem knjižnem sejmu) promotivni događaji, prezentacija na stručnom skupu u Gradskoj knjižnici Ljubljana (Mestni knjižnici Ljubljana), simpoziji, popisi preporučenih i nagrađenih knjiga (2004. – 2021.)

Slike 12 – 19: Priporočilni seznam kakovostnih mladinskih knjig / Popis preporučenih kvalitetnih knjiga za mladež i nekoliko primjera promotivnog gradiva uz nagrade Zlatne kruške, odazivi nakladnika i autora, ilustracija Ane Zavadlav sažima nagrađene knjige i u izlogu središnje knjižare Mladinske knjige Konzorcij predstavlja sa znakom ovjenčane knjige. Logotip nagrada zlatne kruške izradio je slovenski ilustrator Damijan Stepančič.

Slike 13, 14, 15: Naljepnice za nagrađene knjige.

Večernica je slovenska književna nagrada za najbolje literarno djelo za djecu i mladež protekle godine. Dodjeljuje se svake godine na festivalu slovenskih pisaca za mladež Oko riječi (Oko besede) u Murskoj Soboti. Ustanovili su je 1997. godine društvo Argo i revija Otrok in knjiga, a pokroviteljstvo je preuzelo Novinarsko-nakladničko društvo Večer (Časopisno-založniško podjetje Večer).

VEČERNICA
nagrada Večera za otroško in mladinsko literaturo

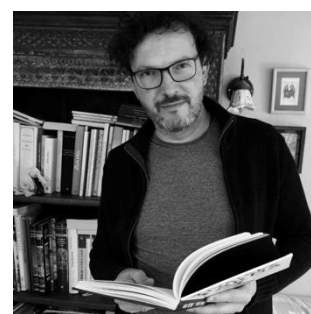
Slike 16, 17, 18: Maša Ogrizek i Tina Dobrajc: *Lisičja Luna (Lisičin mjesec)*. MIŠ, 2021.

Desetnica je nagrada za slovensku književnost za djecu i mladež, koju članovima svoga društva svake godine dodjeljuje Društvo slovenskih pisaca za razdoblje od tri godine. Nagrada je namijenjena širem priznavanju literature za mladež među autorima, literarnom teorijom i u javnosti.

Slike 19, 20, 21: Mateja Gomboc: *Balada o drevesu (Balada o drvetu)*. MIŠ, 2021.

Nagradu Kristine Brenkove za izvornu slovensku slikovnicu dodjeljuje Komora nakladnika i knjižara unutar Gospodarske komore Slovenije (Zbornica knjižnih založnikov in knjigotržcev pri Gospodarski zbornici Slovenije). Povjerenstvo svake godine između pristiglih slikovnica odabere pet nominiranih djela, a jedno od njih 22. listopada, na rođendan autorice i urednice Kristine Brenkove, dobije nagradu.

Slike 22 – 25: Jana Bauer i Peter Škerl: *Kako objeti ježa (Kako zagrliti ježa)*. KUD Sodobnost International, 2022.

Levstikove nagrade namijenjene su slovenskim pjesnicima, piscima i ilustratorima te autorima poučne literature, izvornih proznih djela i izvornih ostvarenja, koja prema mišljenju stručnog žirija, predstavljaju najbolja postignuća u stvaranju knjiga i koja su objavljena u nakladi Mladinske knjige. Nagrade su prvi puta dodijeljene 1949. godine, a od 1999. godine nakladnička kuća dodjeljuje Levstikovu nagradu za životno djelo.

Bienalno se dodjeljuju četiri nagrade:

- za životno djelo s područja književnosti za djecu i mladež
- za životno djelo s područja književne ilustracije
- za izvorno prozno djelo
- za izvornu ilustraciju.

Slike 26 – 29: 2021. godine Levstikove nagrade primili su: za literaturu Blaž Lukan: *Fantek in punčka* (Dječak i djevojčica), za ilustraciju Ana Zavadlav v: Gaja Kos: *Obisk* (Posjeta), za životno djelo Andrej Rozman Roza i Alenka Sottler.

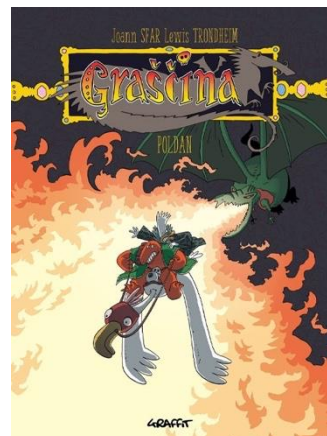
Modra ptica (Plava ptica) je nagrada, koju izdavačka kuća Mladinska knjiga dodjeljuje naizmjenice za najbolje još neobjavljeno književno djelo za mladež te za odrasle. Pobjednički rukopis, a često i nominirana djela, sljedeće godine uvrsti u svoj nakladnički program.

Slike 30, 32, 32: Simona Semenič: *Skrivno društvo KRVZ* (Tajno društvo KRVZ). Mladinska knjiga, 2021.

Zlatirepec je nagrada, koju Zavod Stripolis u okviru festivala stripa Tinta dodjeljuje najboljim domaćim i stranim, na slovenski jezik, prevedenim stripovima. Nagradu svake godine prime najbolji izvorni stripovi za djecu i za odrasle, te najbolji prevedeni stripovi za djecu i odrasle.

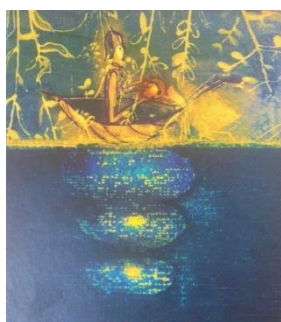
Tinta2021 FESTIVAL STRIPA LJUBLJANA

Slike 33, 34, 35: Jaka Vukotič, Žiga X. Gombač: *Znamenitni: imenitne zgodbe znamenitih osebnosti v stripu* (Znameniti: sjajne priče poznatih osoba u stripu), Rokus Klett, 2020.
Joan Sfar, Lewis Trondheim: *Graščina* (Dvorac). Poldan. Graffit. Zavod Stripolis, 2021.

Slovenski bienale ilustracije još od 1993. godine zajednički organiziraju Cankarjev dom i ZDSLU. Ta likovna manifestacija već više od četvrtine stoljeća povezuje različite generacije umjetnika ilustratora te njihova najbolja postignuća potvrđuje nagradom, plaketama i priznanjima Hinka Smrekara. Na 14. bienalu slovenske ilustracije podjeljene su:

- nagrada Hinka Smrekara za životno djelo: Daniel Demšar
- nagrada Hinka Smrekara: Lila Prap
- plakete Hinka Smrekara, posebna priznanja i posebne pohvale.

Slike 36, 37: Ilustracije Danijela Demšara i Lile Prap, nagrađenih na 14. slovenskom bienalu ilustracija.

Prešernova nagrada i nagrade Prešernove zaklade najveće su nagrade Republike Slovenije za postignuća s područja kulture. Godine 2022. nagradu Prešernove zaklade prvi puta je za svoj rad s područja književnosti za mladež primila pjesnikinja, spisateljica, pripovjedačica i etnologinja Anja Štefan za literarno stvaranje u posljednje tri godine, posebice za zbirku priča *Tristo zajcev* (*Tristo zečeva*), za pjesničku zbirku *Imam zelene čevljičke* (*Imam zelene cipelice*) i autorsku priču *Zajčja hišica* (*Zečja kućica*).

Slike 38, 39, 40: Nagrađena Anja Štefan i njezina knjiga *Tristo zajcev*: najljepše slovenske ljudske pravljice iz zapuštine Milka Matičetovega (*Tristo zečeva*: najljepše slovenske pučke priče iz ostavštine Milka Matičetovega). Mladinska knjiga, 2019.

Za kraj: ilustratorica Ančka Gošnik Godec

Nagrada Prešernove zaklade koju je za svoje stvaralaštvo isključivo s područja književnosti za mladež primila svestrana autorica Anja Štefan, nosi simboliku i ukazuje na važne pomake, koji se ucrtavaju na polju književnosti i knjižničarstva za mladež. Neka zato simboličan bude i zaključak, kojeg s posebnom namjerom ovijam u ilustraciju kultne slovenske ilustratorice Ančke Gošnik Godec. Svojim slikarskim umjetninama obogatila je mnoštvo slikovnica te mnoštvo slovenskih i svjetskih priča. Nezaboravno je opremila više od stotinu književnih djela za djecu. Godine 2022. proslavila je 95 godina i iste godine smo je predložili za Prešernovu nagradu za životno djelo koju, na žalost, nije primila. Nepopustljivo zahtjevna autorica sasvim sigurno svojim izvrsnim ilustracijama povezuje više generacija i kao takva je snažno upisana u nacionalnu memoriju. Ančka Gošnik Godec akademska je slikarica s izrazitim osjećajem za slovenski krajolik, materijalnu ostavštinu i pučku priču. Zahvaljujući Ančki Gošnik Godec u Murskoj Soboti na festivalu Oko

besede i na podjeli nagrade Večernica upoznala sam knjižničarku za mladež Grozdanu Ribičić, koja danas vodi narodnu knjižnicu u gradu, u kojem smo se trebali susresti i družiti na 13. okruglom stolu za školske knjižnice, kojeg je 2022. godine organiziralo Hrvatsko knjižničarsko društvo, Sekcija za školske knjižnice. Povezali su nas slični pogledi na svijet, prirodu i umjetnost te zajednička ljubav prema ilustracijama Ančke Gošnik Godec i uskoro, nakon što se svaka vratila u svoju knjižnicu, dočeka me paket iz Splita. U njemu se nalazila knjiga *Slikovnica mojeg djetinjstva*, koju na hrvatskim prostorima sigurno dobro poznajete. Taj dar je i meni samoj otkrio nove, zanimljive poglede na slikovnice, važnost uloge knjižničara za mladež te snagu umjetnosti i poslanstva koje nas tajanstveno spaja bez obzira na mjesto, jezik i kulturu. U njoj je uz ilustraciju slovenske pučke priče o vodenjaku, osvrt hrvatske knjižničarke za mladež Grozdane Ribičić, koji mi predstavlja jednu od najljepših misli o tome zašto moramo djeci omogućiti samo najbolje priče i ilustracije te zašto moraju njihovi knjižničari za mladež biti osjećajni i plemeniti u svakom pogledu: „Već 26 godina radim u knjižnici, na dječjem odjelu, i svakodnevno sam u kontaktu sa slikovnicama i knjigama za djecu. Od samih su mi početaka, dok bih listala knjige sa ilustracijama, iz najdubljih sjećanja izvirale neobične slike za koje sam znala samo to da su ostavile dubok trag u meni. Znale su dolaziti u snove, ali i iskrsnuti u javnosti. Pratio ih je ugodan i neodređen osjećaj nečeg zelenog i nestvarnog, fluidnog i mekanog. Ti bi me doživljaji ponijeli u neki drugi svijet, meni nepoznat, stoga i pomalo nelagodan – eteričan dojam uranjanja u zelenilo... Nisam uspjela prizvati točne slike, no osjećaj je bio živ.

A onda, prije dvadesetak godina, listajući novu knjigu slovenskih narodnih priča koju smo kupili za knjižnicu, ugledam... i oči zasuze. To je ono što me prati... moje slike iz podsvijesti. Bila je to slovenska narodna bajka Priča o vodenjaku, koju je ilustrirala poznata slovenska ilustratorica Ančka Gošnik Godec.“ (Ribičić, 2013: 86-87).

Željela bih da hrvatske i slovenske knjižničare za mladež zauvijek spaja sklonost, rad s mladim čitateljima, uzajamno poznavanje zajedničkog područja i rada te, naravno, dubine dobrih knjiga.

Slike 41 – 45: Ančka Gošnik Godec i njene ilustracije iz slikovnica *Tri Botre lisičice* (*Tri kume lisice*), *Povodni mož* (*Vodenjak*), *Muca Copatarica* (*Maca papučarica*). Naslovnica knjige *Slikovnica mojega djetinjstva*.

Izvori i literatura

Ribičić, G. (2013). Priča o vodenjaku i Ančka Gošnik Godec. U: G. Ribičić (ur.) *Slikovnica mojega djetinjstva: knjiga sjećanja* (pp 86-88). Split: Gradska knjižnica Marka Marulića Split.

Kramberger, D.; M. Logar (2006). *Splet znanja in domišljije: zbornik ob petdesetletnici mladinskega knjižničarstva v Mariboru: 1953-2003*. Maribor: Mariborska knjižnica.

Tancer Kajnih, D. (2022). [Predgovor]. *Otrok in knjiga* 49, 115: 5-8.

14. slovenski bienale ilustracije = 14th Slovenian of illustration: Cankarjev dom, 16.11. 2021 – 31.3.2022. (2021). Ljubljana: Cankarjev dom, kulturni in kongresni center = Cankarjev dom, Cultural and Congress Centre.

Bralno društvo Slovenije. [citirano: 2022-02-11]. Dostupno na: <https://bralno-drustvo.si>

Cankarjev dom (2021). 14. Slovenski bienale ilustracije. [citirano: 2022-02-10]. Dostupno na: <https://www.cd-cc.si/kultura/razstave/14-slovenski-bienale-ilustracije>

Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS. [citirano: 2022-02-10]. Dostupno na: <https://www.bralnaznacka.si/sl/>

Društvo slovenskih pisateljev (s. a.). Otroška in mladinska književnost. [citirano: 2022-02-10]. Dostupno na: <https://drustvo-dsp.si/otroska-in-mladinska-knjizevnost/>

Javna agencija za knjigo Republike Slovenije. [citirano: 2022-02-10]. Dostupno na: <https://www.jakrs.si>

Kulturni bazar. [citirano: 2022-02-10]. Dostupno na: <https://kulturnibazar.si>

Mestna knjižnica Ljubljana. [citirano: 2022-02-10]. Dostupno na: <https://www.mklj.si/knjiznica/pionirska-cmkk/>

Nacionalni mesec skupnega branja. [citirano: 2022-02-10]. Dostupno na: <https://nmsb.pismen.si>

Slovenia LOVES Reading (2023). [citirano: 2022-02-11]. Dostupno na: <https://www.bralnaznacka.si/en/news/slovenia-loves-reading>

Slovenska sekcija IBBY (s. a.). Mednarodne zveze za mladinsko književnost. [citirano: 2022-02-10]. Dostupno na: <https://www.ibby.si>

Zavod Republike Slovenije za šolstvo (s. a.). Področna skupina za knjižnično dejavnost. [citirano: 2022-02-10]. Dostupno na: <https://www.zrss.si/knjiznicna-dejavnost-na-enem-mestu/podrocna-skupina-za-knjiznicno-dejavnost/>

Zveza Bibliotekarskih Društev Slovenije. [citirano: 2022-02-10]. Dostupno na: <https://www.zbds-zveza.si>

Pregled projekata za poticanje čitanje u Godini čitanja 2021.

dr. sc. **Marija Purgar**
Osnovna škola "Grigor Vitez"
marija.purgar5@gmail.com

Sažetak

Čitanje je jedinstvena ljudska sposobnost na kojoj se temelji kulturni i civilizacijski razvoj svakog društva. Čitanje kao spoznajno-doživljajni proces koji obuhvaća jezičnu, komunikacijsku i stvaralačku djelatnost treba biti u središtu interesa svih odgojno-obrazovnih institucija, organizacija, ustanova unutar jedne države. Čitanje je ključno za osobni, društveni i akademski uspjeh svakog pojedinca, kao i za njegovu opću dobrobit. Stvaranje poticajnog čitateljskog iskustva počinje u obiteljskom okruženju na koje se nastavljaju razni oblici i strategije poticanja čitanja na svim razinama formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja u RH. Stoga će ovaj rad prikazati pregled i dati osnovne informacije o nacionalnim i regionalnim projektima, kao i kampanji za poticanje čitanja i razvoj pismenosti koji se provode te u kojima knjižnice i knjižničari imaju značajnu ulogu. Naglasak će biti na projektima koji se provode u osnovnim i srednjima školama te su dio godišnjeg plana i programa rada školskih knjižničara, koji su nerijetko autori ili nositelji projekata u svojim školama. Bit će navedeni i neki projekti poticanja čitanja koji se provode na regionalnoj i nacionalnoj razini.

Ključne riječi: čitanje, projekti za poticanje čitanja, nacionalne kampanje za poticanje čitanja, Godina čitanja, knjižnice

Uvod

Projekti za poticanje čitanja i razvoj svih vrsta pismenosti programi su i inicijative koji se provode kako bi se poboljšala sposobnost čitanja i motivacija za čitanje. Čitanje je fundamentalna ljudska sposobnost koja ima značajan utjecaj na razvoj osobe i njezinog uspjeha u životu. Čitanje je temelj za usvajanje novih znanja i razvijanje kritičkog mišljenja, što je potrebno za uspjeh u školi i kasnije u karijeri. Čitanje poboljšava razumijevanje jezika i širi rječnik što je ključno za razvoj vještina pisanja i govorenja. Ono jača komunikacijske sposobnosti, razvija kreativnost i empatiju prema drugima. Sve ove kvalitete neophodne su za razvoj zdravog, uravnoteženog i tolerantnog okruženja u kojem vještine čitanja predstavljaju vrijednost od općeg dobra. Osposobljavanje djece i mladih za čitanje i poticanje njihove želje za čitanjem od ranog doba bitno je za njihov razvoj, kao i napredak cijelog društva (Čunović i Stropnik, 2016: 127). Međutim, često se susrećemo s problemima poput smanjenog interesa djece i mladih za čitanje, nezainteresiranosti i slabih čitalačkih sposobnosti.

Organiziranje projekata za poticanje čitanja i razvoj svih vrsta pismenosti pomaže u stvaranju pozitivnog okruženja za čitanje od najranije dobi, polaska u školu i kasnije tijekom života. Primjerice, naši današnji učenici ne uživaju u čitanju jer im nedostaje motivacija ili nisu pronašli knjige koje ih zanimaju. Projekti za poticanje čitanja pomažu u pronalaženju knjiga koje su zanimljive za učenike, pružaju im priliku da se okušaju u različitim žanrovima, razviju svoje čitateljske sposobnosti i interese te uživaju u čitanju. Organiziranje projekata za poticanje čitanja pomaže učiteljima i stručnim suradnicima da bolje razumiju potrebe svojih učenika i da im pruže potrebnu podršku u razvoju čitalačkih vještina. Školski knjižničari, knjižničarska strukovna društva i udruge, ali i šira knjižničarska zajednica, nerijetko su pokretači, autori i koordinatori projekata poticanja čitanja i razvoja raznih vrsta pismenosti. Oni omogućuju pristup raznim knjigama, časopisima i drugim izvorima informacija te pružaju stručne savjete i podršku. Stručni suradnici knjižničari svojom stručnošću daju težinu i višestruko utječu na promišljanja o potrebi poticanja čitanja te zagovaraju i promoviraju projekte poticanja čitanja u svojim knjižnicama. Osmišljavaju i uključuju učenike i učitelje u različite aktivnosti, poput tjednih akcija čitanja, kreativnih radionica, čitateljskih natjecanja, klubova čitatelja i drugih aktivnosti koji potiču čitanje. Stručna knjižničarska zajednica suglasna je da se višegodišnjim projektima poticanja čitanja može učini znatno više u domeni poticanja čitanja. Potreban je angažman škola, roditelja i šire društvene zajednice kako bi se poboljšala čitalačka pismenost i čitateljska sposobnost.

Godina čitanja 2021.

Čitanje je neophodno kako za individualni razvoj pojedinca tako i nacionalnu strategiju razvoja. S napretkom tehnologije i pojavom novih medija za čitanje, sposobnost čitanja postala je neophodna za djecu i mlade kako bi razvili svoju osobnost, stekli znanje i promovirali svoj društveni razvoj. Čitanje je vezano uz kulturno nasljeđe, tehnološke inovacije i razvoj nacije pa je poboljšanje sposobnosti čitanja postalo razvojna strategija i prioritet u brojnim zemljama diljem svijeta.

Vlada Republike Hrvatske podržala je prijedlog Ministarstva kulture i medija da se 2021. godina proglasi Godinom čitanja s ciljem razvoja kulture čitanja i omogućavanja što većem dijelu društva čitanje sa zadovoljstvom i razumijevanjem. Ova inicijativa imala je za cilj usvajanje i razvijanje čitateljskih navika i oblikovanje kompetentnih čitatelja jer čitanje doprinosi razvoju društva i društvo treba omogućiti i poticati takve programe. U tom smislu Nacionalna strategija poticanja čitanja Vlade Republike Hrvatske promiče čitanje kao osobitu društvenu vrijednost. Čitanje je neophodno za razumijevanje svijeta oko nas, razvoj vještina komunikacije i izgradnju znanja te su stoga brojna državna tijela odlučila podržati ovu inicijativu kako bi povećale razinu čitanja i osnažile svoje obrazovne i kulturne sustave (Ministarstvo kulture i medija, 2020).

Svjesni važnosti čitanja Godina čitanja 2021. u zajedničkom cilju ujedinila je mnoge kulturne i obrazovne ustanove i udruge. Od Ministarstva kulture i medija, Ministarstva znanosti i obrazovanja, Ministarstva zdravstva, Nacionalne i sveučilišne knjižnice pa do šire knjižničarske mreže, Zajednice nakladnika i knjižara, fakulteta, škola i vrtića organizirani su raznovrsni programi i projekti poticanja čitanja. Provedene su razne aktivnosti poticanja čitanja i razvoja ljubavi prema knjizi i čitanju od književnih susreta, radionica, knjižnično-informacijsko-medijskog odgoja i obrazovanja i projekata do kvizova, čitateljskih video mamaca, književnih susreta, natjecanja, istraživanja i sl. (Godina čitanja, 2021).

Iako kultura čitanja počinje u obitelji jer su roditelji i kućno okruženje važni čimbenici za poticanje ljubavi prema čitanju, potrebno je sustavno i organizirano promovirati učinkovitu i utjecajnu kulturu čitanja u školama. Projekti poticanja i poboljšanja čitanja kod učenika u školi ključni su za razvoj uspješnog odgojno-obrazovnog sustava. Potrebna je suradnja između učitelja, roditelja i škola kako bi se osigurala podrška i motivacija za čitanje kod učenika. Upravo takve inicijative poput Godine čitanja imaju za cilj poticanje čitanje i povećanje svijesti o važnosti čitanja za obrazovanje i profesionalni razvoj. Samo ako se cijelo društvo zajedno angažira u tom projektu, može se očekivati da će se razviti kultura čitanja i osnažiti obrazovni sustav. Kultura čitanja je

okruženje u kojem se čitanje zagovara, cijeni, poštuje i potiče te stoga ono treba biti dio službenih dokumenata poput školskih kurikula, godišnjih planova i programa te nacionalnih strateških i akcijskih planova. Stvaranje kulture čitanja ne smije biti odgovornost pojedinca. Potrebna je predanost, upornost i trud te zajednički rad kako bi se pronašla kreativna i inovativna rješenja za iskorjenjivanje nesudjelovanja u čitanju. Škole mogu promicati kulturu čitanja koja učenicima omogućuje da se akademski, društveno i osobno razvijaju. Nadamo se da će i ovaj članak koji donosi pregled nacionalnih projekata za poticanje čitanja s naglaskom na projekte koje se provode u školskim knjižnicama, dati inspiraciju potrebnu za revoluciju kulture čitanja u našem društvu.

Prema Članku 3. Standarda za školske knjižnice neposredna odgojno-obrazovna djelatnost školske knjižnice obuhvaća rad s učenicima, suradnju s učiteljima, nastavnicima i stručnim suradnicima te pripremanje, planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog rada (Standard za školske knjižnice, 2000). Stoga školski knjižničar svojim stručnim znanjima i sposobnostima može pomoći i učiniti nastavni sadržaj zanimljivijim, drugačijim i privlačnijim te u suradnji s predmetnim nastavnicima zna potaknuti učenika na razmišljanje, oblikovanje ideja, razvijanje kreativnosti i originalnosti te pomoći u ostvarivanju predmetnih kurikulimskih ishoda. Stoga se u školskim knjižnicama RH provode brojni višegodišnji projekti i aktivnosti koji potiču kulturu čitanja (Projekti i aktivnosti u školskim knjižnicama, 2022).

Projekt Čitajmo zajedno - čitajmo naglas zaboravljene knjige

Nacionalni projekt poticanja čitanja Čitajmo zajedno - čitajmo naglas zaboravljene knjige pokrenut je školske godine 2011./2012. u Krapinsko-zagorskoj županiji no vrlo brzo postao je nacionalni projekt u kojem je sudjelovalo nekoliko tisuća učenika iz 100-tinjak škola. Nositelj projekta je Osnovna škola Ante Kovačića iz Zlatara, dok je autor projekta Denis Vincek, stručni suradnik knjižničar koji je projekt vodio sve do svoje rane smrti 2021. godine. Stručni suradnik u svakoj školi provodi projekt s jednim razredom i razrednom učiteljicom. Projekt nije natjecateljskog karaktera, a svrha projekta je razvijanje vještine čitanja s razumijevanjem zajedno, naglas gdje se čitaju zaboravljeni naslovi hrvatske i svjetske dječje književnosti koji su dio knjižničnog fonda, ali nisu lektira. Cilj projekta je razvijanje čitalačkih sposobnosti i vještina, povezivanje usvojenih pojmova iz pročitanih naslova, razvoj raznih vrsta pismenosti, promocija hrvatske dječje književnosti, jezika, povijesti i kulture, bogaćenje jezika i razvoj kritičkog mišljenja. Projektom se ujedno promovira školska knjižnica, uporaba novih medija u interpretaciji

književnoga djela, kreativna i suradnička uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, ovladavanje metodama istraživačkog rada te unapređenje vještina i sposobnosti javnog nastupa. Na završnici dvoje učenika iz svake škole u tri minute predstavlja knjigu plesom, pjesmom, igrokazom, recitiranjem, glumom, plakatom, novim medijima web alatima pogodnima za kreativne uratke (Projekt za poticanje čitanja, 2011).

Čitanje ne poznaje granice / Branje ne pozna meja

Uz poticanje čitanja i razvoj raznih vrsta pismenosti svrha nacionalnog projekta Čitanje ne poznaje granice / Branje ne pozna meja je upoznavanje dječje književnosti susjedne zemlje Slovenije i njegovanje hrvatskog identiteta. U projektu se čitaju djela hrvatskih i slovenskih autora i pri kraju projekta na kraju nastavne godine organizira se završni susret u kojima se škole iz Republike Hrvatske i Republike Slovenije povezuju u partnerstva. Nositelji projekta su HKD-ova Sekcija za školske knjižnice i slovenska ZBDS, Sekcija za šolske knjižnice. Autorice projekta su školske knjižničarke Mirjana Čubaković iz OŠ Budaševo-Topolovac-Gušće i Mirjam Klavž Dolinar iz OŠ bratov Polančičev iz Maribora koje su točno prije 10 godina, odnosno 2013. godine započele ovaj projekt. Unaprijediti vještine čitanja i razumijevanja pročitano, promovirati hrvatsku dječju književnost, upoznati slovensku povijest, kulturu i znamenitosti, steći naviku svakodnevnog čitanja, učenja, unaprijediti upotrebu informacijsko-komunikacijske tehnologije, razvijati različite vrste pismenosti, istraživačko učenje i kritičko mišljenje te javni nastup samo su neki od ciljeva ovog omiljenog projekta u kojem je sudjelovalo tisuće i tisuće djece, njihovih učitelja mentora i stručnih suradnika knjižničara (Projekt Čitanje ne poznaje granice, 2013).

Tulum s(l)ova

Nacionalni projekt poticanja čitanja iz užitka naglas u školskih knjižnicama RH Tulum s(l)ova pokrenut je 2011. godine. Zajednički je projekt OŠ Ivan Kukuljević Sakcinski iz Ivanca te strukovnih udruga HMŠK-a (Hrvatske mreže školskih knjižničara) i HUŠK-a (Hrvatske udruge školskih knjižničara). Voditeljica projekta je školska knjižničarka Draženka Stančić. Namijenjen je učenicima viših razreda osnovne škole i nižih razreda srednje škole jer je to razdoblje života kada prestaju redovitije čitati. Projekt se sastoji od noćnog čitateljskog susreta u školskim knjižnicama i čitanju na javnim mjestima, ustanovama i poduzećima. Tijekom noćnog čitateljskog susreta obavezne su

aktivnosti ceremonijalno čitanje i komuniciranje s drugim školskim knjižnicama putem videokonferencijskog alata. Svaka školska knjižnica mora provesti najmanje 3 čitanja u svojoj lokalnoj zajednici da bi se projekt smatrao dovršenim, a sva ostala čitanja omogućuju konkuriranje za najbolju knjižnicu projekta (Projekt Tulum s(l)ova, 2011).

Na kraju jednogodišnjeg ciklusa na svečanoj završnici proglašava se najbolja školska knjižnica. Školske knjižnice sudjeluju u nacionalnom projektu kako bi popularizirale čitanje među djecom i mladima. Iz toga proizlaze ciljevi projekta poput utjecati na pozitivan stav učenika prema čitanju, podići samopoštovanje učenika pomoću čitanja naglas iz užitka u lokalnoj zajednici i dati lokalnoj zajednici novu kulturnu aktivnost i uslugu: čitanje naglas. Razvijanjem navike čitanja iz užitka učenici razvijaju vještine informacijskog čitanja koje je preduvjet za uspješan život i pripremaju se za cjeloživotno učenje, dok se objavljivanjem aktivnosti projekta u medijima uz promoviranje čitanja iz užitka naglas promiče i struka školskog knjižničarstva.

Čitanjem do zvijezda

Međunacionalni projekt za poticanje čitanja i promicanje kulture čitanja - Natjecanje u znanju i kreativnosti Čitanjem do zvijezda za osnovne škole pokrenut je u šk. god. 2009./2010. u Međimurskoj županiji. Kontinuiranim interesom škola diljem Republike Hrvatske projekt je poprimio državni karakter, a uskoro i međunacionalni jer su se uključile škole iz Republike Srbije i Republike Mađarske koje pohađaju učenici pripadnici hrvatske nacionalne manjine. U školskoj godini 2013./2014. na inicijativu bivših natjecatelja koji su obrazovanje nastavili u srednjoj školi pokrenuto je i srednjoškolsko natjecanje. Osim poticanja čitanja kod učenika, slavljenja knjigu, čitanosti i načitanosti, knjižnica i obrazovanja cilj projekta je poučavati djecu i mlade informacijskim tehnikama, vještinama i znanjima, raditi na unaprjeđenju životnih vještina i sposobnosti djece i mladih, poticati kreativnost i stvaralaštvo, organizirano i smisleno provođenje slobodnog vremena te skrenuti pozornost javnosti na važnost usvajanja vještine čitanja. Idejni začetnik projekta je školski knjižničar Dražen Ružić. Od 2009. do 2020. godine projekt se odvijao pod okriljem Hrvatske mreže školskih knjižničara (HMŠK), a od 2020. godine krovna udruga projekta postaje Knjižničarsko društvo Međimurske županije (HKD). Koordinatorica projekta za osnovne škole je školska knjižničarka Bojana Grgić, dok je koordinatorica za srednje škole školska knjižničarka Bojana Horvat (Projekt Čitanjem do zvijezda, 2009).

Natjecanje se sastoji od dvije kategorije: kviz znanja iz odabranih knjiga koje povezuje jedna tema i/ili izrade kreativnog uratka na zadanu temu. Na školsko natjecanje prijavljuje se neograničen broj učenika, a najbolja tri učenika čine ekipu škole na županijskoj i nacionalnoj razini koja se odvija u Čakovcu. Razvoj retoričkih i kreativnih vještina, istraživačko učenje iz različitih izvora (pisanih i elektroničkih), putovanja, sudjelovanje na radionicama, književnim susretima i sličnim aktivnostima važni su rezultati sudjelovanja u ovom projektu.

Mreža čitanja

Projekt Čitanjem do zvijezda za srednje škole od 1. listopada 2020. mijenja svoje ime. Novo ime projekta je Mreža čitanja, a projekt se nastavlja provoditi kao kviz za poticanje čitanja i kreativnosti za srednje škole pod okriljem Hrvatske mreže školskih knjižničara. Način provedbe zajedno s pravilima, uputama i ostalim elementima ne mijenja pa se projekt nastavlja provoditi kako se provodio od svojih početaka. Projekt se sastoji od dva dijela: kviza znanja i izrade multimedijskog uratka na temelju pročitanih (zadanih) knjiga. Cilj projekta je poticanje čitanja neelektirnih djela u slobodno vrijeme i kreativno predstavljanje rezultata rada, znanja, vještina, sposobnosti i kompetencija učenika i njihovih mentora na području čitanja. Kviz se rješava online, a za svaku razinu čita se jedna knjiga na temelju koje se sastavljaju pitanja. Za svaku razinu natjecanja čita se jedna knjiga više (za školsku razinu prva knjiga, za regionalnu razinu prve dvije knjige, a za nacionalnu razinu sve tri knjige). Iznimno angažirana članica Hrvatske mreže školskih knjižničara, članica Upravnog odbora i voditeljica projekta Čitanjem do zvijezda/Mreža čitanja za srednje škole od 2013. do 2021. bila je školska knjižničarka Ivana Štimec-Sajko, koju je prerana smrt prekinula u ovoj odgovornosti koju je s radošću i iznimnim angažmanom obavljala (Projekt Mreža čitanja, 2020).

Lektira na mreži

Nacionalni projekt poticanja čitanja Lektira na mreži (Projekt Lektira na mreži, 2020), noviji je projekt Hrvatske mreže školskih knjižničara koji se provodi od školske godine 2020./21., a namijenjen je učenicima, školskim knjižničarima i profesorima hrvatskoga jezika srednjih škola. Projekt vodi školski knjižničar Josip Strija, predsjednik Hrvatske mreže školskih knjižničara. Komunikacija i suradnja mentora odvija se u sustavu za e-učenje Loomen. Projekt se odvija u 4

faze, a svaka faza projekta započinje webinarom na kojemu se mentori upoznaju sa zadacima koji slijede i alatima koje će koristiti. Na početku svake godine školski knjižničari u dogovoru s nastavnicima hrvatskoga jezika odabiru određen broj djela za cjelovito čitanje prema kojima učenici izrađuju kreativne digitalne uratke. Svaki kreativni uradak izrađuju maksimalno 4 učenika i svi učenici sudjeluju u projektu od njegovog početka do kraja jer nema eliminacije. Ciljevi projekta su mnogobrojni, ali možemo izdvojiti neke poput: educirati, motivirati, usmjeriti i potaknuti učenike na korištenje novih i drugačijih načina rješavanja problema, novih oblika kreativnog izražavanja, problemsko, kreativno i kritičko razmišljanje. U projektu učenici koriste digitalne alate za izradu digitalnih kreativnih uradaka kao podrška i/ili dopuna ostvarenja odgojno-obrazovnih ishoda predmeta hrvatski jezik u obradi lektire, odnosno cjelovitih djela za čitanje (Projekt Lektira na mreži, 2020).

Mrežin čitateljski izazov

Mrežin čitateljski izazov novi je projekt Hrvatske mreže školskih knjižničara koji se provodi od školske godine 2022./23. u mrežnom okruženju korištenjem digitalnih alata, a namijenjen je učenicima 7. i 8. razreda osnovne škole i učenicima od 1. do 4. razreda srednje škole. Projekt ima za cilj poticanje čitanja neelektirnih djela, razvijanje osobnog kritičkog stava o pročitanim djelima, razumijevanje djela, poticanje natjecateljskog duha, razvijanje navike čitanja kao važnog čimbenika u procesu učenja te stvaranje aktivnih čitatelja i korisnika knjižnica. Jednom mjesečno na mrežnoj stranici projekta i društvenim mrežama objavljuje se po jedan književno-čitateljski izazov koji je tematski vezan uz odabrane stihove hrvatskih pjesnika. Učenici samostalno odabiru knjigu tematski vezanu uz stihove i čitaju je mjesec dana nakon čega pišu kraći osvrt o pročitanoj djelu i osvajaju digitalnu značku za taj izazov. U školskoj godini čita se deset djela, nakon čitanja učenici pišu svoje preporuke ili osvrt te dobivaju priznanje za ostvaren uspjeh u čitateljskom izazovu. Napisati kraći tekst o pročitanoj djelu je neophodan uvjet za napredovanje u čitateljskom izazovu. Ishodi koji se ostvaruju ovim projektom su samostalno odabrati djela vezana uz zadanu temu, razvoj vlastitih čitalačkih navika izborom i čitanjem neelektirnih djela, prepoznati važnost čitanja neelektirnih djela u slobodno vrijeme te njihovu važnost u oblikovanju osobnog rječnika, ideja, kreativnog i kritičkog načina razmišljanja sintetiziranjem informacija i dijelova pročitanoj djelu prije sudjelovanja u nagradnom kvizu. Uz sve to djeca i mladi potiču se na korištenje školske i narodne knjižnice kao izvora informacija i stvaranje aktivnih korisnika knjižnica,

kao i održavanje statusa aktivnih čitatelja i stvaranje novih zaljubljenika u knjigu i čitanje Projekt Mrežin čitateljski izazov, 2022).

100 riječi

100 riječi je još jedan zanimljiv projekt u nizu projekata Hrvatske mreže školskih knjižničara. Provodi se od školske godine 2022./2023. s ciljem poticanja jezičnog izražavanja putem kraćih pisanih forma uobličeni u kratke tekstove od stotinu riječi kao sažete misli i ideje koje se temelje na jasnim zadacima. Takva aktivnost kreativnog pisanja u minijaturnoj formi ima za cilj jačanje jezičnih vještina, sposobnosti odabira informacija i njihovog uobličavanja u sažete, logički i sadržajno povezane tekstove. Svaki zadatak je tematski drugačiji od prethodnog te kontinuirano potiče učenike na kreativnost i nov drugačiji pristup i način razmišljanja. Na temelju zadane teme učenici pišu kraći literarni tekst do stotinu riječi i na taj način odgovaraju na postavljeni zadatak, vježbaju sažimanje informacija i pisanje sažetaka. Sve etape projekta i literarni radovi objavljuju se na društvenoj stranici projekta (Projekt 100 riječi, 2022).

Čitamo mi, u obitelji svi

Projekt Čitamo mi, u obitelji svi projekt je putovanja knjižnične naprtnjače od učenika do učenika 3. razreda osnovne škole. U ruksaku se nalazi 8 novih aktualnih naslova za cijelu obitelj poput zbirke priča za djecu, stripovi i grafički romani, knjige za odrasle, slikovnice, popularno-znanstvena literatura, odgojno-obrazovni priručnici i knjige za slobodno vrijeme. Kroz pet dana učenici, roditelji, braća, sestre, bake, djedovi i drugi članovi obitelji zajedno provode vrijeme čitajući knjige iz naprtnjače te razgovaraju o pročitanim. I ovaj projekt pokrenula je Hrvatska mreža školskih knjižničara s ciljem poticanja na čitanje učenika, njihovih roditelja i članova uže obitelji jer su u naprtnjači knjige razne tematike namijenjene svim dobnim skupinama. Učenici najbolje uče, usvajaju nova znanja, navike, vještine i spoznaju nove ideje ako su okruženi pozitivnim primjerom svojih roditelja i ukućana koji su njihovi uzori i autoriteti. Roditelj koji uživa u čitanju i vrednuje knjige kao nešto pozitivno potiče dječji interes i pozitivan stav prema čitanju i knjizi (Projekt Čitamo mi, u obitelji svi, 2012).

Projekt se uspješno provodio od 2012. do 2019. godine kada je nastupila stanka zbog pandemije Covid-19. Tijekom tog razdoblja u projektu je čitalo nekoliko desetaka tisuća učenika, još više

roditelja i članova uže obitelji, a projekt je provodilo više od 600 knjižničara u osnovnim školama RH.

Stvarajmo eKreativno

Nacionalni projekt za školske knjižnice Stvarajmo eKreativno projekt je o kreativnoj uporabi mrežnih alata prilikom oblikovanja i prezentacije projekata, izrade stripova, audiovizualnih slikovnica ili interaktivnih priča. Projekt se provodi putem godišnjeg natječaja za školske knjižnice osnovnih i srednjih škola RH koje prijavljuju svoje radove u ove 4 kategorije. Natječaj su pokrenule dvije podružnice Hrvatske udruge školskih knjižničara, Podružnica Osječko-baranjske županije i Vukovarsko-srijemske županije u listopadu 2015. povodom obilježavanja Međunarodnog mjeseca školskih knjižnica, koji ujedno predstavlja dio projekta Stvarajmo kreativno u školskoj knjižnici!. Voditeljica projekta je školska knjižničarka Irena Bando. Projekt je nastao iz potrebe da se primijene nove tehnologije za kreativno poučavanje u školskim knjižnicama koristeći besplatne web alate i računalne programe prilikom prezentiranja školskih i knjižničnih projekata. Na mrežnoj stranici projekta nalazi se bogata riznica kreativnih i unikatnih radovi koji učinkovito koriste mogućnosti mrežnih aplikacija i alata. Radovi pokazuju zavidnu razinu suradničkog, stvaralačkog i procesnog učenja kroz međupredmetno povezivanje školske knjižnice s drugim nastavnim predmetima, a time i suradnju knjižničara i nastavnika čime se dokazuje da je školska knjižnica kulturno, medijsko, komunikacijsko i informacijsko središte škole (Projekt Stvarajmo eKreativno, 2015).

Ovim projektom želi se naglasiti važnost kreiranja digitalnih učeničkih uradaka nastalih u školskoj knjižnici koji su inspiriranih pisanjem i čitanjem. Korištenjem web alata nastoji se zainteresirati mlade generacije učenika okrenute novim tehnologijama za čitanje, pisanje i stvaralaštvo u školskim knjižnicama. Kao i drugi spomenuti projekti koji se provode u školskim knjižnicama, projekt ima pozitivno stručno mišljenje AZOO-a te odobrenje i podršku MZOŠ-a za njegovo provođenje u školskim knjižnicama jer je prepoznat kao projekt s velikim mogućnostima poticanja čitanja, pisanja, razvoja informacijske pismenosti, kreativnosti i stvaralačko-istraživačkog učenja kod djece i mladih.

Naša mala knjižnica

Međunarodni projekt Naša mala knjižnica usmjeren je na promicanje čitanja među djecom vrtićke i školske dobi. Knjige koje se čitaju u projektu su probrane i prilagođene uzrastu djece, a predložene aktivnosti poticaj su za kreativno izražavanje - verbalno, likovno, literarno i dr. Svrha je ovoga projekta ponuditi djeci knjige koje zaokupljaju pažnju i svojim tekstom, ilustracijama mogu biti poticaj za razgovor. Knjige koje se nude u projektu potiču na čitanje uz promišljanje, stvaranje aktivnih čitača koji razmišljaju, analiziraju i počinju gledati svijet drukčijim očima. Kako bi ispunio zadane ciljeve, projekt nudi suvremene slikovnice uglednih autora i ilustratora. Primjerice ove godine u projekt su uključeni autori i ilustratori iz osam zemalja: Finske, Estonije, Sjeverne Makedonije, Slovenije, Litve, Belgije, Južne Koreje i Hrvatske. Uz šest slikovnica dolaze i tematske kreativne knjižice koje zanimljivim zadacima i likovnim izazovima potiču djecu na stvaranje i izražavanje, razvoj svijesti o sebi i svojoj okolini te stvaranje vlastitog mišljenja od najranije dobi. Potiče se uključivanje roditelja u školsku zajednicu i suradnja učitelja/odgojitelja/knjižničara, roditelja i učenika. Uz više od 380 škola i vrtića koji trenutno sudjeluju u projektu u Hrvatskoj, projekt je povezo brojne gradove, mjesta i sela potaknuvši komunikaciju između vrtića i škola. Uz razmjenu pisama, književnih junaka, likovnih radova i raznih ideja, sudjelovanjem u ovom projektu djeca osim knjižnih stječu i prave prijatelje.

Čitaj mi!

Čitaj mi! prva je nacionalna kampanja za poticanje čitanja naglas djeci od rođenja i promicanje rane pismenosti i kulture čitanja u obiteljima. Pokrenuta je povodom Europske godine čitanja naglas na Međunarodni dan dječje knjige 2. travnja 2013., a odvija se pod pokroviteljstvom Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Organizatori su Hrvatsko knjižničarsko društvo - Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež, UNICEF, Hrvatsko pedijatrijsko društvo, Hrvatsko čitateljsko društvo, Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti i Hrvatsko logopedsko društvo. Cilj kampanje je poticati roditelje i odrasle da djetetu započnu čitati naglas već od njegova rođenja kako bi čitanje postalo dijelom svakodnevnog ugodnog druženja roditelja i djece i stvorila posebna emocionalna veza između djeteta i odrasle osobe koja mu čita. Jednako važno je poticati roditelje da s najmlađom djecom što prije počnu dolaziti u lokalnu narodnu knjižnicu (Nacionalna kampanja Čitaj mi!, 2013).

Tijekom kampanje Čitaj mi! informacije o dobrobitima čitanja djeci od rođenja roditelji mogu dobiti u svakoj knjižnici te u domovima zdravlja i rodilištima u kojima su postavljeni informativni plakati i letci. Organiziraju se izložbe kvalitetnih slikovnica na dječjim odjelima, predavanja za roditelje o važnosti čitanja naglas, čitanje priča za laku noć na lokalnim radiopostajama, čitanje priča u knjižnicama (Bajkaonice, Obiteljske pričaonice, pričaonice na stranim jezicima i sl.) i knjižarama, domovima zdravlja, pedijatrijskim ordinacijama, bolnicama te gradskim parkovima i trgovima. Kako bi čitanje naglas djeci od rođenja postalo stalnom aktivnosti u obiteljima, usluge za bebe i djecu rane dobi i njihove roditelje postale su dijelom stalnih knjižničnih programa u narodnim knjižnicama te je ostvarena intenzivna suradnja između knjižničara, pedijatar, odgojitelja, logopeda i drugih stručnjaka u promoviranju čitanja.

Rođeni za čitanje

Nacionalni program poticanja čitanja djeci od najranije dobi Rođeni za čitanje pokrenulo je Ministarstvo kulture i medija u suradnji s Ministarstvom zdravstva (pedijatrijske ordinacije diljem Hrvatske) uz podršku Hrvatskog pedijatrijskog društva i Hrvatskog društva za socijalnu i preventivnu pedijatriju u Godini čitanja 2021. Program Rođeni za čitanje dio je mjera Akcijskog plana 2020. i provedbe Nacionalne strategije poticanja čitanja koju je Vlada Republike Hrvatske usvojila 2017. godine. Idejna začetnica je dubrovačka pedijatrija Marija Radonić. Svrha nacionalnog programa je promocija glasnog čitanja djeci od najranije dobi pa tako pedijatri na redovitim sistematskim pedijatrijskim pregledima čitaju i poklanjaju djeci knjige. Glavni je cilj programa poučiti roditelje o važnosti čitanja naglas djeci od rođenja za razvoj djetetovih čitalačkih navika, čitanja iz užitka i utjecaja na sveukupni djetetov razvoj. Učestala druženja između odraslih i djece koji dijele iskustvo i radost zajedničkog čitanja pomažu djeci shvatiti da su knjige izvor užitka. Na taj način djeca na zabavan i prirodan način svladavaju vještine čitanja koja će im olakšati sva druga učenja u životu i učiniti ih sretnima, zadovoljnima i uspješnijima (Nacionalni program Rođeni za čitanje, 2021).

Ministarstvo kulture i medija svake godine raspisuje natječaj za prijedlog adekvatnih naslova slikovnica. Nakon njihovog odabira tiskaju i dostavljaju u 282 pedijatrijske ordinacije u Hrvatskoj slikovnice za svako dijete koje do polaska u školu dobiva četiri slikovnice. Tijekom četiri pedijatrijska pregleda od šestog mjeseca života do polaska u školu, pedijatri djeci čitaju slikovnice prilagođene dobi djece te im poklanjaju slikovnice kako bi roditelji/skrbnici nastavili čitati u obitelji.

Čitalačka pismenost jedna je od bitnih životnih vještina koje utječe na zdravlje pa je krajnji cilj ovog programa da čitanje djeci od najranije dobi postane sastavni dio nacionalnih preventivnih i javnozdravstvenih mjera u promidžbi zdravlja i dobrobiti djece.

I ja želim čitati

Nacionalna kampanja za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom *I ja želim čitati* pokrenuta je 2016. godine s ciljem ukazivanja na probleme s kojima se susreću osobe s teškoćama čitanja i disleksijom. Organizator Kampanje je Hrvatsko knjižničarsko društvo, a suorganizatori su Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu te Knjižnice grada Zagreba. Kampanju financijski podržava Ministarstvo kulture i medija. Disleksija i teškoće u čitanju javljaju se u pet do deset posto populacije u Hrvatskoj. Ukoliko se ne dijagnosticiraju i ne tretiraju na vrijeme i na pravi način, teškoće u čitanju mogu se negativno odraziti na školski uspjeh djece, njihovo samopouzdanje i motiviranost za učenje, a time na kvalitetu življenja u cjelini. Stoga ova kampanja nastoji upozoriti javnost na probleme osoba s teškoćama čitanja i disleksijom, utjecati na izmjenu Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 167/03) kako bi se osobama s disleksijom i teškoćama u čitanju omogućio lakši pristup većem broju priređenih i prilagođenih knjiga. Jedan od ciljeva je poboljšati međuinstitucionalnu suradnju pri rješavanju problema s kojima se suočavaju osobe koje ne mogu čitati standardni (crni) tisak, povećati broj knjižnica koje provode programe namijenjene toj skupini korisnika te okupiti sve zainteresirane strane i zajednički raditi na ostvarivanju ciljeva kampanje. Brojne knjižnice uključene su u kampanju putem postavljanja plakata, izložbi, tribina, predavanja stručnjaka, gostovanja osoba s disleksijom, autora koji problematiziraju ovu temu i nakladnika koji izdaju građu laganu za čitanje u ostvarivanju cilja da se javnost, ali i mjerodavne institucije informira, educira kako bi postali osjetljivi za problematiku osoba s teškoćama čitanja i disleksijom. Zrelost društva vidljiva je u tomu kako se to društvo odnosi prema svojim najranjivijim skupinama.

Ruksak (pun) kulture

Ruksak (pun) kulture projekt je Ministarstva kulture i medija i Ministarstva znanosti i obrazovanja koji promiče umjetnost i kulturu u vrtiću i školi. Svrha ovog programa je poticanje djece i mladih na razumijevanje i usvajanje umjetnosti i kulture u dislociranim i prometno slabije

povezanim područjima Republike Hrvatske. Cilj programa je priprema i provedba različitih kulturnih i umjetničkih programa prilagođenih djeci i mladima u vrtićima, osnovnim i srednjim školama u udaljenim područjima RH gdje je ograničena dostupnost kulturnim i umjetničkim sadržajima. Korisnici programa su djeca od 3 do 6 godina te učenici u osnovnim i srednjim školama. Program razvija kreativno obrazovanje, senzibilizira djecu i mlade za područje umjetnosti i kulture te im omogućuje pristup raznim vrstama umjetnosti i kulture. Program zajednički provode Ministarstvo kulture i medija i Ministarstvo znanosti i obrazovanja kao dopunski program potpore kurikulumu u vrtićima, osnovnim i srednjim školama. Tijekom godišnjeg provođenja projekta predviđeno je organiziranje do 200 događanja diljem Hrvatske na kojima će se prezentirati jedan od (najviše) 70 kulturno-umjetničkih programa pripremljenih za potrebe programa. Programske djelatnosti u okviru programa su kazališna, filmska, glazbena, plesna i vizualna umjetnost, književnost, baština te programi studenata umjetničkih akademija. Program provode profesionalni umjetnici i stručnjaci u kulturno-umjetničkom području i studenti umjetničkih akademija uz mentorstvo profesora (Projekt Ruksak pun kulture, 2019).

Noć knjige

Noć knjige je nacionalna kulturna manifestacija pokrenuta 2012. godine kako bi se potaknula kultura čitanja i uvažavanje knjige kao civilizacijskog i kulturnog dosega te dao poticaj razgovoru o statusu i važnosti knjige u suvremenom društvu. Noć knjige pokrenuta je na inicijativu Zajednice nakladnika i knjižara Hrvatske gospodarske komore i udruge Knjižni blok – Inicijativa za knjigu, kojima su se u organizaciji pridružili partneri: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba, portal za knjigu i kulturu Moderna vremena te Udruga za zaštitu prava nakladnika – ZANA. Od 2018. godine u pripremi manifestacije sudjeluje i Hrvatska udruga školskih knjižničara (HUŠK) (Noć knjige, 2012).

Program se realizira u travnju povodom obilježavanja Svjetskog dana knjige i autorskih prava (23. travnja) i Dana hrvatske knjige (22. travnja). U program obilježavanja uključene su brojne strukovne institucije, knjižnice, odgojno-obrazovne ustanove, ustanove u kulturi i znanosti, nakladnici i knjižari, javne i neprofitne organizacije, organizacije lokalne samouprave, stručna udruženja i drugi pravni subjekti, a programe vezane uz knjigu i čitanje (za sve generacije) ostvaruju samostalno ili zajedničkom suradnjom. Diljem zemlje organiziraju se razna događanja vezana uz knjigu i čitanje, od promocija knjiga i nastupa pisaca, radionica, predavanja, fotografskih

izložbi, filmskih projekcija, performansa, koncerata, skupnih čitanja, gostovanja stranih autora, prostornih intervencija i instalacija, kvizova, knjigolova i sl.

Zelena knjižnica

Zelena knjižnica je projekt Društva bibliotekara Istre pokrenut 2011. godine kojim se želi naglasiti uloga knjižnica u promicanju ekološke svjesnosti i ekološke pismenosti. Projektom se educira javnost i širi svijest o održivom društvu i nužnosti zaštite okoliša i to putem portala Zelena knjižnica, projekcija dokumentarnih filmova, stručnih predavanja, tribina i promocija knjiga ekološke tematike. Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova (The International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA) u svojoj Izjavi o knjižnicama i razvitku (IFLA, 2013) naglašava da knjižnice trebaju pružati pristup informacijskim sadržajima i uslugama koje podupiru održivi razvoj te mogu biti provoditelji programa ekološkog osvješćivanja zajednice. Uloga knjižnica u promicanju održiva razvoja istaknuta je u IFLA-inu i UNESCO-ovu Manifestu za narodne knjižnice (Dragaš, 2017). Nadalje, IFLA je prepoznala ulogu knjižnica u promicanju i implementaciji Ciljeva održiva razvoja 2030 (Sustainable Development Goals – SDGs 2030) promicanjem opće pismenosti (medijska, informacijska i digitalna pismenost), omogućavanjem digitalne inkluzije (olakšavanjem pristupa informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji), čuvanjem i osiguravanjem pristupa kulturnoj baštini i dr. (Projekt Zelena knjižnica, 2011).

Korisnici projekta su učenici i studenti, knjižničari, ali i šira javnost. Ostvarene su brojne suradnje sa školama, sveučilištima, institutima, otvorenim učilištima, kinima, udrugama i građanskim inicijativama koje promiču održivost u raznim aspektima poslovanja, pridonoseći izgradnji odgovornog i konkurentnog gospodarstva, uključivog društva i očuvanju okoliša. Projekt je potaknuo druge knjižnice i društva da pokrenu svoje projekte. Primjerice osnovana je Radna grupa za zelene knjižnice pri Hrvatskom knjižničarskom društvu koja je organizirala Zeleni festival (Zeleni festival, 2017), 1. međunarodnu konferenciju za zelene knjižnice (Međunarodna konferencija o zelenim knjižnicama, 2018) te godišnje zajedničke akcije Pokrenimo zelene knjižnice i Održive tribine Let's Go Green!.

Književni poligon

Projekt Književni poligon provodi Udruga Klikeraj koja je kao stručna organizacija osnovana 2014. godine u Osijeku i bavi se područjem darovitosti i talenta. Osnovni cilj projekta Književni poligon poticanje je čitalačkih navika kod učenika od 1. do 4. razreda osnovne škole. Projekt je usmjeren na poticanje čitalačkih navika i vještina kod najmlađih osnovnoškolaca te interes za čitanje kroz kreativno stvaralaštvo. Lektirni naslovi koriste se za analizu priča i pjesama i za kreativno stvaralaštvo u kojem su priče i pjesme literarni predlošci za stvaranje radio drama, TV emisija, novinskih članaka, igrokaza i dr. U projektu jedni razredi (A razredi) su kontrolna skupina i lektire obrađuju na klasičan način, dok su B razredi eksperimentalna skupina i kod njih je naglasak na kreativnosti učenika prilikom obrade lektire. Stoga učenici B razreda izvode radio drame, pišu novinske izvještaje, stvaraju kreativne priče, likovne radove i slično. Razredi su podijeljeni na te dvije skupine kako bi se dobili rezultati u svrhu usporedbe i evaluacije projekta (Projekt Književni poligon, 2014).

Zaključak

Čitanje potiče maštu, poboljšava pažnju, produbljuje znanje, razvija moralnu osjetljivost, jača samopouzdanje te pomaže u stvaranju međugeneracijskih veza između djece i odraslih. Svladavanje vještine čitanja počinje od djetetova rođenja, razvojem predčitateljskih vještina i dodatno se razvija polaskom u školu. Stoga je važna dobra suradnja i povezanost obitelji, odgojnih i obrazovnih ustanova u razvijanju interesa za čitanje iz užitka i ljubavi prema knjigama pri čemu su knjižničari i knjižnice neizostavni partneri. Mjerodavne državne institucije trebaju ciljano i sustavno donositi akcijske planove i programe te nacionalne strategije koje će djelovati u cilju razvoju svijesti o važnosti čitanja za razvoj djece i mladih. Učenici koji čitaju redovito imaju više znanja i sposobnosti za donošenje odluka, što je ključno za njihov razvoj. Visoka razina svijesti o važnosti čitanja osnažuje obrazovni sustav i povećala produktivnost društva. Upravo brojni navedeni nacionalni projekti poticanja čitanja doprinose tomu da djeca i mladi postanu osviješteni i napredni građani koji znaju kritički misliti i donositi ispravne odluke. Razvijajući čitanjem vlastitu samosvijest i emocionalnu inteligenciju djeca i mladi bolje razumijevaju ljude i svijet u kojem žive.

Izvori i literatura

Čudina Obradović, M. (2014). Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Čunović, K.; A. Stropnik. (2016). Kampanje, projekti i programi za promicanje čitanja naglas djeci od najranije dobi. [citirano: 2023-02-21]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/257255>

Dragaš, B. Zelene knjižnice za zelenu pismenost: Hrvatsko iskustvo. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 4(2017), str. 221–241.

IFLA. Upute: Knjižnice, razvoj i UN-ova AGENDA 2030, kolovoz 2017. Revidirano izd. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 2(2018), str. 519–543. Vidjeti i: IFLA (2016): Pristup i mogućnost svima: Kako knjižnice doprinose ostvarivanju Agende Ujedinjenih naroda za održiv razvoj 2030. [citirano: 2023-04-17]. Dostupno na: www.hrdrustvo.hr

Međunarodna konferencija o zelenim knjižnicama „Let’s Go Green!“. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2018. [citirano: 2023-03-17]. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/u-organiza-ciji-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu-odrzana-1-medunarodna-konferencija-o-zele-nim-knjiznicama-lets-go-green>

Mrežna stranica kampanje Čitaj mi!. [citirano: 2023-03-11]. Dostupno na: <https://www.citajmi.info/naslovna/>

Mrežna stranica manifestacija Noć knjige. [citirano: 2023-03-11]. Dostupno na: <http://nocknjige.hr/index.php>

Mrežna stranica nacionalne kampanje I ja želim čitati. [citirano: 2023-03-14]. Dostupno na: ijazelimcitati.org

Mrežna stranica projekta Čitamo mi, u obitelji svi. [citirano: 2023-03-11]. Dostupno na: <https://sites.google.com/a/knjiznicari.hr/citamo-mi-u-obitelji-svi/o-projektu>

Mrežna stranica projekta Čitanje ne poznaje granice / Branje ne pozna meja. [citirano: 2023-04-03]. Dostupno na: <https://citanjenepoznajegrance.weebly.com/o-projektu.htm>

Mrežna stranica projekta Čitanjem do zvijezda. [citirano: 2023-03-05]. Dostupno na: <https://sites.google.com/view/citanjem-do-zvijezda/po%C4%8Detna-stranica/>

Mrežna stranica projekta Književni poligon. [citirano: 2023-03-17]. Dostupno na: <https://klikeraj.hr/index.php/2018/09/05/projekt-knjizevni-poligon-2/>

Mrežna stranica projekta Lektira na mreži. [citirano: 2023-03-05]. Dostupno na: <https://sites.google.com/view/lektira-na-mrezi/>

Mrežna stranica projekta Mreža čitanja. [citirano: 2023-03-05]. Dostupno na: <https://sites.google.com/a/knjiznicari.hr/knjiznicari/projekti-i-aktivnosti/mre%C5%BEa-%C4%8Ditanja-s%C5%A1-2021-2022>

Mrežna stranica projekta Naša mala knjižnica. [citirano: 2023-03-11]. Dostupno na: <https://nasamalaknjiznica.hr/>

Mrežna stranica projekta Ruksak pun kulture. [citirano: 2023-03-14]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/aktualno/ruksak-pun-kulture-16272/o-programu/9250>

Mrežna stranica projekta Stvarajmo eKreativno. [citirano: 2023-03-11]. Dostupno na: <https://stvarajmoekreativno.weebly.com/>

Mrežna stranica projekta Tulum s(l)ova. [citirano: 2023-04-03]. Dostupno na: <https://tulumslova.weebly.com/>

Mrežna stranica projekta Zelena knjižnica. [citirano: 2023-03-17]. Dostupno na: <https://zk.dbi.hr/>

Mrežni blog projekta 100 riječi. [citirano: 2023-03-11]. Dostupno na: <https://100-rijeci.blogspot.com/>

Mrežni blog Projekta Mrežin čitateljski izazov. [citirano: 2023-03-05]. Dostupno na: <https://mrezin-citateljski-izazov.blogspot.com/2021/07/blog-post.html>

Nacionalni program, Rođeni za čitanje. [citirano: 2023-03-11]. Dostupno na: <https://bit.ly/3ybSk4y>

Peti-Stantić, A. (2019). Čitanjem do (spo)razumijevanja: od čitalačke do čitateljske sposobnosti. Zagreb: Ljevak.

Visinko, K. (2014). Čitanje – poučavanje i učenje. Zagreb: Školska knjiga.

Zeleni festival: (O)krenimo na zeleno. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2017. [citirano: 2023-03-17]. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/zeleni-festival-okrenimo-na-zeleno>

Povezivanjem širimo znanje i čitanje

Romana Fekonja

Zavod za školstvo Republike Slovenije

romana.fekonja@zrss.si

prijevod:

Mirjana Čubaković

OŠ Budaševo-Topolovac-Gušće, Budaševo

mirsreco@gmail.com

Sažetak

Jedna od osnovnih zadaća Zavoda za školstvo Republike Slovenije stručno je usavršavanje nastavnog osoblja i ravnatelja. U organizacijskom ustroju Zavoda postoji odjel za knjižničnu djelatnost koji brine o stručnom usavršavanju i obrazovanju školskih knjižničara osnovnih i srednjih škola. Odjel za knjižničnu djelatnost stručno usavršavanje provodi kroz godišnje sastanke studijskih skupina, seminare i slične edukacije. Velika se pozornost posvećuje i poticanju čitanja te pronalaženju različitih motivacijskih pristupa za poticanje čitanja. Vrlo učinkovitim pokazalo se međupredmetno povezivanje kao i aktivnosti koje škole provode u okviru Nacionalnog mjeseca zajedničkog čitanja. U mjesecu školskih knjižnica koji se obilježava svake godine u listopadu pod određenim sloganom, školski knjižničari pripremaju razna događanja, čitateljske susrete, izložbe, predstavljaju novosti. Svrha je ovoga rada ukratko predstaviti ulogu Zavoda za školstvo Republike Slovenije, prikazati koje mjesto školske knjižnice u sustavu odgoja i obrazovanja zauzimaju, prikazati međusobnu povezanost različitih ustanova u praksi te načine na koje školski knjižničari u Sloveniji provode poticanje čitanja.

Ključne riječi: suradnja, suradničko učenje, čitalačka kultura

Uvod

Zavod za školstvo Republike Slovenije slična je ustanova Agenciji za odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske. Prema zakonu (ZOFVI, 1996., čl. 28.) obavlja stručno-razvojne i savjetodavne poslove u odgoju i obrazovanju.

Zadaće Zavoda koje se tiču školskog knjižničarstva:

- priprema dokumenata o pitanjima iz nadležnosti stručnih vijeća i ministarstva
- izrada, provedba, praćenje i vrednovanje kurikuluma
- razvojni istraživački rad u području obrazovanja
- praćenje i vrednovanje inovacija iz područja obrazovanja
- savjetodavni rad
- organizacija kontinuiranoga profesionalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja
- drugi poslovi određeni zakonom.

Obrazovanje školskih knjižničara

Zavod za školstvo Republike Slovenije, uz Odjele za sve nastavne predmete i područja u sustavu odgoja i obrazovanja, ima i Odjel za knjižničnu djelatnost. Unutar Zavoda zadaće svih odjela su zajedničke.

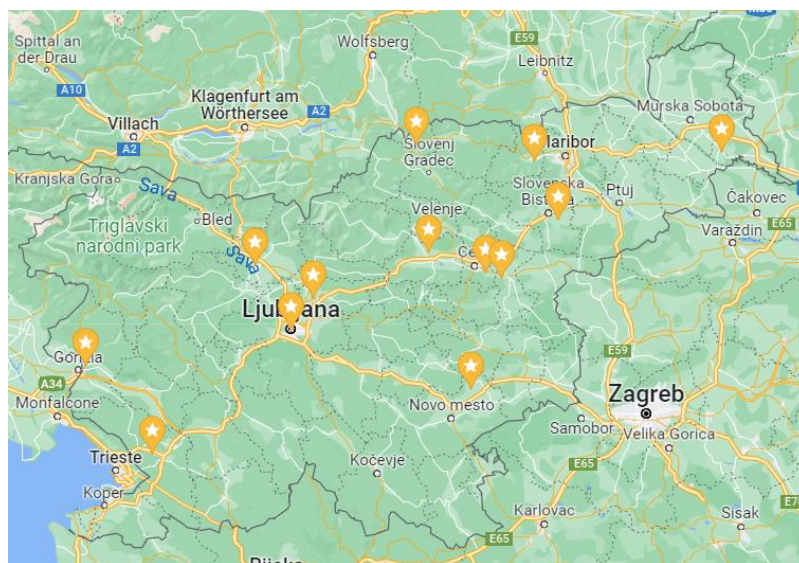
Osnovna zadaća Odjela za knjižničnu djelatnost organizacija je seminara koje sufinancira Ministarstvo te seminara u okviru europskih projekata (bez kotizacija). Kontinuirano, već 30 godina, Odjel organizira Bibliopedagošku školu koja je samo jednom otkazana i to u vrijeme velike krize 2012. Bibliopedagoška škola je seminar koji traje 16 sati (dva dana) svake godine s različitim temama: međupredmetno povezivanje, čitateljske strategije, stilovi učenja, referentni razgovor, moderni pristupi učenju i poučavanju, čitateljska pismenost, informacijska pismenost, poticanje čitanja, kamishibai, joga za djecu, pričanje priča, međunarodno sudjelovanje, kvalitetna književnost za mlade, obrada knjižnične građe, katalogizacija, ključne riječi ...

Zavod je održao četiri konferencije školskih knjižničara (2017., 2018., 2019. i 2021.). Na tim su se konferencijama održavala izlaganja pozvanih predavača, eminentnih stručnjaka u svojim područjima, kao i primjeri iz prakse školskih knjižničara. Na taj se način školski knjižničari međusobno povezuju i šire dobre ideje, dobre zamisli o tome kako dijeliti knjižnične sadržaje.

Slika 1: Konferencija školskih knjižničara, Ljubljana, 2018

Svake se godine održavaju i susreti studijskih skupina. U Sloveniji postoji 14 studijskih središta što omogućuje sudjelovanje većeg broja knjižničara, jer školski knjižničari nisu prisiljeni daleko putovati. Tijekom pandemije Covid-19, stručna usavršavanja održavala su se na mreži.

Slika 2: Studijska središta

Na sastancima studijskih skupina (po središtima) prevladava ujednačeni sadržaj jer su skupine dovoljno male (30 do 60 članova), članovi se međusobno poznaju i razgovaraju o problematici, razmjenjuju mišljenja, dogovaraju se. Ovo je vrlo važno jer se školski knjižničari na taj način povezuju i neformalno. Slovenske škole najčešće imaju zaposlenog jednog knjižničara. On je u svojoj radnoj sredini često usamljen po pitanju problematike i gorućih pitanja. Na

sastancima studijskih skupinama kolege se međusobno bolje upoznaju, dogovaraju suradnju i eventualne posjete jedni drugima.

Slika 3: Studijska skupina posjetu Valvasorjevoj knjižnici u Krškem, kolovoz, 2022.

Tih četrnaest studijskih središta nazivamo Mrežom školskih knjižničara. Svaki od tih središta ima voditelja koji brine o informiranju svojih članova o svim novostima iz struke. Voditelji skupina jednom mjesečno šalju sve relevantne informacije svim članovima putem elektroničke pošte. Mreža je vrlo značajna i vrijedna jer su slovenski školski knjižničari na taj način povezani. Dostupna je i online učionica u kojoj se prikupljaju svi potrebni materijali, priručnici i naravno časopis Školska knjižnica koji izlazi već 30 godina.

ŠŠ - Knjižnična dejavnost - OŠ

Domov / Moji predmeti / ŠŠ-KNJ-OŠ

Vključij urejanje

Aktualno

Objavljene e-knjige za domače branje v šolskih knjižnicah

sbiblos
... Beletrina

Obveščamo vas, da so na sBiblosu, portalu za izposajo e-knjig za domače branje v šolskih knjižnicah, ki so namenjene učencem tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja, dijakom srednjih šol ter učiteljem, objavljene vse e-knjige, ki so bile izbrane v sklopu javnega razpisa »Izgradnja zbirke e-knjig za domače branje za izposajo v šolskih knjižnicah« (<https://www.gov.si/novice/2022-05-26-razpis-za-uvajanje-e-knjig-za-izposajo-v-solskih-knjižnicah/>). Izmed objavljenih 187 e-knjig, jih 100 spada v kategorijo e-knjig za osnovne šole ter 102 v kategorijo e-knjig za srednje šole, ki so razporejene v štiri kategorije: romani, kratka proza, poezija in dramatika. Nekatere e-knjige so namenjene tako osnovnošolcem kot dijakom.

Uporaba portala sBiblos je za knjižnice osnovnih ter srednjih šol brezplačna, plačnik stroškov izposoje je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. sBiblos je povezan s sistemom COBISS, zato je uporaba portala omogočena tistim šolam, ki imajo svoje knjižnice vključene v sistem COBISS in imajo izpolnjene potrebne pogoje (npr. urejen dostop do storitve Moja knjižnica in podpisano pogodbo z IZUM-om o obdelavi osebnih podatkov).

ZRSŠ

Tweets by @zrss_sl

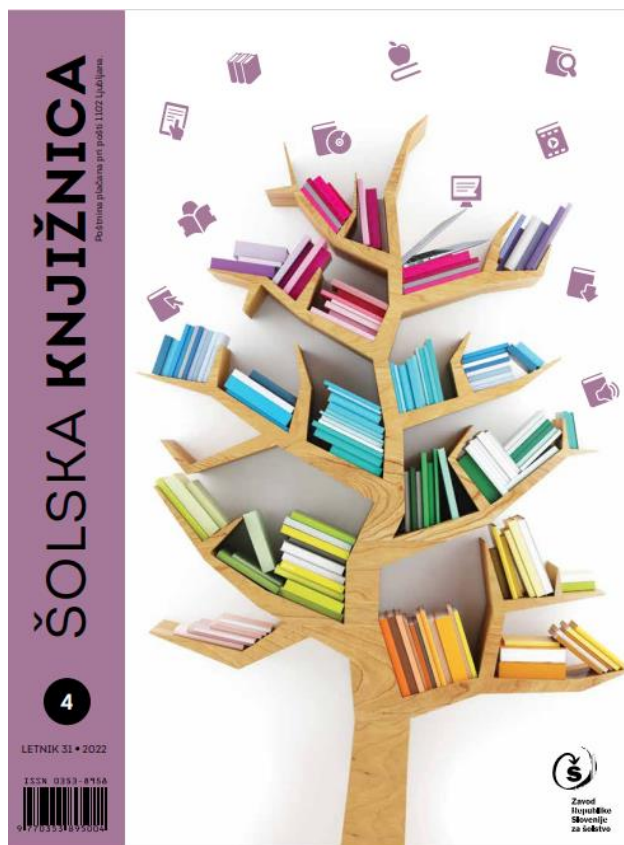
Koledar

februar 2023

ned	pon	tor	sre	čet	pet	sob
		1	2	3	4	
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28				

Skrij dogodke tipa spletno mesto
 Skrij dogodke tipa kategorija

Slika 4: Online učionica za knjižnično djelatnost za osnovne šole

Slika 5: Stručni časopis Šolska knjižnica

Sve navedeno potpore šolskim knjižničarima. Na taj se način međusobno bolje povezuju. Školski knjižničar najčešće je sam u školi te je potrebno s vremena na vrijeme o struci progovoriti, razgovarati i s ostalim kolegama, pronaći najbolja rješenja, obaviti stručne razgovore s ostalim

kolegama i zajedno pronaći rješenja. I u Hrvatskoj je čest slučaj da u jednoj školi radi jedan knjižničar, a ponekad i na pola radnog vremena.

Školske knjižnice u dva sustava

Školske knjižnice u Sloveniji djeluju u dva sustava: odgojno-obrazovni i knjižničarski. Odgojno-obrazovni omogućuje postojanje knjižnice (zakonodavstvo propisuje da svaka škola ima knjižnicu), financiranje, knjižničara kao nastavno osoblje, (knjižničar je po položaju izjednačen s učiteljima i nastavnicima) te uvjete za zapošljavanje školskih knjižničara.

S druge strane, knjižnični sustav utvrđuje zadaće, stručne smjernice, standarde, preporuke, priručnike, uvjete rada, statistička mjerenja i razvojne dokumente. Sve školske knjižnice u Republici Sloveniji uključene su u Nacionalni bibliografski sistem (COBISS), što je propisao Zakon o knjižničarstvu iz 2015. godine. Bio je to veliki projekt u suradnji s MIZŠ, IZUM, NUK i ZRSŠ¹ u kojem su sve školske knjižnice u Republici Sloveniji do 2018. godine trebale biti u potpunosti u sustavu COBISS-a.

Školska knjižnica podrška je učenju u okviru pedagoških ciljeva škole putem kroskurikularnog dokumenta Knjižnično informacijsko znanje (KIZ) koji obuhvaća opće znanje o korištenju informacija. KIZ u nastavi ZAJEDNO provede učitelji i knjižničari.

Kao što je naznačeno, Knjižnično informacijsko znanje kroskurikularna je i međupredmetna tema koja ima tri ključna područja.

Na prvom je mjestu čitanje, druga dva područja su informacijsko opismenjavanje i učiti kako učiti. Na koji način knjižnica potiče čitanje? Raznim aktivnostima, sudjelovanjem u nastavnom procesu i propisanim nastavnim sadržajima. Sadržaji koji se biraju trebaju biti raznovrsni i različiti, pri čemu se vodi računa o razvoju čitateljskih kompetencija tako da se svakom učeniku ponudi knjiga ili informacija koja mu je potrebna. Nastava knjižničnih sadržaja provodi se međupredmetno i kroz timski rad knjižničara i učitelja (zajedno od planiranja do provedbe i evaluacije). Osim toga, provode se različite izvannastavne aktivnosti: noći čitanja, čitateljska značka, susreti s autorima, izložbe, posjećivanja drugih knjižnica ...

Još nešto o nastavnim sadržajima.

¹ MIZŠ – Ministarstvo za izobraževanje, znanost in šport; IZUM – Institut znanosti Univerze v Mariboru (administrator sustava COBISS), NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica, ZRSŠ – Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Treba ih biti dovoljno, moraju biti kvalitetni, različiti i raznovrsni. Knjižnična građa pravilno obrađena i raspoređena, a veliku ulogu ima i prostora te uređenost same knjižnice.

Napomenuto je kako su knjižnični sadržaji integrirani u nastavni proces, kao čitanje u nastavi, u razredu ili nastavni sat u knjižnici.

Posljednjih nekoliko godina susrećemo se i s e-čitanjem, za koje znamo da je drugačije i zahtijeva različite vještine, pristupe i strategije.

Čitateljska značka u slovenskim školama postoji već 60 godina, u programu Knjižnično informacijskog znanja propisan je posjet knjižnici, knjižničari organiziraju izložbe, posjete autora, književna poslijepodneva, večeri i noći u knjižnici. Sve za poticanje čitanja.

Kad spominjanja aktivnosti, ne može se mimoći Međunarodni mjesec školskih knjižnica u organizaciji IASL-a koji obilježavaju školske knjižnice diljem svijeta, pa tako i u Hrvatskoj. U Sloveniji aktivnosti vodi Sekcija za školske knjižnice Saveza knjižničarskih društava Slovenije i kombinira s Nacionalnom mjesecom zajedničkog čitanja. Sve informacije i sve upute šalju se i Mreži školskih knjižničara.

Slika 6: Projekt OBJEM

Na kraju, ne može se ne spomenuti projekt OBJEM – čitalačka pismenost, koji je završio u ljeto 2022. Jedan od glavnih Zaključaka projekta je taj da se čitanje dotiče SVIH nastavnih predmeta i svih učitelja u školi. Razvijen je model modernizacije školske knjižnice, knjižnični sadržaji pokazali su se smislenim kada su integrirani u nastavu s različitim didaktičkim pristupima koji uključuju knjižnicu i knjižnične sadržaje u nastavu.

Zaključak

Zavod nastoji međusobno povezati knjižničare kako bi međusobno razmjenjivali primjere dobre prakse. To se događa na seminarima, na studijskim sastancima, kroz članke u stručnim časopisima, u online učionici i na svim ostalim sastancima – formalnim i neformalnim.

Na kraju, važno je istaknuti i sumirati:

- ŠKOLSKA KNJIŽNICA jedina je knjižnica koju svi koriste (obavezno ili dobrovoljno).
- INTEGRACIJA knjižničnih sadržaja (iz kurikuluma) mora se izvoditi u nastavi SURADNJOM učitelja i knjižničara.
- Svaki učenik/student upoznaje školsku knjižnicu i upoznaje se s osnovama korištenja knjižnice: knjižnica je mjesto za učenje i za poticanje čitanja.

Izvori i literatura

Kurikul (2008). Knjižnično informacijsko znanje, Gimnazija; Splošna, klasična, strokovna gimnazija. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. [citirano: 2023-02-23]. Dostupno na: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2018/programi/media/pdf/ucni_nacrti/K_KNJIZN_INF_ZNANJE_gimn.pdf

Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti (2022). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. [citirano: 2023-02-23]. Dostupno na: http://www.zrss.si/pdf/Pogled_na_solo_21_stoletja.pdf

Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi (2014). Knjižnično informacijsko znanje. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. [citirano: 2023-02-23]. Dostupno na: <https://www.zrss.si/pdf/pos-pouka-os-KIZ.pdf>

Sušec, Z. (2005). Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. [citirano: 2023-02-23]. Dostupno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Knjiznicna_inf_znanja.pdf

Šolska knjižnica (2022): revija. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. [citirano: 2023-02-23]. Dostupno na: <https://www.zrss.si/digitalna-bralnica/solska-knjiznica/>

Šolska knjižnica kot središče branja in stičišče medpredmetnega povezovanja (2022). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo [citirano: 2023-02-23]. Dostupno na: https://www.zrss.si/pdf/Solska_knjiznica.pdf

Vilar, P. ; Zabukovec, V. (2020): Vloga šolske knjižnice pri razvoju gradnikov bralne pismenosti. *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. (Pp 283-303). Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta. [citirano: 2023-02-23]. Dostupno na: <https://doi.org/10.18690/978-961-286-403-3.12>

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) (2022). [citirano: 2023-02-23]. Dostupno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

Zavod Republike Slovenije za šolstvo: spletna stran. [citirano: 2023-02-23]. Dostupno na: <https://www.zrss.si/>

Književni kanon s/poticanja čitanja¹

prof. dr. sc. **Sanja Nikčević**
redoviti profesor u miru, Zagreb
sanja.nikceviczg@gmail.com

Sažetak

Naučili smo da je književni kanon ono najbolje od umjetnosti što ima naša kultura, da je to odabir najmudrijih ljudi prema imanentnim kvalitetama djela i da književnost evoluira, dakle napreduje prema boljem, dok ono staro i nevrjedno odumire. Međutim, to nije istina i današnji kanon ima ozbiljnih problema s kvalitetom, s porukom pa samim tim i publikom. Umjetnost uvijek odražava vrijednosti vladajućeg kanona i kad je nakon II. svjetskog rata u cijeloj Europi zavladao novi svjetonazor, uspostavljeni su novi kriteriji vrednovanja literature: u kanon je kao „vrjedna“ literatura ušla jedino „kritika društva“, ali iz sekularističkih pozicija, i suvremeni pravci koji su rušili do tada vladajuću kršćansku hijerarhiju vrijednosti: sliku Boga (ekspresionizam), sliku kralja odnosno vladara (realizam) i sliku oca (modernizam), dok se bilo kakvo afirmiranje elemenata kršćanske poruke

¹ Zadnjih dvadesetak godina bavim se istraživanjem o odnosu svjetonazora, njegove hijerarhije vrijednosti i utjecaju na umjetnički kanon. O različitim aspektima istraživanja govorila sam na brojnim skupovima (testirajući teze pred kolegama), a kasnije radove objavljivala u zbornicima i časopisima od 2018. Cjelovita verzija istraživanja objavljena je u knjizi: Sanja Nikčević, *Istina i laži o kanonu ili kako smo zbog svjetonazora izgubili pravo na lijepo/dobro/sveto u umjetnosti*, Citadela libri, Zagreb, 2021., str. 24-97. U ovom su tekstu neke od teza iz knjige (o odnosu kanona i svjetonazora) kontekstualizirane u temu skupa i proširene s dominantno kazališnih primjera na književnost i umjetnost. U knjizi se nalazi ekstenzivan popis literature na koju se referiram, a koji je u ovom članku sveden na minimum.

(svijetom vlada milosrdni Bog; postoji dobro i zlo; postoji sloboda izbora junaka; u slučaju krivog odabira postoji izlaz) smatralo nekvalitetnim, a takva su djela izbačena iz kanona do te mjere da ih se pokušalo izbrisati iz svijesti. Nakon što su zavladao izabrani pravci, nisu afirmirali vrijednosti novog svjetonazora nego su nastavili rušiti vrijednosti kršćanskog svjetonazora i poruke pa je tako umjetnost nakon osamdesetak godina isključivog rušenja zašla u slijepu ulicu. Prikaz svijeta kao crnog mjesta bez ikakvog smisla, dobra i mogućnosti rješavanja problema otjerao je čitatelje/publiku koja zna da na svijetu postoji i dobro i zlo te ima potrebu i za drugačijom porukom od ove koju kanon nudi. Da bi kanonska djela dobila reakciju publike, postaju sve agresivnija u vrijeđanju i sablažnjavanju predstavljajući to kao hrabru kritiku društva. Međutim, to je tek obično slijeđenje svjetonazorskih postavki.

Ključne riječi: kanon, svjetonazor, drama, povijest

Vlada konsenzus² da u Europi postoji problem „sve manjeg čitanja“ ili „nestanak, osipanje ili bijeg čitatelja“. To znači da se smanjuje broj aktivnih čitača koji redovito čitaju djela iz područja koje nazivamo literatura, dakle djela koja čitatelji ne moraju čitati radi studija ili posla, nego ih čitaju iz čistog užitka čitanja ili interesa za čitanje kao takvo. O tom problemu mnogo se govori (i ovaj skup organiziran je s tom temom), traže se rješenja i poduzimaju različite akcije, a jedna je od njih i Godina čitanja 2022.

Ovaj prilog potiče nas da na problem pogledamo iz sasvim drugog kuta. Naime, osnovna premisa u problemu „sve manjeg čitanja“ jest da je razlog u - čitateljima. Zato se traže uzroci njihova odlaska iz čitanja literature pa se govori o tehnološkim promjenama (npr. novi mediji kao što su internet, pametni telefoni itd.), sociološkim promjenama (npr. drugačiji interesi pojedinih grupacija, drugačiji odnosi među skupinama i drugačiji načini komunikacije kao što su društvene mreže itd.) ili o psihološkim promjenama (npr. smanjenje mogućnosti koncentracije, drugačije fokusiranje pozornosti, drugačiji procesi upoznavanja svijeta i sebe sama, drugačiji načini učenja itd.).

² KONSENZUS (lat. *consensus*: slaganje, suglasnost) u političkoj teoriji i praksi opća suglasnost pri donošenju odluka. Konsenzus je kooperativno odlučivanje i rješavanje sukoba pri čemu se podrazumijevaju različitosti, suprotno autoritarnim odnosima u odlučivanju. U pravu je konsenzus suglasnost (slaganje) volje stranaka o poduzimanju nekog čina ili o zaključenju nekoga pravnog posla. Konsenzus je valjan ako je postignut slobodno, bez sile, straha ili zbog zablude.“ (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2021).

Kao posljedica tih zaključaka traže se načini privlačenja čitatelja nazad čitanju literature. To ne rade samo knjižnice kojima je osnovna djelatnost „pružanje usluge čitanja“ nego se i cijela Europa brine oko toga pa izdašno financira velike projekte koji bi trebali privući odlutale čitatelje, a osobito mlade.

Međutim, naš konsenzus (opća suglasnost) utemeljen je na zabludi jer nam je osnovna premisa kriva. **Odgovorno tvrdim da problem nečitanja nije u čitateljima (niti u njihovu okruženju, a ni u tehničkim, psihofizičkim ili socijalnim promjenama), nego je osnovni problem u onome što im nudimo za čitanje. Dakle, problem nečitanja jest u književnom kanonu koji vlada.** To se ne usudimo ni pomisliti jer smatramo kanon najkvalitetnijim, vječnim, neprijepornim (neoboriv, nedodirljiv) i neupitnim (izvan svake sumnje).

Može li se utvrditi točka prijeloma ili osnovna škola i Kupareo

Iako se općenito smatra da smo obrazovaniji, pismeniji, tehnički opremljeniji nego prije, u tezi o „sve manjem čitanju“ zapravo se govori o „gubitku ili odlasku čitatelja“ i pretpostavlja da su čitatelji nekad čitali, a onda od čitanja odustali. Je li to točno i možemo li locirati kada se to dogodilo? Izgleda da je točno i da možemo definirati točku prijeloma. I to na osobnoj i na društvenoj razini.

Istraživanje kolegice Katarine Franjo dokazalo je da i danas netko puno i rado čita, a to su osnovnoškolci!³ Od 2018. do 2021. ispitivani su učenici osnovne škole iz Virja i Zagreba. Prosječno po generaciji imaju 2-3 nečitača lektire, ali ostali pročitaju sve, što znači 59 knjiga tijekom osnovne škole! Za našu temu važni su rezultati istraživanja koji kažu da učenici ne samo da čitaju, nego i vole čitati (*zabavno mi je, opušta me, naučim nešto, jako mi je zanimljivo, napeto, volim zamišljati ono što čitam...*) pri čemu više vole čitati tiskanu knjigu (*Čitajući tiskanu knjigu lakše se mogu koncentrirati i više se opustiti u čitanju. Radije ih čitam zato što mi je draže osjetiti knjigu i njezine papirnate listove.*) Ovakve odgovore dalo

³ Rezultate istraživanja o čitanju u osnovnoj školi kolegica Katarina Franjo iznijela je pod naslovom „U obranu učeničkoga čitanja – knjiga kao izbor ili naredba“ na skupu: *Čitatelji i čitanje u digitalno doba / Readers and Reading in the Digital Age*, Međunarodni znanstveni interdisciplinarni skup, Hrvatsko katoličko sveučilište, Odjel za komunikologiju, Zagreb, 11. studenoga 2020. Rad će biti objavljen u zborniku skupa. Powerpoint prezentacija istraživanja dostupna kod autorice Katarine Franjo: katarinafranjo@gmail.com. Neki od rezultata objavljeni su i u listu OŠ Franje Viktora Šignjara, Virje, *Mali vir*, 61/2022.

je osamdeset posto učenika, što je svakako ozbiljan uzorak i rezultat koji pobija teze da mladi „više ne vole čitati“.

Svi koji rade s mladima znaju da postoji određeni trenutak kad mladi koji vole čitati - prestanu čitati. To se dogodi u srednjoj školi. Unatoč svim društvenim i/ili psihosocijalnim promjenama koje se dogode mladoj osobi, smatram da je osnovni problem u onome što im tada dajemo za čitanje. Jednoga profesora hrvatskog jezika učenici 4. razreda gimnazije pitali su u očaju: *Pa dobro, ima li u ovom modernizmu neka normalna životna priča?* I utvrdili: *Ovo je sve crnilo! Ovo se stvarno ne da čitati!* To iskustvo s reakcijama djece koja vole čitati, ali su zgrožena onim što im se zadaje, sigurno se dogodilo mnogim profesorima. To znači da i sami učenici dovode suvremeni kanon u pitanje. Ali im ga onda mi, kao profesori i autoriteti, namećemo kao najkvalitetnije što postoji. I zato učenici - odustanu.

Ako pitanje o „odlasku čitatelja“ stavimo u perspektivu povijesti, doći ćemo do vrlo zanimljivih rezultata. Postoje epohe u kojima su svi išli u kazalište, učili napamet stihove (antika, srednji vijek, barok...), voljeli književnost, bila im je životno važna. (U antici je kazna za remećenje tragedija koje su se igrale unutar Dionizijevih igara bila – smrt.) Zadnja takva epoha bila je epoha građanske književnosti pa evo primjera iz te epohe.

Baraban. Roman s otoka Hvara Rajmunda Kuparea objavljen je 1943. u 12.000 primjeraka. To je bilo vrijeme pod kraj II. svjetskog rata kad je cijela Europa bila umorna i iscrpljena, a hrvatsko izdanje za vrijeme NDH imalo je publiku samo u Hrvatskoj. Kupareo je bio mladi dominikanac, bez ikakva političkog ili bilo kakvoga drugog utjecaja u društvu, a tih je dvanaest tisuća bilo rasprodano! Iako je *Baraban* doista odličan roman, u to su vrijeme romani izlazili u visokim nakladama, a čak je i teorijska knjiga objavljena u devet tisuća primjeraka!⁴ Očito su u to vrijeme čitatelji intenzivno čitali. Mi danas imamo mnogo više objavljenih naslova godišnje, ali naklade su (osim iznimaka) od 300 do 500 primjeraka.

Dakle, postoji jedan trenutak u društvu kada se dogodio preokret koji je izazvao današnje probleme s kanonom, a postoji i trenutak u životu mlade osobe kad naiđe na taj problem.

Tvrdim da je to uspostava sadašnjeg kanona koja se dogodila nakon II. svjetskog rata kada su iz kanona protjerani romani poput Kupareova, a djela koja su ušla u kanon

⁴ Ljubomir Maraković, *Pučka pozornica. Bit i uspjesi nestručnog kazališta*. Na zadnjoj stranici piše: „Ova knjiga izdana je među izvanredna izdanja Društva sv. Jeronima za god. 1929. u devet tisuća primjeraka.“. Knjiga sadrži sedam tekstova, kazališnih kritika, pučkih predstava i prikazanja.

malo-pomalo otjerala su publiku od čitanja. U osnovnoj školi čitaju se djela koja pripadaju nekim starim kanonima, a upravo trenutak u kojemu krenu suvremena djela sadašnjeg kanona jest trenutak odustajanja od čitanja. Kako je to moguće?

Današnje tri krive teze ili oduvijek, imanentno i evolucija

Osnovno značenje riječi kanon jest *norma* (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2020) i postoji u svemu (od jedinica mjere težine do popisa zdrave hrane). Književni je kanon tako popis najvrjednijih djela koje su osnova našeg obrazovanja i uzor/paradigma ili norma dobrog pisanja. I to je točno, ali mi danas uz osnovnu definiciju kanona tijekom obrazovanja usvajamo i tri aksioma⁵ (tvrdnje koje se smatraju toliko očitima da ih ne treba dokazivati).

1. Prva je da je prava umjetnost neovisna od politike i društva, odgovorna samoj sebi uz jedina dva zahtjeva: mora biti „istinita i hrabra kritika društva“ i proizlaziti iz iskrene inspiracije (osjećaja) umjetnika.
2. Druga je da je umjetnički kanon ili popis najvrjednijih djela u europskoj umjetnosti (tzv. klasici) vječan i neprolazan (postoji oduvijek i zauvijek), zato što je kvaliteta kanonskih djela neupitna odnosno djelima imanentna (što znači da kriteriji vrijednosti po kojima ga procjenjujemo proizlaze iz njega samoga), a to procjenjuju i potvrđuju najveći stručnjaci s toga područja.
3. Treći je da je sadašnja umjetnička glavna struja, dakle ono što se smatra vrijednim i iz čega se ulazi u kanon, posljedica evolucijskog razvoja umjetnosti. To znači da je najnovije ujedno i ono najbolje što imamo u svojoj civilizaciji, a ono staro „nadvladano“ je i s pravom „odumrlo“ potisnuto novijim i kvalitetnijim žanrovima ili umjetničkim konvencijama.

Međutim, gledanje predstava glavne kazališne struje (Hrvatsko narodno kazalište, GDK Gavella, ZeKaeM) ili čitanje romana koji su nagrađeni, dramatizirani, filmovani uglavnom izaziva sumnju u tezu da je baš to najkvalitetnije što imamo u cijeloj povijesti europskoga kazališnog/književnog stvaralaštva. No, u to nas uvjeravaju mediji, kazališta

⁵ „Aksiom“ (grč. *ἀξίωμα*: načelo, tvrdnja). U filozofiji stav koji se zbog svoje neposredno vidljive i misaono nužne očiglednosti ne treba dokazivati (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2021).

sâma, međunarodni uspjeh tih djela, nagrade (u čijim žirijima sjede stručnjaci), financiranje Ministarstva kulture (koje također ima stručnjake u povjerenstvima), oni koji bi nam trebali biti najveći autoritet (profesori), ali i cijela europska zajednica sa svojim projektima namijenjenim čitateljima. Iako ti projekti imaju za cilj „povratak čitatelja“, zapravo nam nameću tezu da je to što vlada u kanonu najkvalitetnije, samo mi to, eto, „ne razumijemo“.

Međutim, u pravu su oni koji kanon dovode u sumnju jer ono što učimo kao aksiome zapravo su krive premise i čim se krenu analizirati, mogu se i oboriti.

Svaka epoha ima svoj kanon, koji smatra najkvalitetnijim i o kojem ozbiljno brine. U europskoj kulturi od antike do danas vlast kao predstavnik cijelog društva cenzurirala⁶ je ono što je smatrala nedostojnim kanona. Svaka nova epoha uspostavlja svoj vlastiti kanon u kojem izabire djela iz prošlih epoha prema svojim kriterijima ili ih prema njima interpretira. To je zato što kanon (ili glavna struja umjetnosti koja je primijenjeni kanon) uvijek odražava vladajući svjetonazor i njegovu hijerarhiju vrijednosti i iz toga se odabiru kriteriji vrednovanja umjetnosti i vrsta poruke koja se priznaje, a sve ono što se protivi, izbacuje se iz kanona kao „nevrijedno“. Tek kad se uspostave kriteriji vrednovanja novog kanona, koji su na razini poruke djela, na ono što nam je u kanonu primjenjuju se kriteriji kvalitete djela.

To znamo za svaku prošlu epohu, a znamo i kada je zavladao sadašnji: nakon II. svjetskog rata kada je zavladao novi, sekularistički svjetonazor koji je smijenio dotadašnji kršćanski svjetonazor. Ovaj novi svjetonazor odredio je kriterije vrednovanja literature (isključivo kritika društva ali iz ateističke perspektive svijeta i uz rušenje vrijednosti do tada vladajućega kršćanskog svjetonazora) i oblik današnjega kanona – kako popis djela i vrednovanje tih djela, tako (interpretaciju ili reinterpretaciju) i vrednovanje cijelih epoha.

Tako ono što je danas u kanonu nije ujedno i najkvalitetnije od onoga što imamo u književnosti, nego je odabrano isključivo ono što se porukom uklopilo u svjetonazor (ekspresionizam, realizam, modernizam). Djela izbačena kao nekvalitetna (srednjovjekovni, barokni i dominantni oblici građanske drame) nisu takva sama po sebi nego se porukom ne uklapaju u novi svjetonazor. Tek kad se kanon pročistio od

⁶ Herodot je zapisao slučaj pjesnika Friniha. Bio je popularniji od Eshila do tragedije na suvremenu temu: *Zauzeće Mileta*, u kojoj je prikazao strašan poraz grčkoga grada, koji su do temelja razorili Perzijanci. Nakon izvedbe zabranjeno je daljnje prikazivanje drame, a pisac je bio je kažnjen s 1.000 drahmi. Vidi u: Herodot, *Povijest*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007., VI. knjiga, poglavlje 21., str. 476. To je bila jako velika kazna, a pisac je nestao s igara.

nepoćudnih djela, krenulo se u analizu prema imanentnim kriterijima (npr. stilistička analiza). Teza o evoluciji književnosti ne stoji jer ne samo da su neki oblici za koje se tvrdi da su izumrli živi i danas (prikazanja), nego su neki izbačeni oblici kvalitetniji od ovih koji su u kanonu! I sve se to može dokazati u svim umjetnostima – književnosti, glazbi, kazalištu...

Ovdje izrečena teza da književni kanon određuje društvo (svjetonazorom, politikom), a ne imanentni kriteriji, zapravo kanonu daju i veću važnost od teze da se samo radi o najkvalitetnijim književnim djelima koja su nastala evolucijom. To znači da je kanon jako važan cijelom društvu. Zašto?

Što je nama kanon i zašto je toliko važan?

Zašto nam je uopće toliko važno da ljudi čitaju? Može se lijepo živjeti i bez čitanja, ali jedan je od konsenzusa da je čitanje važno. Zašto? Uz to, kad kažemo „čitanje“, ne mislimo na čitanje bilo čega (npr. sportskih vijesti na mobitelu), nego isključivo na čitanje najkvalitetnijeg što imamo. Dakle kanona. Ali zašto je kanon tako važan? Rekli smo da poznavanje kanona čini osobu obrazovanom ili dobrim piscem, ali ima tu još važnijih razloga.

Europska kultura kojoj pripadamo ima različita politička uređenja, ekonomske odnose i jezike, ali ju povezuju znanja i ideje te umjetničke epohe i - umjetnički kanon. Ako je on jedan od tri zajednička nazivnika naše cjelokupne kulture, mora biti jako važan.

Tablica 1: Europska kultura

EUROPSKA KULTURA	
ZAJEDNIČKO	RAZLIČITO
znanja i ideje	politika (državno uređenje)
svjetonazor (hijerarhija vrijednosti)	ekonomija
umjetnost (epohe i kanon)	jezik

Kanon nije samo književnost koju čitamo radi zabave, nego iz nje učimo o svijetu jer kanon prenosi ove zajedničke ideje i znanja te nam time oblikuje svijet. Kanon iz prošlosti uzima određena djela koja smatramo klasicima i tako nam definira prošlost. Kanon određuje i što je od suvremenog stvaralaštva vrijedno ulaska u kanon, dakle što je uzor

drugima i vrijedno očuvati za budućnost pa tako kanon definira sadašnjost i usmjerava budućnost. I tako od samih početaka naše kulture.

Glavna struja umjetnosti proizašla je iz svetog - i u književnosti (mitovi), i u glazbi, i u plesu, i u kazalištu. Europsko kazalište dva se puta rodilo iz svetoga: u antici je krenulo iz Dionizijeva rituala i prikazivalo mitološke sadržaje, a onda je u srednjem vijeku ponovno krenulo iz kršćanske liturgije i Biblije kao svete knjige.⁷ U dvije temeljne epohe naše civilizacije (antika i srednji vijek) uloga kazališta (i umjetnosti) bila je ista: ritualna, didaktična i katarzična. To znači da je drugim sredstvima (odigranom, oživljenom pričom i slikom) prenosilo svete istine. Primjerima sa scene podučavalo je one u publici kako treba živjeti, a gledanjem je ojačavalo i pojedinca i zajednicu pročišćenjem emocija ili katarzom⁸, koju je Aristotel smatrao svrhom kazališta. U obje epohe (punih šesnaest stoljeća!) kazalište je bilo doslovno sveto i iznimno važno za cijelo društvo. Bilo je vrlo skupo i financirala ga je cijela zajednica ili najbogatiji predstavnici, a sudjelovati su mogli samo časnici i ugledni ljudi. Nakon srednjeg vijeka kazalište prestaje biti dio religioznoga obreda i postaje u potpunosti svjetovna umjetnost, ali je sveto i dalje ostalo usko povezano s kazalištem: bilo da su predstave doslovno govorile o svetim temama, bilo da su odražavale temeljne vrijednosti kršćanskog svjetonazora društva, koje je vladalo do kraja II. svjetskog rata.

To da je umjetnost govorila o svetom vrlo je važno istaknuti jer to znači da je umjetnost od samih početaka ne samo opisivala svijet, nego ga i stvarala. Umjetnost je oblikovala percepciju svijeta prema svjetonazoru svojeg društva zato što je još u antičkoj filozofiji kanon bio mjerilo koje „služi za spoznaju dobra i zla“. Kako oblikuje percepciju svijeta? Tako da ono što gledamo/čitamo mijenja našu svijest! To je općepoznato jer je svaka promjena u europskom društvu krenula od ideje skupine ljudi koju su je proveli (nametnuli većini) upravo uz pomoć umjetnosti.

Na primjer - kad su prosvjetitelji odlučili da će jezik hrvatske nacije biti štokavski, imali su ozbiljan problem – štokavski je u Zagrebu govorilo tek nešto više od deset posto stanovnika. Jezik obrazovanih bio je latinski i njemački, jezik neobrazovanih bio je

⁷ Religiozno podrijetlo kazališta nije europska specifičnost jer je tako i u drugim kulturama: japanski Noh teatar, kineska opera ili indijski kathakali scenski su uprizorenje svetih sadržaja.

⁸ *Katharmos, katharsis je svaki čin bogovima na pomirenje, okajanje, čišćenje od nekog nedopustivog čina prema božjim zakonima* (Senc, 1988: 458). O tome kako katarza djeluje u kazalištu i zašto je danas izbačena, više u: Sanja NIKČEVIĆ, „Kako smo izgubili pravo na sliku hrvatske žrtve i junaka ili čekajući povratak katarze“, *Republika* 3-4/2018. str. 98-116.

kajkavski. Čak i oni koji su pristali uz ideju štokavskog, nisu znali taj jezik. Ilirci su za ideju zagrijavali vatrenim govorima i medijima, ali znali su da se svijest ljudi mijenja uz pomoć književnosti, a osobito kazališta kao „*velemoćne poluge narodnog razvitka*“ pa su zato napregnuli sve snage da ga osnuju. Na početku nisu imali ni glumce, ni redatelje, ni pisce, ni djela na štokavskom, pa su za prvu predstavu na štokavskom (*Juran i Sofija* Ivana Kukuljevića, 1840.) doveli glumce iz Novog Sada. Kada je Josip Freudenreich⁹ godine 1871. slavio 25 godina umjetničkog djelovanja, oko sebe je imao tridesetak glumaca koje je on odgojio, raznolik repertoar na štokavskom i stalnu publiku. Iako se njemački govorio po kućama (a i na probama), još i u prvoj polovici 20. stoljeća, svijest većine ljudi bila je promijenjena (Nikčević, 2021: 163). Trebalo je, dakle, trideset godina da ljudi nauče novi jezik, da se promijeni njihova svijest – uz pomoć umjetnosti!

Dakle, umjetnost oblikuje i našu stvarnost i našu svijest, pa je zato vrlo važno što je u kanonu, koji smatramo najvrjednijim i kojemu učimo djecu u školi. Odakle tolika snaga umjetnosti? Zato što umjetnosti utječe na nas kroz razum (svijest), emocije, maštu, osjetila i podsvijest. Pritom većina umjetnosti ima jednu ili dvije razine kroz koje djeluju, a kazalište ima najširi spektar utjecaja na nas upravo zato što u sebi objedinjuje sve umjetnosti.

Zato je jako važno što gledamo/čitamo/slušamo, zato je jako važno što je u kanonu i zato se oko kanona vode ozbiljne bitke u svakoj epohi (bitka oko kurikula zapravo je bitka oko kanona) pa tako i našoj. Ako je književni kanon tako važan, kako je moguće da je baš on krivac za bijeg čitatelja (a i publike)?

Svjetonazor ili što je to svijet, društvo i ja?

Sad je vrijeme da pojasnimo što je to svjetoznazor i njegova hijerarhija vrijednosti, koji se nekoliko puta spominjao, i kako on utječe na umjetnost i kanon.

Svjetonazor definira naš odnos prema onome iznad nas (nastanku i smislu svijeta, Bogu, životu nakon smrti), onome oko nas (društvu i/ili državi) i onome u nama (ja i obitelji) (James, 2001: 21-22), dakle, svjetoznazor određuje identitet svijeta, društva i osobe. Iako nam se često čini da nam život određuju politika, ekonomija ili osobni odnosi – u podlozi

⁹ Josip Freudenreich (Nova Gradiška, 1827. - Zagreb, 1881.) svestrani kazališni čovjek, jedan od rijetkih hrvatskih glumaca koji je znao štokavski, naš prvi i dugo vremena jedini redatelj i kazališni pedagog, koji je uz Dimitrija Demetra doslovno stvorio suvremeno hrvatsko kazalište (na štokavskom).

svega toga upravo je svjetonazor. Svjetonazor uspostavlja osnovnu hijerarhiju vrijednosti jednoga društva jer je on jedan od ona tri najmanja zajednička nazivnika neke civilizacije ili kulture. Hijerarhija vrijednosti zajednička je cijeloj Europi bez obzira na političke, ekonomske i jezične razlike pojedinih zemalja!

U europskoj se kulturi svjetonazorski rez dogodio dva puta. Prvi puta nakon antike kada je zavladao kršćanski svjetonazor, a drugi puta nakon II. svjetskog rata kada je zavladao sekularistički, koji vlada do danas, a koji je rušio kršćanski.

Kršćanski svjetonazor ili dužnost i poslušnost iz ljubavi će nas spasiti

Kršćanski je svjetonazor na temelju vjerskih istina (dogmi) uspostavio ovu hijerarhiju vrijednosti.

Na prvoj razini „ono iznad nas“ ili svijet u značenju svega što postoji (i nebo i zemlja) ima smisao jer je dio Božjeg nauma, stvorio ga je svemogućí i dobri Bog kao dio svoga plana i ima prema njemu odgovornost. Predstavnik te razine je Bog (Isus), a osnovna je vrijednost ljubav jer je Bog iz ljubavi stvorio ljude, a Božji sin iz ljubavi smrću na križu te ljude otkupio. Ta prva svjetonazorska razina tematski je bila zastupljena u prikazanjima u kojima se od srednjeg vijeka na sceni prikazuje transcendentna dimenzija svijeta: Božji naum sa svijetom i Kristova otkupiteljska uloga (misteriji kojima pripadaju i muke), Božje djelovanje kroz ljude, svece (mirakuli) ili borba transcendentnih likova za ljudsku dušu (moraliteti).

Na drugoj razini, u odnosu prema „zajednici oko nas“, govorimo o državi kao zajednici ljudi koji nisu povezani rodom, ali je uređena po nekim pravilima koja proizlaze iz onoga Božjeg nauma i to bez obzira na veličinu te zajednice (od grada i feuda do kraljevstva ili carstva). Predstavnik je kralj, a osnovna je vrijednost služenje zato što kralj na ljudskoj razini odlikava Isusovu odgovornost i ispunjavanje dužnosti prema Ocu kroz žrtvu za nas na križu, dok kralj ispunjava svoju dužnost prema Bogu služeći onima koji su mu povjereni da njima vlada/upravlja. Ta druga svjetonazorska razina dominirala je kao tema na sceni u baroku, koji prikazuje kraljeve i plemstvo (paradigmatsko je djelo Calderonov *Život je san*). Na trećoj razini, „odnos prema sebi samome“ govorimo o obitelji kojoj pojedinac kao punopravna i samosvojna osoba pripada i unutar koje se ostvaruje, a osnovna je vrijednost poslušnost osobe vrijednostima obitelji (najčešće predstavljenoj kao čast obitelji). Međutim, unutar obitelji osoba je zaštićena očinskom figurom, koja je nositelj dužnosti i

odgovornosti prema obitelji, pa je zato na ovoj najosobnijoj razini predstavnik otac, a ne mi sami. Treća svjetonazorska razina kao tema dominirala je u građanskoj drami 18. i 19. stoljeća (melodrame, pučki komadi, dobro skrojeni komadi i sl.), koja govori o obiteljskim problemima (npr. Freudenreichovi *Graničari* ili *Moć zemlje* Janka Matka ili spomenuti *Baraban* Rajmunda Kuparea).

Tablica 2: Hijerarhija vrijednosti kršćanskoga svjetonazora

KRŠĆANSKI SVJETONAZOR - HIJERARHIJA VRIJEDNOSTI					
SVJETONAZOR DEFINIRA ↓	<ul style="list-style-type: none"> • NAJVAŽNIJE U ČOVJEKU: DUŠA • CILJ: SPAS DUŠE osobni predstavnici, odgovornost prema poziciji, jasne vrijednosti				
NAŠ ODNOS PREMA	OKOLINA	KARAKTERISTIKA	PREDSTAVNIK	VRIJEDNOST	DOMINANTNA EPOHA
ONOME IZNAD NAS (svijet) →	Božji naum (duh)	smisao	Isus Krist	ljubav	srednji vijek (prikazanja)
prikazanja AFIRMIRAJU kreposti odnosa prema Bogu vjera, ufanje, ljubav (bogoslovne/teološke kreposti) IZAZIVA EMOCIJE: radost, zahvalnost					
ONOME OKO NAS →	država	stabilnost	kralj	služenje (dužnost)	barok (drama plašta i mača) ↓
barok AFIRMIRA kreposti odnosa prema društvu pravednost, razboritost (stožerne/ljudske/umne kreposti) IZAZIVA EMOCIJE: zadovoljstvo, sigurnost					
NAMA SAMIMA →	obitelj (osoba)	čast (doličnost)	otac	poslušnost	građanska drama ↓
građanska drama AFIRMIRA kreposti odnosa prema nama umjerenost, duševna jakost (stožerne/ljudske/umne kreposti) IZAZIVA EMOCIJE: ljubavi, bliskosti					

U tom svjetonazoru duša je ono najvažnije u čovjeku jer je cilj čovjekova života spas duše, a pojedinac se osjeća zaštićen jer su svi predstavnici zaštitničke figure. U umjetnosti su isticani pozitivni primjeri (koji su uspjeli riješiti probleme) kao poticaj, a negativni (koji nisu uspjeli) kao opomena. Bez obzira na probleme koje junak ima ili na vrstu kraja (sretan ili tragičan), sve što se prikazuje na sceni služi kao životna pouka (didaktična funkcija književnosti) i osnaživanje publike (ritualna funkcija) kroz pročišćenje emocija ili katarzu. No, i sretan kraj i katarza doživljavaju se iz pozicije slijeđenja hijerarhije vrijednosti (ljubav/služenje/poslušnost iz dužnosti/odgovornosti/doličnosti) i ostvarenja osnovnog

cilja glavnog junaka i svih nas (spas duše). Te su poruke nosili žanrovi koji su vladali u vremenima afirmativnih epoha pa je zato kazalište tada bilo prvo sveto, a kasnije izrazito važno jer je govorilo o temeljnim vrijednostima društva iz vladajućeg svjetonazora koji su svi prihvaćali. I svi su ga mogli pratiti i razumjeti.

Bez obzira tko je bio glavni lik na sceni (Krist, kralj ili otac), u svim je djelima postojala kršćanska poruka koja ima četiri elementa: 1. prikazan je svijet kojim vlada milosrdni Bog, 2. postoji dobro i zlo i svi znaju što je što (zlo je grijeh), 3. postoji sloboda izbora jer svaki junak ima slobodnu volju, 4. u slučaju krivog izbora junak ima mogućnost izlaska jer svijetom vlada milosrdni Bog.

Tablica 3: Četiri elementa kršćanske poruke djela

KRŠĆANSKA PORUKA DJELA
1. Svijetom vlada milosrdni Bog.
2. Postoji dobro i zlo.
3. Junak ima slobodu izbora.
4. Postoji izlaz u slučaju krivoga odabira.

Hijerarhija vrijednosti sekularističkoga svjetonazora ili pobuna i rušenje

Krajem 18. stoljeća, a onda i u 19. stoljeću s prosvjetiteljstvom i sličnim pokretima započeo je drugi veliki lom u cijeloj Europi: dolazak novog svjetonazora. Kršćanskom svjetonazoru suprotstavljao se novi, koji najčešće zovemo sekularističkim, a koji je uspostavio i svoju hijerarhiju vrijednosti. Budući da mu je osnovna karakteristika ateizam, ne čudi da je u tumačenju svijeta i vjeru i Boga i ono transcendentno protjerao u privatnu sferu.

Na prvoj razini priroda je postala svestvoriteljica svijeta, a evolucija način razvoja svijeta. Razum (potpomognut s Aristotelovih pet osjetila: vidom, sluhom, njuhom, opipom i okusom) jest temelj tumačenja svijeta, a vjeru je zamijenila znanost. Istina je osnovna vrijednost te prve razine, a znanstvenik je postao glavni predstavnik Istine odnosno spoznaje o svijetu.

Na drugoj razini od pravedno uređene 'države' s odgovornom osobom na čelu naša okolina postaje 'društvo' nedefiniranoga središta vlasti s osnovnom karakteristikom napredovanja. Temeljna je vrijednost te druge razine kritika iz uvjerenja da će istinito i objektivno (dakle razumsko i znanstveno) prikazivanje društvenih problema i ljudskih mana naporima samih ljudi, a uz pomoć znanosti i tehnologije, dovesti do poboljšanja društva. Glavni predstavnik te razine postaje hrabri kritički intelektualac (a kasnije i hrabri umjetnik) kao kritičar društva.

Tablica br. 4: Hijerarhija vrijednosti sekularističkoga svjetonazora

SEKULARISTIČKI SVJETONAZOR – HIJERARHIJA VRIJEDNOSTI					
SVJETO-NAZOR DEFINIRA	NAJVAŽNIJE U ČOVJEKU: RAZUM CILJ: KORIST/DOBROBIT Osobni predstavnici vladaju (političari), ali se pozivaju na istine i spoznaje, a odgovornost prebacuju na druge.				
↓ NAŠ ODNOS PREMA	OKOLINA	KARAKTERISTIKA	PREDSTAVNIK	VRIJEDNOST	STILSKA TENDENCIJA/ PRAVAC
ONOME IZNAD NAS →	priroda /materija	evolucija	znanstvenik	istina (spoznaja)	ekspresionizam
ekspresionizam RUŠI/RAZARA/DOKIDA: sliku svijeta kao Božjeg nauma, Boga kao stvoritelja i kreposti odnosa prema Bogu: vjeru, ufanje, ljubav NAMEĆE KAO NORMALNE / OTVARA PROSTOR ZA: idolopoklonstvo, očaj, pohlepu IZAZIVA EMOCIJE: strah					
ONOME OKO NAS →	društvo	napredak	intelektualac/ umjetnik	kritika	realizam ↓
realizam RUŠI/RAZARA/DOKIDA: sliku društva kao mjesta opće sigurnosti i kralja kao zaštitnika te kreposti odnosa prema društvu: pravednost, razboritost OTVARA PROSTOR ZA: ludost, nepravda IZAZIVA EMOCIJE: bijes (ljutnja), mržnja					
NAMA SAMIMA →	ja	sloboda	pojedinaac / ja	pobuna	modernizam ↓
modernizam RUŠI/RAZARA/DOKIDA: sliku obitelji kao mjesta sigurnosti pojedinca i oca kao zaštitničke figure te kreposti odnosa prema nama: umjerenost, duševna jakost OTVARA PROSTOR ZA: bludnost, nepostojanost IZAZIVA EMOCIJE: sram, tuga					

Na trećoj razini pojedinac je onaj koji definira sebe sama; njegova sloboda osnovna je karakteristika, a temeljna je vrijednost treće razine pobuna pojedinca protiv ograničenja na svim razinama (i Boga i države i obitelji). Pojedinac je postao središte svijeta i sve je podređeno njegovu boljitku, a opći je cilj svih triju razina sreća pojedinca na zemlji, koja će

se ostvariti oslobođenjem od ograničenja na svim trima razinama. Koliko je god taj cilj na prvi pogled izgledao dobar, on se u tom svjetonazoru postiže kritikom i pobunom, dakle negativnim djelovanjem i to uglavnom protiv kršćanske hijerarhije vrijednosti, a predstavnici nisu zaštitničke figure nego samo oni koji ukazuju na probleme.¹⁰

Kao i svaka druga promjena u društvu i ideja novog svjetonazora krenula je kroz umjetnost. Pojedini su umjetnički pravci pisani svjesno i namjerno iz ideje uspostave novog svjetonazora, ali nisu krenuli u afirmaciju novih vrijednosti nego u rušenje vladajućih jer im je osnovni cilj i bio rušenje (tada vladajućega) kršćanskog svjetonazora.

Umjetnički pravci namjerno su rušili sve tri razine kršćanskoga svjetonazora pa ih zato jednom riječju zovemo subverzivnima. Tako je ekspresionizam rušio prvu razinu svjetonazora ili sliku svijeta kojim upravlja milosrdni Bog (npr. Miroslav Krleža, *Adam i Eva, Legende, Put u raj*) prikazujući svijet kojim vlada glupi, zli, hladni ili nepostojeći Bog. Realizam je rušio drugu razinu ili sliku društva kao smislene organizacije prikazujući društvo prepuno zlih i pokvarenih ljudi u svim društvenim klasama (npr. Miroslav Krleža, *Vučjak, Gospoda Glembajevi*) poništavajući bilo kakvu mogućnost zaštitničke figure u društvu (kralja). Modernizam je rušio treću razinu kršćanskog svjetonazora, sliku obitelji kao mjesta snage za pojedinca, prikazujući isključivo disfunkcionalne obitelji koje uništavaju jedni druge (npr. Miroslav Krleža, *U agoniji, Povratak Filipa Latinovicza*) i sliku oca kao zaštitnika obitelji prikazujući ga kao nasilnika i mučitelja.

Novi svjetonazor krenuo je s enciklopedistima i prosvjetiteljstvom, a borba je bila duga i teška jer je takav pogled na svijet bio izrazito manjinski i teško se usvajao. Ako se pogleda repertoar HNK u Zagrebu u prvoj polovici 20. stoljeća (!), ovi subverzivni pravci bili su zastupljeni s manje od deset posto, a redovito su izazivali prosvjede i kritike i publike. U kazalištu su prevladavali afirmativni žanrovi i po broju naslova i po kritičkom odjeku i po odjeku publike. Npr. Freudenreichovi *Graničari* u osamdeset i tri godine (1857. - 1940.) igrali su se u HNK 269 puta (Glumile su četiri generacije glumaca obitelji Freudenreich tako da je glumica koja je prvo glumila malenu djevojčicu kasnije igrala baku!), dok su subverzivni naslovi (od Ibsena do Krleže) imali tri do pet, a vrlo rijetko desetak izvedbi.

¹⁰ Hijerarhija vrijednosti koja je ovdje definirana odnosi se na epohu tzv. modernizma jer postmodernizam, koji doživljava svoj vrhunac upravo sada s pandemijom COVID-a i pokretom tzv. transgenderizma, ruši i ove vrijednosti (npr. znanstvenu istinu i moć razuma, koja se zamjenjuje osjećajem). Očito smo u procesu rušenja ne samo kršćanskog, nego i modernističkog svjetonazora i uspostavljanja novog, ali još ne mogu do kraja definirati njegovu hijerarhiju vrijednosti.

Intelektualna većina, katolički mislioci, objavljivali su i postavljali takve tekstove, ali smatrali su ih „pubertetskom mladenačkom pobunom“ i kratkotrajnom zabludom. Tako je Ljubomir Maraković pisao o Krleži i Kosoru: „*Oni su talentirani mladi ljudi ali nešto su krivo shvatili. Nije dobro pisati o svijetu bez Boga - ni za pisce ni za publiku, ali mladi su, shvatit će.*“ Odnos snaga je bio nesrazmjeran u korist kršćanskih mislioca. Kad je 1900. papa Lav XIII. pozvao mlade da se posvete Srcu Isusovu, u se jednu knjigu upisalo 160.000 (sto šezdeset tisuća!!!) mladih. Njih 12.000 (dvanaest) po medijima je pisalo protiv te akcije kao „zaglupljivanja mladih i klerikalizma“. Zvali su ih anti-apostoli i nisu ih shvaćali ozbiljno.

Unatoč tome što su prije II. svjetskog rata intelektualci modernističke orijentacije bili manjina manjine, nakon II. svjetskog rata novi je svjetonazor pobijedio. I to ne samo u komunističkim zemljama, koje su otvoreno bile ateističke, nego i u demokršćanskim zemljama Europe. U Hrvatskoj su doslovno maknuli četiri petine intelektualaca iz javnosti, a Miroslav Krleža kao predsjednik Suda časti Društva književnika Hrvatske izvršio je ozbiljnu čistku jer su oni koje je izbacio bili ili ubijeni ili protjerani ili su izgubili građanska prava. Kad je izbacivao Ljubomira Marakovića, ovaj ga je pitao za razlog, a Krleža je odgovorio: „*jer si djelovao pod nenarodnim režimom*“ na što je Maraković rekao: „*Ali to nema smisla jer bi se onda moralo izbaciti 90 posto hrvatske književnosti!*“ No svejedno je bio izbačen i odradio je tri godine zatvora iako je bio „samo“ srednjoškolski profesor i nikad nije bio politički aktivan u NDH.

Njegov grijeh nije bilo to što je bio ugledan kazališni i književni kritičar koji je pisao za vrijeme NDH, nego to što se nije odrekao starog odnosno kršćanskog svjetonazora. Idenična čistka „starih“ profesora, novinara, književnika dogodila se i u zemljama zapadne Europe. Istina, tamo ih nisu strijeljali, ali su ih maknuli iz javnosti u procesu denacifikacije, a pod optužbom kolaboracionizma. To se moglo vrlo lako provesti jer se svaka javna osoba, svaki državni službenik može optužiti za kolaboracionizam. Kao ni naš Ljubomir Maraković, tako ni europski intelektualci nisu još dugo shvatili što se od njih traži. Francuski ugledni teoretičar Gabriel Marcel 1958. započinje svoju knjigu o religioznim temama u poratnome francuskom kazalištu upozoravajući na paradoks kojemu se nismo nadali: „*U 19. stoljeću i početkom 20. stoljeća nitko nije mogao predvidjeti da će teatar ikada govoriti protiv religije*“ (Marcel, 1958: 11). Naravno da je Gabriel Marcel izbrisan kao teorijsko ime iz kanona.

Očito je da još 1958. nije svima bilo jasno što je zavlдалo i što se od njih traži, ali mi danas, nakon osamdesetak godina, jasno vidimo što se dogodilo.

Čistka kanona i nametanje uske poruke ili nećemo lijepo/dobro/sveto

Ono što je fascinantno jest kako se čistka dogodila istodobno s krajem rata. U povijesti su prevrednovane epohe i više ne volimo one epohe afirmativne prema kršćanskom svjetonazoru. Srednji je vijek postao „mračni“ srednji vijek „bez vrijedne književnosti“, tek počeci pismenosti na narodnom jeziku, barok nam je tek „kvarenje renesanse“ i tumačimo ga kroz formalne karakteristike („nerazumljiva poezija i neumjerena kićenost“), a za građansku epohu nemamo ni generički termin epohe dok sva njihova djela lakonski otpisujemo kao „tipska i stereotipna“. S druge strane veličamo oponašateljske epohe (renesansa, klasicizam, romantizam) za koje tvrdimo da su „prava književnost“.

U kanon su ušla djela koja tumačimo kao kritiku društva iz sekularističke pozicije hvaleći pobunu pojedinca u ime postizanja njegove slobode, ali s mračnim prikazom svijeta. Uvodimo u kanon do tada nepriznata djela: iz francuskoga srednjeg vijeka učimo farse umjesto prikazanja, koja su bila glavna struja, a roman *Moby Dick* Hermana Melvillea bio je potpuni promašaj kad je objavljen 1851. (prodan je u stotinjak primjeraka) da bi nakon II. svjetskog rata ušao na popis 100 najvažnijih romana! Djela koja želimo imati u kanonu iz prošlosti u stanju smo reinterpretirati bez obzira na značenje djela u njegovoj epohi. Tako Edip postaje osoba koja „gine zbog želje za istinom“ iako mu u drugoj sceni Tiresija kaže istinu (*Ti si ubio Laju*), koju Edip pobija u cijeloj drami, a kor nam lijepo govori o Edipovoj krivnji i potrebi slušanja bogova! Calderonov *Život je san* postao je „depresivna slika nestalnog svijeta“ iako završava sretnim krajem u kojem Sigismund prihvaća prave vrijednosti i svijeta i društva i sebe sama! Ali iz kršćanskog svjetonazora.

U svim se europskim kazalištima nakon Drugoga svjetskoga rata dogodio oštar repertoarni rez. Doslovno su izbačeni svi afirmativni žanrovi koji nose elemente kršćanske poruke ili afirmiraju kršćanske vrijednosti. Djela koja na bilo koji način govore pozitivno o svijetu oko nas (sa sretnim krajem, vjerovanjem da svijet ima smisla unatoč nesretnu kraju, vjerovanjem u postojanje dobrote, slobode izbora...) proglašene su „nekvalitetnima“ jer su „nerealna“ ili „obično podilaženje publici“ i njihove autore „kažnjava“ micanjem sa scene. U slučaju da se netko usudi postaviti ih, slijede negativne kritike bez obzira na kvalitetu izvedbe.

S druge strane, doslovno su zavladaali subverzivni žanrovi sekularističkoga odraza umjetnosti (ekspresionizam, realizam, modernizam i modernistički krakovi) koji vladaju do

danas.¹¹ Glavna struja vrlo dobro zna „što se nosi“ i generira isključivo djela iz sekularističke hijerarhije vrijednosti. Upravo iz tih pravaca u većini europskih zemalja izabran je i vrh kanona, što je najčešće posljedica političkih odnosa snaga (kod nas Miroslav Krleža, u Njemačkoj Bertolt Brecht, u skandinavskim zemljama Henrik Ibsen), koji se uči na svim obrazovnim razinama. Kanon se nameće dalje repertoarom, uvjetima natječaja, temama festivala, pohvalama medija. Umjetnici se trude postati „hrabri kritičari društva“, ali su im određene teme o kojima se govori i za to ih nagrađuju – pozicijom u glavnoj struji, nagradama, gostovanjima. Povremeno se promijene teme koje se 'nose' (sada se nose prava imigranata i krivnja bijelog muškarca), ali osnovna priča ostaje ista.

Osim epoha, žanrova i djela iz novoga kanona izbačena je i teorija koja je objektivno analizirala prijeratnu književnost (Ljubomir Maraković, Petar Grgec, Antun Mahnić, Mate Ujević, Tom Smerdel, Dušan Žanko, Đuro Arnold, Rajmund Kupareo i drugi)¹² jer su izbačeni i kriteriji vrednovanja umjetnosti koji su vrijedili prije vladavine sekularizma. Platonove tri najvažnije ideje lijepo/dobro/istinito u srednjem vijeku postali su transcendentali Tome Akvinskoga (jedno, lijepo, dobro, istinito). To je odražavalo ne samo bit umjetnosti nego bit svih stvari. Nakon dolaska novog svjetonazora odjednom su postali ili nepoćudni (lijepo je postalo kič) ili nepostojeći (dobro je zapravo prikriveno licemjerje), a istina može biti samo ako prikazuje crnu sliku svijeta bez Boga i ikakve nade u bolje. Naravno da je u tom svjetonazoru izbačena i katarza kao pročišćenje emocija jer nje nema bez transcendentnog okvira svijeta.

Problem umjetnosti koja slijedi ovaj sekularistički svjetonazor nije u tome što je u početku namjerno rušila razine kršćanske hijerarhije vrijednosti. To je imalo logike jer je tada vladao kršćanski svjetonazor. No, problem je u tome što nakon pobjede sekularističkog svjetonazora njegova umjetnost nije počela afirmirati vrijednosti svojeg svjetonazora nego i dalje ruši kršćanski. Umjetnost koja preko sedamdeset godina samo ruši, a ništa ne afirmira svela se na dvije dimenzije - ili vrijeđa ili sablažnjava - pa ne čudi da

¹¹ Danas u kazalištu vladaju redatelji pa je tako Branko Brezovac vrh kazališnog ekspresionizma (rušenje slike svijeta kao Božjeg nauma), Oliver Frlić vrh realizma (optuživanje društva za neoprostive grijeh), a Ivica Buljan vrh modernizma (prikaz destruktivnih obitelji).

¹² Svakako preporučujem ediciju *Hrvatska katolička baština 20. stoljeća* Glasa Koncila u kojoj je objavljeno više od 20 svezaka, a u svakom je prikazan lik i djelo jednoga od važnih kulturnih hrvatskih djelatnika (teoretičari književnosti, kritičari, sociolozi, povjesničari itd.) kao i knjigu Vladimira Lončarevića *Književnost i hrvatski katolički pokret*, Alfa, Zagreb, 2005. u kojoj je dokazano da je katolička misao bila dominantna u hrvatskom društvu, a ne tek neki usputni „pokret“.

je vladajući kanon očito zašao u slijepu ulicu i ne čudi da čitatelji/gledatelji bježe.

Zaključak: u čemu je problem suvremenog kanona i zašto čitatelji bježe od njega?

Sadašnje stanje europske kazališne umjetnosti glavne struje posljedica je pobjede sekularističkog (ateističkog) svjetonazora nakon II. svjetskog rata, koji je u cijeloj Europi uveo novu hijerarhiju vrijednosti u društvu i proglasio kritiku društva jedinom funkcijom umjetnosti čime je redefiniran umjetnički kanon iz prošlosti. Izbačena je svaka afirmacija lijepog i dobrog, a osobito svetog. Budući da moderna (a onda i suvremena) umjetnost, slijedeći novi svjetonazor, nije afirmirala vrijednosti novoga, nego samo kritizirala sve dotadašnje vrijednosti starog (kršćanskog) svjetonazora, nakon sedamdeset godina destruiranja završila je u praznim (dvodimenzionalnim) predstavama s nametnutim temama negativnog prikaza svijeta ili političkim uvredama. To je otjeralo i čitatelje i publiku koja vidi da to nije ni najbolje ni najkvalitetnije što imamo, ali ne može razumjeti kako se i zašto to dogodilo.

Danas je vladajući svjetonazor u krizi u cijeloj Europi. Nije uspio ostvariti ono obećano (sreću pojedinca na zemlji) jer se pokazalo da njegove ponuđene vrijednosti to nisu (znanost je sredstvo a ne vrijednost, a pobuna i kritika su destrukcije ako nemaju plemenit ili viši cilj), a ovako zamišljena sloboda – bez temeljnih vrijednosti starog svjetonazora i bez duše - osiromašenje je čovjeka. Ni umjetnost koja slijedi taj svjetonazor (i koja se predstavljala kao evolucijski napredak u odnosu na umjetnost kršćanskog svjetonazora) nije uspjela kritikom s pozicije ateističke ideologije poboljšati društvo. Naprotiv, kritika društva iz sekularističke pozicije - kao jedini kriterij vrijedne umjetnosti - dovela je do osiromašenja jer je rušeći sve dosadašnje vrijednosti završila u nametanju slike svijeta kao imanentnog i vječnog zla čime djeluje pasivizirajuće i depresivno na publiku. Uz to je zbog svoje uskoće upala u vlastitu zamku i postala stereotipna (npr. disfunkcionalna obitelj ili intelektualac kojeg uništava primitivna okolina), a nije ni realna jer traži sve šokantnije primjere koji se često i izmišljaju ne bi li odgovorili zadanim trendovima i porukama. Ta uskoća dovela je do bijega publike koja taj kanon ne voli pa se mora nametati snažnim medijskim ili teorijskim pritiskom. Publika se zato mora „obrazovati“ i „odgojiti“ jer nije dovoljno „sposobna da procjeni kvalitetu djela“ pa je zato sve ono što ona voli automatski „nevrijedno“, „zanatski“ i „podilaženje publici“. Bez previše objašnjavanja. I sama teorija,

koja bi trebala analizirati, objasniti, suvislo progovoriti, također je zbog uskoće kanona i kriterija koji su joj na raspolaganju otišla u nerazumljiv metajezik ili silnu „strogost“ u kriterijima i izbacivanje svega osim vrha kanona iz vlastite nemoći.

Sve je to u krizi i zato se sada okrećemo onome što smo izbacili iz kanona tražeći odgovore. To je nužno jer smo iz kanona izbacili previše vrijednih drama i zatvorili prostor za raznolikost stavova, poetika i svjetonazora. Tek kada dopustimo taj pluralizam, moći ćemo objektivno procjenjivati i djela iz prošlih epoha i suvremena djela, a tek kad nam svjetonazor i poruka budu objektivne karakteristike a ne vrijednosni kriterij, moći ćemo govoriti i istražiti objektivne ili imanentne kriterije vrednovanja djela.

Loša je vijest da je tako u cijeloj Europi i da nije problem samo kod nas i u bivšim komunistima. Umjetnički kanon koji ne odražava svoj svjetonazor nego ruši vrijednosti kršćanskog problem je cijele Europe. Loša je vijest da je pritisak kanona tako snažan da se ni umjetnici ni teoretičari uglavnom ne usude pobuniti protiv toga jer se oni koji ga slijede nagrađuju, a oni koji se pobune kažnjavaju.

Dobra je vijest da sekularistički svjetonazor u ovih sedamdeset godina vladavine nije uspio poništiti vrijednosti staroga svjetonazora u ljudima ni u kazalištu jer na kazališnim rubovima opstaju svi oni žanrovi za koje su nas učili da su nestali u „evolucijskom razvoju“: od prikazanja i romansi do pučkog kazališta i građanske komedije. U ovom času na rubovima rubova (u amaterskom kazalištu) postoji umjetnost koja je kudikamo bolja od kanonske, ali nema ni medije ni novac (iako ima publiku i smisao postojanja) jer čitatelji/publika znaju da na svijetu postoji i dobro i zlo i imaju potrebu za drugačijom porukom od ove koju kanon nudi. I imaju pravo na nju.

Izvori i literatura

Aksiom. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. [citirano: 2023-05-08]. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=1183>

James W. Sire, J. W. (2001). *Izazov svjetonazora*. Zagreb: STEPress, 2001.

Julien, H. Barriers to adolescents' information seeking for career decision making. // *Journal of American Society for Information Science* 50, 1(1999), 38-48.

Konsenzus. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. [citirano: 2023-05-08]. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32864>

Marcel, G. Théâtre et Religion. Paris: Edition Emauelle Vite, 1958., str. 11.

Nikčević, S. (2021). Josip Freudenreich ml. ili stvaratelj hrvatskog kazališta. *Republika 7/8*: 163-194.

Norma. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. [citirano: 2022-12-20]. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30217>.

Senc, S. Katharmos. // Grčko-hrvatski rječnik. Zagreb: Naprijed, 1988., str. 458

Čitanje je razumijevanje sebe i drugih: različiti putevi do čitanja u Sloveniji

Tjaša Urankar Dornik

Javna agencija za knjigu RS, Ljubljana
tjasa.urankar@jakrs.si

prijevod:

Mirjana Čubaković
OŠ Budaševo-Topolovac-Gušće, Budaševo
mirsreco@gmail.com

Slovenija se na različite načine povezala sa suradnicima s namjerom kako bi do mladog čitatelja dospjele kvalitetne knjige. U ovom članku želimo prikazati ključne točke povezivanja na nacionalnoj razini kako škola tako i knjižnica (narodnih i školskih), kao i cjelokupno djelovanje svih ustanova koje se bave poticanjem čitanja, promocijama, prodajom i posudbom kvalitetnih knjiga.

Čitanje je put do uspjeha

Javna agencija za knjigu Republike Slovenije (JAK) s radom je započela 1. siječnja 2009. godine. Uz poslove iz djelokruga nakladništva i međunarodne suradnje, Agencija se bavi i područjem kulture čitanja.

Promicanje kulture čitanja usko je vezano i preklapa se kako sa sufinanciranjem programa i projekata književnih manifestacija i događanja koja promiču kulturu čitanja, a provode ih autori, različite organizacije i društva, knjižnice i knjižare, tako i s organizacijama za vođenje nacionalnih projekata i uključivanjem različitih skupina unutar pojedinih odjela kao i drugim nacionalnim projektima. Slovenija će 2023. godine biti

počasni gost na Frankfurtском književnom sajmu, a projekt koordinira i provodi posebna skupina Javne agencije za knjigu Republike Slovenije. Godinu kasnije, 2024. sudjelovat će i na književnom sajmu književnosti za djecu i mladež u Bologni, isto kao počasni gost.

Sufinanciranje projekata i programa kulture čitanja i književnih događanja usmjereno je prema različitim starosnim skupinama, od najmlađih čitatelja do najstarijih, provedbi programa i projekata na cijelom području Republike Slovenije, odnosno po pojedinim regijama kao i inozemstvu.

Spomenut ćemo samo neke od ključnih ustanova/društava za razvoj programa i projekata koje podržava Javna agencija za knjigu Republike Slovenije:

- Čitateljska značka Slovenije (*Bralna značka Slovenije*) – Savez prijatelja mladeži Slovenije, ZPMS (*Zveza prijateljev mladine Slovenije*): promocija književne i kulture čitanja, nastupi autora, obrazovanje
- Društvo slovenskih pisaca (*Društvo slovenskih pisateljev*): nastupi autora, obrazovanje, nagrade, slovenska sekcija IBBY: nagrade, promocija slovenske književnosti u inozemstvu
- Gradska knjižnica Ljubljana - Pionirski centar za književnost i knjižničarstvo za mladež (*MKL Mestna knjižnica Ljubljana - Pionirski center za mladinsko književnost i knjižničarstvo*): stručne srijede, Priručnik za čitanje kvalitetnih knjiga za mlade, pregled književne produkcije
- te razne ustanove, udruge, društva i nakladničke kuće koje se bave kulturom čitanja. Provode se projekti kao što su Noć knjige, čitateljski klubovi u knjižnicama, književni festivali za mlade, čitaonice, Knjižnica pod krošnjama, poticanje čitanja stripa (*Comic Striping*) i dr. Javna agencija za knjigu Republike Slovenije sufinancira i stručne i književne nagrade.

Sufinanciranje slovenskih knjižara u kojima se provode različiti projekti za djecu, mladež i odrasle, kao što su čitanja s autorima, književni klubovi i razgovori o pročitanim knjigama, satovi bajki, književni susreti, događanja kao, npr. Bologna nakon Bologne, Frankfurt nakon Frankfurta, važan je doprinos razvoju kulture čitanja i širenju čitalačke svijesti među slovenskim stanovništvom.

Kao suorganizator i koordinator Javna agencija za knjigu Republike Slovenije uključena je i u nacionalne projekte i kampanje kao što su:

- organizacija i koordinacija iz područja kulture čitanja na **Kulturnom sajmu** (*Kulturnem bazarju*) (Više: <https://kulturnibazar.si/>)

- **Međugeneracijsko čitanje** (*Medgeneracijsko branje*) u suradnji s Društvom čitateljska značka (Društvo bralna značka – ZMPS)

(Više: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/sodelovanje/medgeneracija-branje>)

- **Igrajmo sport i čitajmo** (*Športajmo in berimo*): u sklopu Nacionalnog međuresornog programa za poticanje čitanja mladih sportaša koji Olimpijski odbor Slovenije predstavlja pod nazivom #sportajmoinberimo, vodi ga Mariborska knjižnica. Program se provodi u suradnji s Ministarstvom prosvjete i sporta Republike Slovenije, Ministarstvom kulture Republike Slovenije, Zavodom za školstvo Republike Slovenije i Javnom agencijom za knjigu Republike Slovenije. Tijekom provođenja programa, u odabranim knjižnicama diljem Slovenije, organiziraju se događanja u kojima sudjeluju vrhunski sportaši.

(Više: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/sodelovanje/sportajmoinberimo>)

- **Nacionalni mjesec zajedničkog čitanja** (*NMSB – Nacionalni mesec skupnega branja*): provodi se od 2018. zajedno s ostalim sudionicima: Čitateljskim društvom Slovenije (*Bralno društvo Slovenije*), Društvom čitateljska značka (*Društvo Bralna značka - ZPMS, Andragoški center Slovenije*), Savezom knjižničarskih društava Slovenije (*Zveza bibliotekarskih društav Slovenije*), Gradskim knjižnicama Kranj (*Mestne knjižnice Kranj*), Društvom slovenskih pisaca (*Društvo slovenskih pisateljev*), Slovenske Sekcije IBBY-a, Zajednice narodnih knjižnica (*Združenja splošnih knjižnic*), Mariborske knjižnice i Gradske knjižnice Ljubljana (*Mestne knjižnice Ljubljana*).

(Više: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/sodelovanje/beremo-skupaj-nmsb>)

- **Čitamo zajedno** (*Beremo skupaj*): plakatna kampanja koju organizira Društvo čitateljska značka (*Bralna značka ZPMS*) i sufinancira Javna agencija za knjigu Republike Slovenije, a osvojila je prestižnu nagradu na području oglašavanja u Sloveniji za 2022.: Outsanding 2022.

(Više: <https://www.bralnaznacka.si/sl/beremo-skupaj-nmsb/>).

Slika 1: Čitanje je razumijevanje sebe i drugih, Put knjige. Slikovni material iz stripa: Tajna nestalih slova: čitanje je put do uspjeha, Žiga X Gombač, ilustracije i oblikovanje: David Krančan, arhiv JAK

Slika 2, 3: Predstavljanje kulture čitanja na Kulturnom sajmu, Foto: arhiv JAK

#BEACTIVE
 #športajmoinberimo
 nacionalni medresorski program za spodbujanje
 branja med mladimi športniki
 #verjemivproces #beremoskupaj #beremozrazlogom

»Človek sestavi dve stvari, ki prej nista bili povezani. In svet se spremeni. Ljudje takrat morda tega ne opazijo, ampak ni važno. Svet se je kljub temu spremenil.«

Julian Barnes: Lege življenja

Slika 4: Nacionalni meduresorski program za poticanje čitanja mladih sportaša. Slikovni material: arhiv JAK i OKS

Slika 5: Plakat Čitamo zajedno, 2022, NMSB.PISMEN.SI. Foto: Erik Contreras Mencinger, UL, ALUO /OVK/ doc. Emina Djukić/ 2022, Slikovni material: arhiv JAK i Čitateljska značka Slovenije – ZPMS

Slika 6: Nagrada Outstanding 2022 za plakat projekta Čitamo zajedno. Foto: vlastiti arhiv

Javna agencija za knjigu Republike Slovenije vodi i organizira nacionalne projekte i kampanje u suradnji s vladinim i nevladinim organizacijama. U prošlosti su bili popularni:

- **Sajam s kauča** (*Sejem s kavča*): Na Svjetski dan knjige i autorskih prava Javna agencija za knjigu Republike Slovenije i Ljubljana, UNESCO-v grad književnosti, u suradnji s brojnim nakladnicima organizirali su i održali Sajam s kauča, online sajam knjiga koji je dostupan na mrežnoj stranici.

(Više: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/sejem-s-kavca>)

- **Povratak napisanog** (*Vrnitev napisanih*): putem mrežnih sadržaja, plakata, televizijskih oglasa i promidžbenih materijala poziva se građane u knjižare i kupnju knjiga, a ujedno ukazuje na važnost knjižara u društvu. Kampanji se pridružilo 80 slovenskih knjižara.

(Više: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/kampanja-vrnitev-napisahn-in-seznam-sodelujocih-knjigarn>)

- **Nacionalna kampanja za promicanje čitanja Knjigajmo migajmo** (*Nacionalna kampanja za promocijo branja Knjigajmo migajmo*): poznati Slovenci svojim uzorom i posebnim aktivnostima potiču mlade na čitanje.

(Više: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/knjigajmo-migajmo>)

- **Volimo čitati** (*Radi beremo*): u suradnji s vrhunskim slovenskim ilustratorima Marjanom Mančekom i Matjažem Schmidtom nastale su vrhunske ilustracije na razglednicama, poštanskim markama i plakatima s vizualnim porukama o važnosti čitanja.

(Više: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/radi-beremo>)

- **Uključujemo i aktiviramo** (*Vključujemo aktiviramo*): Javna agencija za knjigu Republike Slovenije od 2016. do 2019. godine provodila je akciju Uključujemo i aktiviramo! Akciju je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Glavni cilj bio društvena aktivacija ranjivih skupina kroz kulturnu komponentu i sljedećih modula: književnost, ilustracija, kreativno pisanje i izražavanje, digitalna pismenost i dr.

(Više: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/vkljucujemo-in-aktiviramo>)

- **Bliži knjizi** (*Bližji knjigi*): u suradnji s RTV Slovenije i Ministarstvom kulture provedena je kampanja usmjerena na promicanje kulture čitanja, posjet knjižarama i navike kupovanja. Knjiga. (Više: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/kampanja-blizji-knjigi>)

- **Eurobasket 2013. i knjiga – Bez drame nema igre** (*Eurobasket 2013 in knjiga – Ni igre bez drame*): kampanja za promociju čitanja u suradnji s nakladnicima, Društvom slovenskih nakladnika, knjižara i promotora za prodaju knjiga, Društva slovenskih knjižara i Košarkaškim savezom Slovenije. U sklopu kampanje u izdanju nakladničke kuće DZS objavljena je bajka *Lipko i KošoRok* Primoža Suhodolčana s ilustracijama Gorazda Vahna.

(Više: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/sodelovanje/ni-igre-brez-drama>)

- Sudjelovanje i financiranje Javne agencije za knjigu Republike Slovenije u **projektu Ljubljana, prijestolnica knjige 2010.** i dr.

Javna agencija za knjigu Republike Slovenije od osnutka (2009.) razvija i organizira nacionalni projekt *Rastem s knjigom* (*Rastem s knjigo*), a od 2016. i projekt *Put knjige* (*Pot knjige*).

Slika 7: E-plakat: Poziv na online sajam.
Slikovni materijal: arhiv JAK

Slika 8: Plakat akcije knjižara: Povratak napisanog.
Slikovni materijal: ilustracije: Izar Lunaček
oblikovanje: Nenad Cizl, arhiv JAK

Slika 9: Logotip projekta Knjigajmo migajmo. Slikovni materijal: oblikovanje: Uznek, arhiv JAK

Slika 10: Logotip projekta Volimo čitati. Slikovni materijal: oblikovanje: Uznek, arhiv JAK

Slika 11: Razglednica projekta Volimo čitati. Slikovni materijal: ilustracija: Marjan Manček, arhiv JAK

Slika 12: Peter Vilfan, slovenski košarkaš s maskotom Eurobasket 2013, Lipkom, nakon objave knjige Lipko i KošoRok, Primoža Suhodolčana. Foto: Aleš Fevžer za KZS, arhiv JAK

Put knjige (pot knjige)

Predstavlja prikaz procesa nastanka knjige. Put knjige (od autora do čitatelja) kratka je priča zapisana u stripu Žige X. Gombača s ilustracijama Davida Krančana, koja nas vodi u svijet knjige s glavnim likom, simpatičnim knjiškim moljcem.

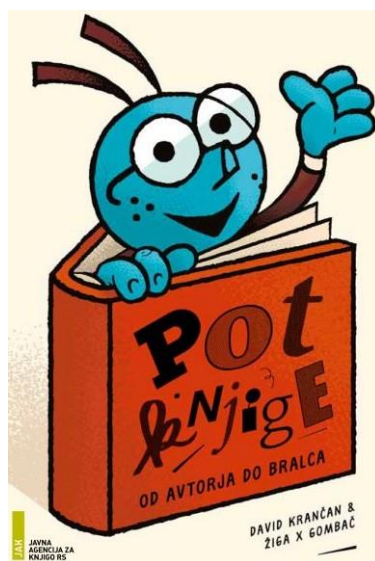
- Javna agencija za knjigu Republike Slovenije u suradnji je s Čitateljskim društvom Slovenije (*BDS, Bralno društvo Slovenije*) osmislila brošuru i izložbu na 12 plakata, koje nas vode Putevima knjige s pojedinačnim tematskim cjelinama:
 - ROĐENJE KNJIGE – predstavljanje autora, nakladnika, tiskare, e-knjige
 - KNJIGA SUSREĆE ČITATELJA – predstavljanje knjižare i knjižnice
 - ZALJUBIMO SE U KNJIGE – predstavljanje alata za približavanje knjige čitatelju; promocija knjige i s njom povezane djelatnosti, nagrade, projekti
 - U ZAGRLJAJU RIJEČI – susret čitatelja s autorima knjige, događaj kada naš junak, knjiški moljac, nađe svoj dom.
- **Izložba** putuje po slovenskim osnovnim školama i kulturnim ustanovama, gostuje i u inozemstvu (Banja Luka, Beč, Opčine idr.)
- Druga knjižica projekta PUT KNJIGE nosi naslov **TAJNA IZGUBLJENIH SLOVA** koja nam poručuje koliko su knjige važne u našem životu, koliko su važne priče, čitanje i pisanje.

Projektni materijali PUTA KNJIGE:

- brošura/strip PUT KNJIGE i TAJNA IZGUBLJENIH SLOVA u e-obliku, (pdf izdanje dostupno u dogovoru s Javnom agencijom za knjigu Republike Slovenije)
- Moljčevi radni listići PUT KNJIGE i TAJNA IZGUBLJENIH SLOVA u e-obliku (pdf izdanje dostupno u dogovoru s Javnom agencijom za knjigu Republike Slovenije)
- plakat PUT KNJIGE i TAJNA IZGUBLJENIH SLOVA, tisak (dostupno u dogovoru s Javnom agencijom za knjigu Republike Slovenije)
- e-brošura/e-strip PUT KNJIGE objavljena je u e-knjižnici Biblos i besplatno dostupna korisnicima sistema.

Slika 13: Logotip projekta Put knjige. Slikovni materijal: ilustracija i oblikovanje: David Krančan, arhiv JAK

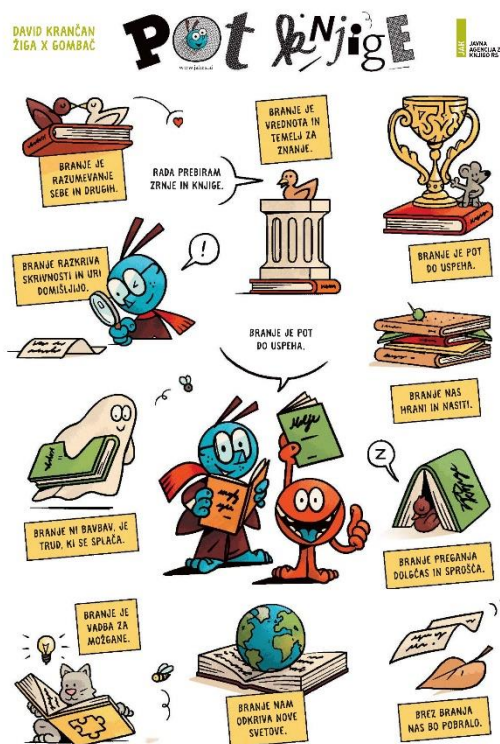
Slika 14: Naslovnica stripa: Put knjige: od autora do čitatelja. Slikovni materijal: Žiga X Gombač, ilustracije i oblikovanje: David Krančan, arhiv JAK

Slika 15: Put knjige. Tajna izgubljenih slova: Čitanje je put do uspjeha. Slikovni materijal: Žiga X Gombač, ilustracije i oblikovanje: David Krančan, arhiv JAK

Slika 16: Predstavljanje projekta Put knjige s autorima, Žiga X Gombač, David Krančan, u Gradskoj knjižnici Kranj. Foto: arhiv JAK

Slika 17: Plakat Put knjige (10 slogana o važnosti čitanja). Slikovni material: iz stripa: Tajna izgubljenih slova: čitanje je put do uspjeha, Žiga X Gombač, ilustracije i oblikovanje: David Krančan, arhiv JAK

Rastem s knjigom (RSK)

Rastem s knjigom nacionalni je projekt poticanja čitanja za osnovnoškolce i srednjoškolce kojim ih se želi motivirati na čitanje lijepo književnosti slovenskih autora za mladež te ih potaknuti na posjećivanje i korištenje narodnih knjižnica.

Ministarstvo za kulturu počelo je provoditi projekt u školskoj godini 2006./2007., isprva samo za osnovne škole. Javna agencija za knjigu Republike Slovenije počela ga je voditi od svog osnutka, 2009. godine. Projekt se provodi u suradnji s narodnim knjižnicama, slovenskim osnovnim i srednjim školama, osnovnim školama s prilagođenim programom, zavodima za odgoj i obrazovanje djece i mladeži s posebnim potrebama kao i s osnovnim i srednjim školama u iseljeništvu (Austrija, Mađarska, Italija). U školama u kojima se nastava održava subotom surađuje se s učiteljima slovenskoga jezika (Amerika, Australija), kod

dopunske nastave u inozemstvu (Belgija, BiH, Srbija, Hrvatska, Francuska i dr.) i u europskim školama (Bruxelles, Luksembourg, Frankfurt i dr.).

Ciljevi nacionalnog projekta Rastem s knjigom

- poticanje dostupnosti kvalitetne izvorne slovenske lijepe književnosti za mladež
- promocija vrhunskih naslova lijepe slovenske književnosti za mladež
- poticanje čitalačke motivacije kod učenika i posjećivanje narodnih knjižnica
- motiviranje nakladničkih kuća većem uključivanju suvremenih slovenskih autora u nakladničke programe za mladež
- povećanje broja izdanja izvorne slovenske književnosti za mlade.

Prve pripreme za projekt koji je vezan uz školsku godinu započinju u proljetnim mjesecima javnim natječajem u okviru kojeg nadležno stručno povjerenstvo Javne agencije za knjigu Republike Slovenije odabire dva od prijavljenih radova - jedan za učenike sedmih razreda, i jedan za učenike prve godine srednje škole. Početak projekta počinje početkom školske godine, kada se odabrane knjige dostavljaju svim narodnim knjižnicama u Sloveniji.

Svake godine biraju se druga dva književna djela. Radna skupina, koja uključuje predstavnike ustanova koje sudjeluju (Ministarstvo kulture, Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta, Pionirski centar za književnost i knjižničarstvo za mladež pri Gradskoj knjižnici Ljubljana, Zajednica narodnih knjižnica, Sekcija školskih knjižnica pri Savezu knjižničarskih društava Slovenije i Društvo slovenskih pisaca), priprema detaljne informacije o provedbi projekta za škole i knjižničare, kao i promidžbeni materijal i prezentacijske filmove za oba dijela u suradnji s nakladnikom i autorima.

Svi učenici sedmih razreda učenici prvih razreda srednjih škola svoj primjerak odabrane knjige dobivaju tijekom organiziranog posjeta najbližoj javnoj knjižnici, što je uvršteno u godišnji plan rada slovenskih osnovnih i srednjih škola. Osim preuzimanja knjige, posjet knjižnici uključuje i upoznavanje s informacijskim izvorima knjižnice kao i s najnovijom izdanjima iz područja lijepe književnosti za mladež te predstavljanje autora i knjige. Tijekom školske godine održavaju se i susreti učenika s autorima odabranih knjiga u mnogim slovenskim školama, a ponegdje i u inozemstvu. Književne susrete sufinanciraju Čitateljsko društvo Slovenije i Društvo slovenskih književnika.

U školskoj godini 2022./23. za osnovne škole odabrana je knjiga autora Boštjana Gorenca, Jake Vukotiča (ilustracije) uz pomoć Kozma Ahačiča pod naslovom Reformatori v stripu, Škratelj, Zavod za kulturu, obrazovanje i sport (25 500 primjeraka). U školskoj godini 2022./23. za srednjoškolce je odabrana knjiga Mateje Gomboc Balada o drvetu, Naklada Miš (25.000 primjeraka).

Ujedno, Javna agencija za knjigu Republike Slovenije organizira i koordinira cijeli projekt Rastem s knjigom sa školama, narodnim knjižnicama, koordinatorima, odabranim nakladničkim kućama itd. Promiče projekt u suradnji sa Zavodom za školstvo Republike Slovenije na seminarima za profesore slovenskog jezika u inozemstvu, na sajmu knjiga u okviru Spisateljske pozornice (Pisateljski oder), surađuje s Društvom čitateljska značka, Savezom prijatelja mladeži Slovenije u međugeneracijskom čitanju s poklon knjigama, promiče knjige iz projekta u suradnji s Košarkaškim savezom Slovenije i Odbojkaškim savezom Slovenije te na sajmovima u inozemstvu (Frankfurt, Bologna, Leipzig, Beč itd.).

Slika 18: Logotip projekta Rastem s knjigom. Slikovni materijal: oblikovanje: Uznek, arhiv JAK

Slika 19: Naslovnica izabrane knjige RSK OŠ 2022/23: Reformatori u stripu. Slikovni materijal: Zavod Škratelj in arhiv JAK

Slika 20: Boštjan Gorenc – Pižama, autor Reformatori u stripu u predstavi Reformatori na pozornici. Foto: Darja Štraus Tisu

Slika 21: Naslovnica izabrane knjige RSK SŠ 2022/23: Balada o drvetu. Slikovni materijal: Miš založba, arhiv JAK

Slika 22: Mateja Gomboc, autorica romana za mlade Balada o drvetu Foto: Tatjana Spichal

Slika 23: Predstavljanje projekta Rastem s knjigom s autorima na Slovenskoj spisateljskoj pozornici Slovenskog sajma knjiga u Cankarjevom domu, 2017. Foto: arhiv JAK

Slika 24: #Junaci čitaju, promocija čitanja s Košarkaškim savezom Slovenije, 2014. Foto: Aleš Fevžer za KZS, arhiv JAK

Slika 25: Predstavljanje projekta Rastem s knjigom na međunarodnom knjižnom sajmu u Frankfurtu. Foto: arhiv JAK

Izvori i literatura

Gombač, Ž., in Krančan D. Pot knjige: od avtorja do bralca. Ljubljana: Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, 2021.

Gombač Ž., in Krančan D. Pot knjige. Skrivnost izginulih črk: Branje je pot do uspeha. Ljubljana: Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, 2021.

Spletna stran Javne agencije za knjigo RS. [citirano: 2023-02-05]. Dostupno na: <https://www.jakrs.si/>

Školska knjižnica u promicanju čitanja

prof. dr. sc. **Karol Visinko**
Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za kroatistiku
kvisinko@ffri.hr

Sažetak

Školska knjižnica sudjeluje u promicanju čitanja u skladu sa zahtjevima formalnoga obrazovanja, za što je zaslužna u organiziranju i vođenju različitih oblika suradnje s učenicima, učiteljima odnosno nastavnicima, katkad i s roditeljima, tijekom školske godine. No, školska je knjižnica osobito zaslužna za promicanje čitanja izvan formalnoga nastavnog okružja, u različitim oblicima informalnoga i neformalnoga odgoja i obrazovanja. Bogata je literatura koja svjedoči o brojnim susretima, seminarima, savjetovanjima, radionicama, projektima kojima školska knjižnica potiče na čitanje, razvija čitateljske kompetencije i time utječe na odnos prema tekstu i čitanju te na svekoliko jezično izražavanje svih sudionika i suradnika organiziranih aktivnosti. Upravo se stoga čini nužnim i važnim uputiti i školske knjižničare na rezultate istraživanja primjene strategija čitanja s gledišta učenika i studenata.

Ključne riječi: školska knjižnica, strategije čitanja, jezične djelatnosti.

Počevši od programa namijenjenih najranijem razdoblju života pa sve do državnih stručnih i znanstvenih skupova s međunarodnim sudjelovanjem, knjižnica, školska, sveučilišna i narodna, sudjeluje u razvijanju odnosa prema čitanju, istražuje načine bavljenja

knjigom i ostalom vrlo raznolikom građom u tiskanom i elektroničkom obliku, promiče čitateljsku kulturu u društvu, napose u obitelji te na svim razinama odgoja i obrazovanja. O tome svjedoči bogata literatura, u kojoj su trajno zapisani brojni susreti, seminari, savjetovanja, radionice, projekti kojima knjižnica potiče na čitanje i na razvijanje čitateljske kompetencije. Zbog toga su u knjizi o čitanju knjižnici posvećena dva poglavlja: Knjižnice u promicanju čitanja i Istraživanja o čitanju i knjižnicama u funkciji čitanja (Visinko, 2014: 141-150; 151-160).

Knjižnicu i knjižničare u svoje djelovanje uključuje mnogo stručnjaka različitih područja koji se izravno ili neizravno bave odgojem i obrazovanjem mlađe i starije populacije korisnika. Rezultat su toga nova promišljanja udjela knjižnice u promicanju čitanja, što se osobito odnosi na osnovnu i srednju školu. Na predlošku prethodno provedenoga istraživanja (usp. Visinko, 2014: 146), ovdje se opsežna djelatnost školske knjižnice prikazuje u trima skupinama aktivnosti. Prvom su skupinom obuhvaćene aktivnosti koje su najčešće i na koje su i učenici i učitelji/nastavnici navikli:

- izvannastavna djelatnost mladih knjižničara
- sat lektire u prostoru školske knjižnice
- izložbe
- susreti s književnicima
- organizirani čitateljski kutić za mlađe osnovce
- organiziranje sajma rabljenih knjiga, akcija: Darujmo knjigu!
- prikupljanje poruka učenika o pročitanim knjigama
- anketiranje učenika o njihovim čitateljskim interesima
- sudjelovanje u dijelu obveznih sadržaja kurikulum u vezi s knjižnicom.

Drugu skupinu čine aktivnosti koje učitelji/nastavnici naglašavaju da bi trebale biti češće jer im se one čine vrlo uspjelima i poticajnim:

- posjeti školskoj knjižnici, da učenicima to postane navika (u skladu s tim organizirati zajedničke čitaonice, radionice, igraonice čitanja, okrugle stolove, rasprave)
- sati književnosti u školskoj knjižnici, npr. panoramski sat o poslovicama (v. Visinko 2018: 167-169) ili za srednju školu interdisciplinarni pristup književnosti i ostalim umjetnostima u određenome razdoblju

- natjecanja (i kvizovi): razredna i međurazredna, pa i međuškolska na temelju pročitanih književnih (lektirnih) djela, ali i pročitane literature ostalih predmeta (povijesti, geografije, biologije i dr.)
- susreti s knjižničarem radi organiziranih razgovora o knjigama koje nisu obvezna lektira; osmišljavati motivacije za čitanje novih i starih vrijednih knjiga; pobuditi radoznalost za knjige
- objavljivanje preporuka za čitanje djela izvan obvezne lektire (Pročitali smo ... Pročitajte i vi...)
- susreti s književnicima i novinarima (sa svima onima koji pišu), te s onima koji čitaju i interpretiraju tekstove (glumci, radijski i televizijski djelatnici, sveučilišni profesori)
- organizirane aktivnosti koje se nastavljaju na pročitano djelo (scenske improvizacije, govorne interpretacije, ideje za film, literarno i novinarsko stvaralaštvo)
- program gledanja filmova snimljenih na predlošku književnih djela s popratnim razgovorima / raspravama.

U treću se skupinu prijedloga mogu navesti aktivnosti koje su mlađim i starijim učenicima potrebne te bi ih valjalo usustaviti programom djelovanja školske knjižnice. Može se zapaziti da se te aktivnosti pretežito odnose na poteškoće u vezi s primjenom strategija čitanja:

- aktivnosti slobodnog izbora knjiga → u poveznici sa strategijom pregledavanja teksta i primjene prethodnog znanja te predviđanja
- služenje enciklopedijskim izdanjima, leksikonima, rječnicima, kao i različitim izvorima informacija → u poveznici sa strategijom pregledavanja teksta, postavljanje pitanja i odgovaranja na pitanje
- organiziranje kvizova koji bi se odnosili na sve pročitane lektire → u poveznici sa strategijom povezivanja prethodnih znanja te suradničko učenje (u fazi pripreme za natjecanje)
- susreti poučavanja kako učiti iz raznih knjiga, u skladu s potrebama za cjeloživotno učenje, primjenjivanje različitih strategija čitanja
- tematski susret učenika-literata u knjižnici

- razgovori i rasprave o drugim medijima, kao što su časopisi za djecu i mlade, televizijske i radijske emisije, posebne mrežne stranice.

Zapravo je važnost i vrijednost školske knjižnice u formalnom, neformalnom i informalnom obrazovanju. Školska knjižnica redovito sudjeluje u ostvarivanju zahtjeva formalnoga obrazovanja, ali je njezina uloga posebno važna u različitim oblicima informalnoga i neformalnoga odgoja i obrazovanja.

Informalno se učenje ostvaruje nesvjesno u komunikaciji s osobama iz okruženja. Provode li učenici podosta vremena u knjižnici, s lakoćom mogu preuzeti vrijednosti, ponašanja i vještine koje zapažaju kod bliskih osoba kao što su knjižničari i njihovi pomagači, primjerice članovi družine mladih knjižničara. U taj sklop ulaze i organizirana događanja školske knjižnice koja se odnose na čitanje, knjigu i ostalu knjižničnu građu. Pritom se misli na okrugle stolove, susrete, predavanja, prijepodneva i poslijepodneva za učenike i učitelje u školi, ali i za roditelje te pripadnike ostalih ustanova na terenu škole (kao što su dječji vrtić ili mjesni odbor). Riječ je o različitim povremenim aktivnostima kojima se šira javnost potiče na čitanje.

Neformalno je pak učenje neovisno o formalnome, organizirano u različitim udruženjima, društvima, klubovima, družinama kojima se nadopunjuje formalni sustav obrazovanja. To su čitateljski klubovi, družine slobodnih aktivnosti kao što su mladi knjižničari, radionice i igraonice čitanja i slični organizacijski oblici izvannastavne i izvanškolske djelatnosti.

U informalnome i neformalnome učenju, sudionici sadržaje doživljavaju kao korisne i zabavno-rekreativne, jer je to učenje u okružju bliskih ljudi, u slobodnome vremenu, nije obvezno i nema osjećaja težine provjeravanja i ocjenjivanja. Vrednovanje se jednostavno podrazumijeva na jedan potpuno drukčiji način.

Knjižnice imaju divnu priliku sustavno raditi na povezivanju znanja te tako pomoći u nadilaženju monodisciplinarnoga pristupa u obrazovanju, uspostavljajući primjerenu suradnju među disciplinama (predmetima), primjerice humanističkih i društvenih ili društvenih i prirodnih. To stoga jer se sve više u finalnom razvoju obrazovanja očekuje temeljitije višepredmetno poznavanje umjesto uske specijalizacije. Tomu se pridodaje niz kompetencija koje obrazovanom pojedincu omogućuju veću fleksibilnost u društvenom djelovanju. Stoga se u školstvu naglašava razvijanje osam ključnih kompetencija, koje su

nedavno razrađene upravo za jezičnu djelatnost čitanje (Visinko 2014) . Posrijedi je transdisciplinarnost o kojoj sažeto i jasno piše K. Cerovac (2013: 15-31). Budući da je u procesu obrazovanja još uvijek aktualan monodisciplinarni pristup, premda se umnogome razvijaju multidisciplinarni i interdisciplinarni pristupi, ali se transdisciplinarnost ne primjenjuje, potrebno je na nama poznatim primjerima navedene pristupe pobliže objasniti.

Monodisciplinarnost ne uključuje suradnju među disciplinama te se određeni predmet tako poučava i uči, isključivo u granicama jedne discipline. Multidisciplinarnost pretpostavlja suradnju među stručnjacima dviju ili više disciplina, ali tako što ostaju jasni okviri, odnosno granice svake od disciplina. istražuju se posebnosti pogleda više disciplina na odabrani predložak, no čuvajući ideju o disciplinarnoj autonomiji (nav. dj.: 17). U predmetu Hrvatski jezik riječ je o dvjema znanostima i njima pripadajućim disciplinama, znanosti o jeziku i znanosti o književnosti. Znanstveni skupovi i konferencije kroatista pretežito su tako i koncipirani, što se u priličnoj mjeri odražava i na stručnim skupovima učitelja i nastavnika Hrvatskoga jezika. Kada je riječ o temama iz područja medijske kulture, a takvih je ponajviše na skupovima učitelja i nastavnika Hrvatskoga jezika, onda se slična pojava zapaža i u vezi s filmom, kazalištem, radijom i televizijom, tiskom i stripom. Na predlošku odabranoga medija donose se prilozi najčešće iz područja lingvističkih disciplina ili pak iz stručnog poznavanja medija. Interdisciplinarni pristup naglašava međusobno prižimanje među sadržajima dviju ili više disciplina na zajedničkome predmetu istraživanja. Tako u predmetu Hrvatski jezik susrećemo lingvostilističku interpretaciju književnoumjetničkoga teksta (usp. npr. Visinko 2003: 173-184: Basna u srednjoškolskoj nastavi književnosti – lingvostilistički pristup basni; Visinko 2009: 156- 167: Lingvostilistički pristup priči Kako je Potjeh tražio istinu, za prvi razred srednje škole). Međupredmetno možemo govoriti o suodnosu književne i filmske umjetnosti, književnosti i povijesti, književnosti i etnologije, književnosti, lingvistike i glazbene umjetnosti ili likovnih umjetnosti (npr. Flaker 1988; Peić 1972, 1981, 1982; Županović 1989).

Transdisciplinarni pristup, međutim, na posve se nov način otvara predmetu istraživanja. Među konferencijama, kongresima i objavljenim dokumentima o transdisciplinarnosti u procesu obrazovanja koje navodi Cerovac, izdvaja se Međunarodna konferencija o transdisciplinarnosti održana 2000. godine u Zürichu na kojoj je bilo 700 sudionica iz 57 zemalja te je donesena deklaracija koja između ostalog ističe: (...) važnost pomirenja

između znanosti, umjetnosti i duhovnosti; važnost cjelovitog (unutarnjeg i vanjskog) razvitka ljudskih bića, važnost intuicije, imaginacije i tijela glede istinskog obrazovanja, integracije znanosti, ekonomije, demokracije, metafizike, epistemologije i poezije. (Berni 2010: 7 prema Cerovac 2013: 19). U tome prepoznavamo povezanost svih znanja (jedinstvo znanja). Prefiks trans ukazuje na ono što je preko, između, iznad i izvan svih disciplina (Cerovac 2013: 20). Očituje se raznovrsnost i složenost povezivanja znanja, što se ne može ostvariti bez suradnje vrlo različitih društvenih čimbenika i temelji se na istraživanju funkcije svega do čega se u pojedinome području znanja došlo. Na taj se način tradicionalna organizacija znanja otvara prema istraživanju svojih postignuća. U konačnici se nastoji razumjeti složenost problema u svima posebnostima njegova postojanja te sagledati ga i praktično da bi mu se našlo smisljeno mjesto u općem životnom okruženju. Jednostavnim rječnikom rečeno: Sve što se uči treba imati smisla i međusobno biti povezano, važno je razumjeti, moći upamtiti i znati da bi se moglo primjenjivati u životu. U skladu s tim, tijekom odgajanja i obrazovanja ljudske jedinice razvidno bi trebalo biti sljedeće (prema J.Delorsu 1995 citirao Cerovac 2013: 22, razradila K.V.):

1. učiti da bi se znalo primijeniti (smislenost naučenog: unutarpredmetna primjena stečenog znanja, npr. učenje o hrvatskome jeziku, primjena naučenog u pisanom i govornom izražavanju – međupredmetna primjena stečenog znanja, npr. u pisanom i govornom izražavanju u svim predmetima – izvannastavna i izvanškolska primjena stečenog znanja, npr. u svim oblicima osobnog i javnog pisanog i govornog izražavanja)
2. učiti biti kreativan, ne biti zatvoren unutar jednoga područja – povezivati područja, zamisli i unijeti sebe i svoju kreativnost gdje god je to moguće (učeničko stvaralaštvo; prožimanje među različitim sastavnicama učeničkoga stvaralaštva)
3. učiti o sebi i o drugome → prepoznati i sebe i drugoga, bolje poznavati svoju kulturu i kulturu drugoga, razumjeti i cijiniti uvjerenja, interese i potrebe (u formalnom i neformalnom susretanju među ljudima, osobito u neformalnome među pripadnicima različitih dobnih, profesionalnih, vjerskih i ostalih skupina)
4. učiti da bi se bilo → iskustvena razina svih aspekata osobe, ne samo intelektualna, nego i emocionalna, fantazijska i tjelesna (bilježenje o svojim iskustvima, na predlošcima zabilješki razgovori, rasprave, pripremljeni susreti, suradnje, igre ...).

Da bi se to postiglo, potrebno je rabiti koncepte koji ne pripadaju samo jednoj disciplini. Poticajni primjeri: Kako nam to što smo pročitali u Ispovijestima Sv. Augustina može pomoći u radu s učenicima na određenim vježbama; Kako možemo nešto iz odslušanoga razgovora s maestrom Vladimirom Kranjčevićem primijeniti ili provjeriti u svojoj nastavi književnosti? Kako iz arhive televizijskih emisija Škrinja urednice Branke Šeparović sadržaje povezati s novostečenim znanjima iz povijesti? Mogli bismo navesti mnoge primjere različitih disciplina jer je posrijedi opća međuzavisnost pojava u prirodi i društvu i umnogome dijalog u kojemu se susreću humanističke, društvene, tehničke i prirodne znanosti.

S gledišta tehnologije, najviši stupanj razvoja pokazuje supostojanje klasične i digitalne knjižnice, ali ništa ne može zamijeniti izravni susret uživo. Odabrani sadržaj možemo interaktivno proučavati s prozora osobnoga računala povezanog na internet, što može biti sjajno novo iskustvo. Digitalna knjižnica neminovno utječe i na poučavanje i učenje, ali će biti dobro samo ako klasičnu knjižnicu i knjigu primjereno i učinkovito nadopunjava. Potonjim se želi naglasiti nezamjenjivost živih susreta koji obostrano obogaćuju sudionike.

Sve aktivnosti koje su se dosad spomenule u ovome radu, s kojeg god kuta gledali, dotiču se jezičnoga izražavanja, i to na razini recepcije, produkcije i interakcije. Ako nam je posve prirodno da se u cijeloj okomici odgoja i obrazovanja sustavno bavimo svim jezičnim djelatnostima, dakle, slušanjem, govorenje, čitanjem i pisanjem, onda je posve jasno da se ti sadržaji prepoznaju i ostvaruju te mogu unekoliko ili umnogome razvijati u svim školskim predmetima i u okrilju školske knjižnice. Neprimjereno je razmišljanje da se ishodi u vezi s čitanjem ostvaruju samo u nastavi materinskoga jezika. Zato se ističe kroskurikulski pristup čitanju (i pisanju). To ne čudi budući da svi oblici institucionalnoga i neinstitucionalnoga učenja pretpostavljaju čitanje u svom osnovnom opisu: da učenik/polaznik zna čitati s razumijevanjem, tečno i točno, primjereno brzo i pretežito u sebi, da je razvio naviku svakodnevnoga čitanja, da je samostalan u čitanju i izboru sadržaja u skladu s potrebama čitanja u obrazovne, javne, profesionalne i osobne svrhe. No to su tek pretpostavke, dok je stvarnost ponešto drukčija. Mnogo je zapreka i neujednačenosti, kako za učenike/polaznike, tako i za njihove učitelje/nastavnike.

Prema različitim vrstama čitanja imenuju se metode, koje su odavno jasno postavljene u svim metodičkim monografijama i udžbenicima, pa ne treba izmišljati nove

metode. Potrebno je učiniti nešto drugo, učinkovitije. Da bi se u metodi, planskom načinu postizanja cilja, uspjelo, važan je izbor strategija. Nekada se nisu izrijekom navodile strategije jezičnih djelatnosti, premda su se učitelji/nastavnici njima u nekoj mjeri bavili tijekom nastavne prakse. Dostatno je provjeriti metodičke instrumentarije u negdašnjim udžbenicima i čitankama te utvrditi temeljitost bavljenja čitanjem (Ćavar i Plejić Poje, ur. 2021). Danas je pojam strategije prisutniji u učiteljskomu/nastavnikovu rječniku, osobito tijekom studiranja u metodičkome obrazovanju. Strategija je zbir misli i postupaka kojima se odabrana metoda učinkovito primjenjuje (Visinko, 2014: 268; 94-117).

Određeni izbor strategija pri čitanju teksta pomaže u razumijevanju riječi i rečenica, u zapamćivanju bitnih podataka ili u prerađivanju obavijesti koje iz teksta povezujemo s postojećim znanjem i obrascima pohranjenim u dugoročnome pamćenju, primanju novih spoznaja. Zahvaljujući vještini primjene različitih strategija, tekst koji smo pročitali možemo prepričati, izreći ili napisati misli koje smo utvrdili, odrediti plan teksta, povezati njegov sadržaj sa sličnim sadržajima tekstova poznatih nam otprije, uspoređivati ih i o njima donositi određene sudove. U tome prepoznajemo povezivanje čitanja s ostalim jezičnim djelatnostima, s pisanjem, govorenjem i slušanjem. Usto dolazi i do različitih sadržajnih unutarpredmetnih i međupredmetnih interakcija.

Osviješten izbor pojedine strategije trebao bi pomoći učitelju, nastavniku, učeniku i studentu u složenoj jezičnoj djelatnosti kao što je čitanje. Zato je važno često provjeravati učinkovitost primjene strategija i s gledišta nastavnika i s gledišta učenika. To se potvrdilo prošlogodišnjim istraživanjem koje će u cijelosti biti objavljeno u zborniku Međunarodnog interdisciplinarnog znanstvenog skupa o čitanju koji je organizirao Odjel za komunikologiju Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu (Visinko 2021: u tisku). Na temelju dobivenih rezultata toga istraživanja, u ovome ću radu izdvojiti strategije čitanja za koje se utvrdilo da su i za starije čitatelje (studente) zahtjevnije te da ih je potrebno češće uvježbavati tijekom osnovnoškolskoga i srednjoškolskoga obrazovanja.

Dvije su strategije, međusobno vrlo povezane, koje se u jezičnome metodičkome obrazovanju svrstavaju među najsloženijima, za koje su potrebne redovite sustavne vježbe tijekom cijeloga obrazovanja, čak i visokoškolskoga, osobito ako je riječ o budućim učiteljima i nastavnicima. To su ustroj teksta (povezivanje različitih dijelova teksta) i sažimanje.

Ustroj se teksta neosviješteno uvježbava počam od 2. razreda osnovne škole, kada se određuje redosljed događaja u priči. Na tome treba neprekidno raditi do mature. To je ujedno i vježba sažimanja, samo na drugoj razini. Mnoga su ispitivanja pokazala da se učenici u određivanju ustroja teksta ne snalaze ponajbolje. U vezi s ustrojem teksta zapaža se poteškoća u utvrđivanju kronologije događaja, odnosa prije-poslije te uzroka-posljedice. U tome su učenici podosta nesamostalni. Osobito ako ih se suoči s opsežnijim tekstom, s više podataka i razgranate strukture. Za to su u metodičkoj literaturi predložene vježbe koje valja redovito provoditi (Visinko, 2010: 106-108; 159-164; Visinko, 2014: 104-109). Redosljed dijelova u većoj cjelini ne određuje se samo kada su posrijedi književni tekstovi. Isto se može uvježbavati i na neknjiževnim tekstovima, a što su u svojim odgovorima jasno napisali studenti, ispitanici prethodno navedenoga istraživanja. Usto, u jednom slobodnijemu pristupu, kakav može biti u školskoj knjižnici, vježba će biti uspješnija nego u okviru redovitoga nastavnoga programa. Predlaže se vođena vježba, sastavljena od sljedećih koraka:

1. Pročitati dio teksta (određeni odlomak).
2. Odgovoriti: Što smo saznali iz toga dijela teksta?
3. Na temelju odgovora pribilježiti ključnu riječ / riječi odnosno izraz/ izraze.
4. Na temelju zabilježaka sastaviti jednu rečenicu.
5. Na opisani način riješiti sve dijelove (odlomke) teksta.
6. Vratiti se na početak i povezati sve zapise u skladnu cjelinu.
7. Provjeriti i usavršiti svoje sažimanje.

To je dobar put za osnovce. Srednjoškolci također mogu uvježbavati sažimanje na kraćim tekstovima koji su sadržajem zahtjevniji. Kada je riječ o opsežnijim djelima, moguće je primijeniti iste korake za veće cjeline (poglavljak, skup epizoda).

Bitna je i pojedinost da je sažimanje u govornom obliku u prednosti, dok se malo uvježbava u pisanju (sažeto prepričavanje, pisanje sažetaka). Ipak, postoje zapisi o iskustvima prigodom učenja sadržaja iz biologije i povijesti (Visinko, navedeno istraživanje).

U cjelokupnom se školovanju najčešće odgovara na pitanja koja postavljaju učitelji i nastavnici, koja se nalaze u udžbenicima i vježbenicama. To je uvriježena strategija za propitivanje pročitanoga. Vrlo se rijetko provodi vježba postavljanja pitanja. Tada je zamjetno da učenici postavljaju pitanja na način kako njih ispituju njihovi učitelji/nastavnici,

udžbenici i vježbenice. Budući da čitanje može biti neprekinuto i isprekidano, ovdje se predlažu vježbe usmjerene na razumijevanje čitanja isprekidanog teksta, tablice, i strategije postavljanja pitanja.

Tablica 1: Podsjetnik za postavljanje pitanja tijekom čitanja

Što znači ...	Zašto je/su ...	O čemu ...	Zanima me ...	Gdje sam o tome ...	Tko je ...	Kako ...
---------------	-----------------	------------	---------------	---------------------	------------	----------

Proučite tablicu koja sadrži podsjetnik za postavljanje pitanja tijekom i nakon čitanja. Pitanja nisu potpuna. Naveden je samo prvi dio svakog mogućeg pitanja. To vas potiče kako biste mogli postavljati pitanja. Postavite najmanje tri pitanja u vezi s tekстом koji ćete pročitati. Na svako pitanje odgovor pronađite u samom tekstu ili odredite neki drugi izvor u kojemu biste mogli pronaći odgovore (npr. u nekoj drugoj knjizi /kojoj?/ ili u rječniku ili nekom enciklopedijskom izdanju).

U ovom radu izdvajaju se još tri strategije čitanja: primjena prethodnog znanja, pregledavanje teksta i strategija predviđanja.

U svemu što radimo, pa tako i kada čitamo, u nekoj mjeri uključujemo, svjesno, polusvjesno ili nesvjesno, svoja prethodna znanja. Valja razvijati naviku povezivanja novih znanja s prethodno stečenima. Prethodna znanja pretpostavljaju i osobna iskustva i poznavanje kulture. Prethodno znanje možemo aktivirati na temelju naslova, podnaslova, prve rečenice, deblje otisnutih riječi novog teksta s kojim se susrećemo te s imenom i prezimenom njegova autora. U vježbi se strategija primjene prethodnoga znanja povezuje sa strategijom predviđanja. Evo primjera za starije učenike osnovne škole i srednjoškolce: Pavao Pavličić objavio je 2021. godine knjigu Tajne zanata. Ako nije riječ o romanu, poznavajući autora, što možemo zaključiti o knjizi s tim naslovom?

U predviđanju mogu nam pomoći cjeline (poglavlja): uvodno pod naslovom Književni susret; 1. poglavlje Osnovna škola; 2. poglavlje Srednja škola; 3. poglavlje: Škola pisanja, i vrlo kratak završetak pod naslovom Književni rastanak.

Potom odaberimo jedan od tekstova, na primjer za srednju školu: Govori li književnost istinu ili laž? Pitamo: Što vi mislite - je li književnost istinita ili lažna? Što ste dosad naučili o književnosti? → Aktiviraju se neka od prethodno stečenih znanja o književnosti.

Zatim najavimo: Pročitat ćemo ulomak iz Pavličićeve esejiističke proze. U jednom dijelu teksta naići ćemo na citat Pabla Picassa da je umjetnost laž koja govori istinu. I nakon

toga autor će nas podsjetiti na tvrdnju koja postoji još od antike: umjetničko djelo sadrži u sebi ono što je lijepo, dobro i istinito.

Povežimo sada čitanje Pavličićeve knjige sa strategijom pregledavanja teksta. Pregledavanje teksta je metakognitivna strategija prije čitanja. To je izvrsna vježba pri svakom pregledavanju udžbenika, čitanke i lektirne knjige; orijentacijsko čitanje; selektivno (izborno) čitanje.

Koje naslove možemo pronaći u poglavlju Osnovna škola?

Zašto ste postali pisac? / Kako ste počeli pisati? / Jeste li u školi voljeli lektiru? / Kakve su vam bile zadaće iz hrvatskoga? / Gdje nalazite ideje za priče? / Kako pristupate temi? / Koja je vama najdraža knjiga? / Što mislite o književnosti na internetu?
i još neke.

Koje naslove možemo pronaći u poglavlju Srednja škola?

Što je književnost? / Koja je društvena uloga književnosti? / Pišete li za sebe ili za druge? / Govori li književnost istinu ili laž? / Je li pisanje posao? / Ima li književni dar veze s bolešću? / Može li vrijedna književnost biti zabavna? / Što mislite o neshvaćenim piscima? / Može li biti vrijedan čovjek onaj tko ne čita?
i još mnogo drugih.

Odakle ti naslovi? Na temelju čega je Pavličić sastavio ovu knjigu kratkih eseja? Odgovor je u prvom, uvodnom naslovu Književni susret. Pitanja su postavljali učenici diljem Hrvatske. Knjiga Pavla Pavličića Tajne zanata i učenicima i učiteljima/nastavnicima i školskim knjižničarima može biti izvrsno vrelo niz aktivnosti kojima će povezivati različite sadržaje, unutarpredmetno i međupredmetno.

I poput Pavličićeve Tajne zanata, vjerovati je da mogu nastati djela obuhvaćena naslovom Tajne školske knjižnice. U njima će zasigurno biti mnogo dragocjenih primjera kako pomoći učenicima i učiteljima/nastavnicima u primjenjivanju strategija čitanja, u povezivanju različitih znanja tijekom formalnih i neformalnih susreta, nadasve u razvijanju ljubavi prema pisanoj i izgovorenoj riječi.

Literatura i izvori

Cerovac, K. (2013). Transdisciplinarni pristup učenju i istraživanju na sveučilištu. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja* 20, 1: 15-31.

Ćavar, A.; L. Plejić Poje (ur.) (2021). Katalog izložbe Predmet: Hrvatski. Zagreb. Filozofski fakultet u Zagrebu.

Flaker, A. (1988). Nomadi ljepote: Intermedijalne studije. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

Pavličić, P. (2021). Tajne zanata. Zagreb: Mozaik knjiga.

Peić, M. (1972). Barok i rokoko u djelima Antuna Kanižlića (1699-1777). Zagreb: poseban otisak iz Rada JAZU br. 365.

Peić, M. (1981). Vojnović i likovne umjetnosti. Zagreb: JAZU, poseban otisak iz Radova međunarodnog simpozija o djelu Ive Vojnovića.

Peić, M. (1982). Matoš i slikarstvo. U: Izabrana djela. Priredio Vlatko Pavletić. Zagreb: NZ Maticе Hrvatske.

Visinko, K. (2003). Basna u srednjoškolskoj nastavi književnosti. U: Zlatni danci 4 – Basne. Osijek: Pedagoški fakultet.

Visinko, K. (2009). Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija. Zagreb: Školska knjiga.

Visinko, K. (2010). Jezično izražavanje u nastavi Hrvatskoga jezika – Pisanje. Zagreb: Školska knjiga.

Visinko, K. (2014). Čitanje – poučavanje i učenje. Zagreb: Školska knjiga.

Visinko, K. (2018). Zvona zvone jer su potezana. Primjena poslovice u nastavi hrvatskoga jezika, jezičnoga izražavanja i književnosti. Zagreb: Profil Klett.

Visinko, K. (2021). Primjena strategija čitanja u poučavanju i učenju hrvatskoga jezika i književnosti. Hrvatsko katoličko sveučilište. Zagreb. (rad u tisku)

Županović, L. (1989). Hrvatski pisci između riječi i tona, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber.

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Promocija književnosti za djecu i mlade

Silvija Šesto

Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade
silvija.sesto@zg.htnet.hr

Nakupilo se, eto, i godina i naslova iza mene, koja sam izabrala ovaj posao koji to nije, realizirajući svoje ideje i pronalazeći se nekako u književnosti za djecu kao najiskrenijoj oazi mogućnosti da se ovaj podosta okuženi svijet poboljša. Kad je riječ o iskustvima u domeni stvaranja tu je stvar sasvim jednostavna, pred kreatorom je bijeli papir ili bijeli ekran i on uvijek u samoći pokušava realizirati ideju na najbolji mogući način. A kad je riječ o prezentaciji i promociji te realizirane ideje onima kojima je namijenjena, moram priznati da me je pregršt poslova koje sam radila i kao studentica i neposredno nakon fakulteta kad sam postala mama, naučio i educirao pristupu i metodama koje sam isprobavala, ne u literaturi i teoriji, već na terenu. Radeći dugi niz godina kao tekstopisac u medijima, te u, tzv. marketinškoj industriji svladala sam ponešto mudrosti i to iskustvo me je ohrabrilo da se upustim u kreiranje i prvih projekata poput pokretanja časopisa za dramu i prozu, što je u konačnici rezultiralo umrežavanjem ljudi istih ili sličnih ideja i osnutku Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade.

Od inicijative 12 suvremenih autora koji pišu i stvaraju za djecu prije dvadeset godina pokrenuto je Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade. S obzirom da sam kao autor djela za djecu i prije toga pokrenula neke kreativne radionice pisanja od kojih je „Pišem ti priču“ bila doista posebna jer je uključivala sve procese od ideje do realizacije, tiskanja knjige i promocije, pa je najmlađima dala uvid u sve segmente izdavaštva, pa čak i onaj urednički dio te time potaknula mnoge sad odrasle ljude da odaberu upravo poslove u branši, kod Društva sam postavila osnovni projekt pod nazivom „Slova u gostima“ a koji se provodi svih dvadesetak godina i uključuje živi susret s piscem. Naravno, u okviru društva pod tim projektom Društvo iz svog izdavačkog projekta odvaja dio naslova namijenjen donacijama, jer situacija u osnovnim školama i dječjim vrtićima

neprekinuto je loša kad je riječ o sredstvima namijenjenima sustavnim gostovanjima autora i kupnji naslova.

Za vrijeme korone, kao Društvo, pokrenuli smo projekt „Pisci na mreži“ kako bismo također približili živog pisca, jer smatram da je to jedini mogući način, ne nikakve kampanje i okrugli stolovi, da se doista potakne čitanje, dijalog, pa i novi kreativni proces kod djece.

U okviru svojih gostovanja kreirala sam projekt „Tin, tin tko je?“ s obzirom da sam u književnosti za djecu nastupila kao autorica za tinejdžere, a cijelo vrijeme gostujući i po najudaljenijim školama i knjižnicama nastupam, promoviram i približavam se svojoj čitalačkoj publici duboko vjerujući kako je to nešto najbitnije upravo za autore koji pišu za djecu i mlade.

Dakle, kroz više od tridesetak godina pisanja i gostovanja prikupila sam iskustva poput nekog popularnog pop-pjevača i kad bi me netko upitao bih li išta mijenjala rekla bih: ništa, tek mi je žao što osim nakladničkog djelovanja nisam pokrenula malo putujuće kazalište za djecu, jer kako sam po struci dramaturg smatram kako male inicijative jedino mogu činiti velike stvari. Institucije su uspavane, ne prate produkciju, prečesto su ziheraške i za tim dijelom aktivnosti iskreno žalim... Žalim i što moćni mediji nisu prisutniji u promociji književnosti, kako kanonskih djela tako i nove produkcije koja je u Hrvatskoj izuzetno živa i kvalitetna a čemu služe i mnogobrojne i međunarodne nagrade koje dobivaju autori. Tu bih posebno istaknula i ilustratorski dio u kojem smo doslovno na vrhu što potvrđuje i svakogodišnji sajam knjiga za djecu i mlade u Bologni. U svemu tome nedostaje sustavnost, nedostaje program za djecu u kojem bi znalci prezentirali ono najbolje od produkcije, a pratile je institucije koje bi tim naslovima sustavno omogućile priljev tamo gdje se treba odvijati čitanje, u predškolske ustanove i osnovnoškolske knjižnice.

Izuzetno je važno u ovom potrošačkom svijetu njegovati institut knjižnica, jer to su izgleda jedina mjesta u koja ulazimo bez plaćanja, a izlazimo bogati i ta iskustva valja djeci priuštiti od malih nogu.

Izlaganjem na temu svojih iskustava tijekom dugogodišnjih gostovanja naumila sam, a možda i barem malo uspjela, naglasiti kako promocijom određena naslova pokušavam, a to se nekako i spontano dogodi, ići šire. Dakle, ako je promoviran primjerice moj naslov „Vanda“ u kojem sam već davnih dana pisala o obiteljskom nasilju, pokušavam relaksirati susret kako bih na zanimljiv a ponekad i zabavan način potakla dijalog mladog čitateljstva o temi. Na taj način izbjegavam dociranje, fokusiranje na sam tekst za koji smatram kako će, ako su ga pročitali, čitati ponovno ili ako ga nisu pročitali, dobiti volju da ga pročitaju. Motivacija je osnova svega, od učenja, sporta, posla pa i čitanja. Promoviranjem romana „Tko je ubio Pašteticu“ od početna smijanja

naslovu i igre riječima koje svi volimo dolazimo do teme djece u medijima što postaje sve aktualnije, uranjamo u jednu ozbiljnu pojavu u kojoj nerijetko zaključujemo kako smo više iskreni pred nepoznatim ljudima nego li u svojoj sredini pa i obiteljskoj. Tehnološkim napretkom, kojeg je teško pratiti, kao da je upravo predmetima komunikacije okrnjena komunikacija s najbližima, obitelji, onima koji bi najmlađima trebali pružati bezrezervnu podršku i u kojoj bi se trebale dijeliti radosti ali i rješavati problemi. Ponekad je književnost idealna kao medij da se djeca otvore, podijele svoju brigu s prijateljima, a u najboljem slučaju i obitelji, što je u mnogim sredinama zbog načina života prilično zanemareno, osobito kad je riječ o djeci u tinejdžerskim godinama.

Poanta mojih gostovanja upravo je u tome da uz promoviranje pisanja i čitanja otvaram teme koje su životne, koje nas prate od malih dana i za koje ponekad nemamo ključ da ih otvorimo, razgovaramo o njima, te rješavamo pitanja koje otvaraju. Uostalom, nije li to zadatak književnosti općenito pa da kroz nju i kao odrasli čitanjem kao posebnim duhovnim činom promišljamo, mijenjamo, ispravljamo, činimo dobro, jer notorna je činjenica da ljudi koji čitaju razvijaju toleranciju o kojoj tako rado volimo pričati, a čini se kako u ovim vremenima prečesto nedostaje i kod velikih i kod malih.

Na kraju, bez obzira na mnoštvo interesa koje sam imala a dio njih i utažila, pisanje je moja strast, a pisanje za djecu poseban užitek u kojem sa svakim novim djelom jedva čekam čitanje, promociju i krajnju realizaciju djela u srazu s onima koji će barem malo uživati kao što sam to ja činila pišući.

Europska godina mladih i PoMoZi Da mladima!

Jelena Cvrković

OŠ Josipa Kozarca Vinkovci
jcvrkovic@gmail.com

Mentalno zdravlje

Mentalno zdravlje povezano je s fizičkim zdravljem svake osobe. Ukoliko osoba ima narušeno mentalno zdravlje, to se odražava i na fizičko zdravlje pojedinca. Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) definirala je mentalno zdravlje kao stanje dobrobiti u kojem pojedinac ostvaruje svoje potencijale, može se nositi s normalnim životnim stresom, može raditi produktivno i plodno te je sposoban pridonositi zajednici (WHO; 2001). Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije “Zdravlje predstavlja kompletno fizičko, mentalno i socijalno blagostanje, a ne samo odsustvo bolesti i nemoći.”

Nažalost, pojavom pandemije COVID19 svjesni smo koliko je zapravo mentalno zdravlje narušeno ne samo kod učenika nego i nas odraslih. Online nastava posebno je loše utjecala na mentalno zdravlje svih nas. Prije svega, narušen je psihosocijalni aspekt mladih osoba. „Zabranjena“ svakodnevna fizička druženja (što nas je sve udaljilo jedni od drugih) mladih dovela su do narušenog psihičkog zdravlja. Možemo reći kako je cjelokupno fizičko i psihičko zdravlje bilo narušeno.

Budući da su školski knjižničari dio odgojno-obrazovnog sustava dužni su sudjelovati u zdravstvenom odgoju učenika i brinuti se o njihovom mentalnom zdravlju.

Mentalno zdravlje učenika i uloga školske knjižnice u mentalnom zdravlju učenika

Tijekom školske godine 2020./2021. završila sam pri Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo edukaciju pod nazivom **PoMoZi Da** koja je dio nacionalnoga projekta Živjeti zdravo. Završenom

edukacijom stječe se naziv 3P edukator, što označava glavna tri koraka u pružanju prve psihološke pomoći djeci i mladima tijekom neposrednog razgovora (pristupi, podrži i potakni).

Navedenu edukaciju mogu završiti svi odgojno-obrazovni djelatnici. Nakon završene edukacije, stječe se sposobnost pružanja prve psihološke pomoći bez postavljanja dijagnoze ili tretmanskog rada. Podučavaju se vještine ranog prepoznavanja znakova narušenog mentalnog zdravlja te pružanje podrške učenicima. Edukacija pomaže učiteljima kako na osnovi prenesenog znanja od strane stručnjaka prepoznati znakove narušenog mentalnog zdravlja. Učitelj i stručni suradnici u pojedinim situacijama u radu s učenicima mogu pružiti prvu psihološku pomoć. Edukacija je prijeko potrebna posebno u školama u kojima nema stručnog suradnika psihologa. Na početku nove šk. godine 2021./2022. učiteljima naše škole predložen je školski projekt: „*Prijateljstvo, a ne nasilje!*“. Učitelji su prihvatili navedeni projekt te su aktivno uključeni u njegovu provedbu. Cilj projekta bio je naglasak na prijateljstvo učenika, ali i učitelja. Jačanje prijateljstva temeljilo se kroz različita predavanja i radionice te volontiranje učenika.

U radu s učenicima kroz neposredan odgojno-obrazovni rad, lektirna djela mogu poslužiti ne samo u poticanju učenika na čitanje, nego i na promišljanje o problemima mladih. Knjige mogu poslužiti kao pomoć u otvorenom razgovoru o problemima mladih. Puno je književnih djela koji govore o problemima mladih. Ciljevi radionica bili su prije svega, predstaviti neke od problema mladih, te ih usporediti s problemima mladih u književnim djelima. Podignuli smo svijest o najčešćim problemima mladih koji su često zanemareni, te vidjeli jesu li problemi mladih u književnim djelima jednaki današnjim ili su drugačiji. Na radionicama najviše se govorilo o ljubavnim problemima, problemima ovisnosti, samopouzdanju, prihvaćanju od strane društva, brizi za budućnost, obiteljskim problemima... Slijedom navedenog, književna djela u kojima se može govoriti o navedenim problemima mladih i koja mogu poslužiti u radu s učenicima su: *Zaljubljen do ušiju, Kako je tata osvojio mamu, Svašta u mojoj glavi (Miro Gavran); Sasvim sam popubertetio, Vidimo se na fejsu!, Što mi se događa (Sanja Pilić), Krive su zvijezde (John Green), Zeleni pas (Nada Mihelčić), Mi djeca s kolodvora Zoo (Christiane Vera Felcherinow).*

U radu s učenicima poslužilo nam je književno djelo: „*Sasvim sam popubertetio*“, Sanje Pilić (namijenjeno učenicima 7. razreda). Neposredno prije same radionice, provedena je anonimna anketa s učenicima 7. razreda, gdje su se učenici najviše izjasnili kako im je narušeno njihovo samopouzdanje, kako se javlja osjećaj depresije i anksioznosti te obiteljski problemi. Slijedom dobivenih rezultata odabrano je navedeno književno djelo.

Glavni je lik romana dječak Luka koji je zabrinut za svoj izgled jer izgleda drugačije, odijeva se drugačije te na taj način ukazuje na problem svoga samopouzdanja. Mišljenja je kako je neprivlačan. Drugi je njegov problem obiteljski problem – rastava roditelja gdje otac slabije pokazuje interes za njega.

Uočavamo kako dječak ima problem, ali ne traži pomoć (ne zna i ne usudi se). U razgovoru s učenicima dolazimo do zaključka kako navedeni problemi u književnom djelu postoje i danas. Školski knjižničar i učitelj može jasno govoriti o stvarnosti navedenih problema, te učenicima pružiti podršku ili ih uputiti (ukoliko ima potrebe) na pružanje stručne pomoći.

U neposrednom radu s učenicima, učenici su otvoreno govorili o problemima mladih, prije svega problemu fizičkoga izgleda, koji je, kako navode, određen prema pravilima društvenih mreža i koji je za njih nerealan te uznemirujući. Učenici su ponudili svoja rješenja. Savjetuju kako mladi trebaju biti jasno upoznati s mnoštvom lažnih i nestvarnih informacija koje postoje na društvenim mrežama, ali isto tako slažu se kao trebaju postojati ograničenja i kontrola nad mladima koji koriste društvene mreže. Mišljenja su kako roditelji nemaju dovoljno vremena za njih te nemaju kontrolu nad pojedincima. Na kraju, poslali su jasnu poruku – *svaka osoba je jedinstvena i neka bude ono što jest, a ne netko drugi. Svaka osoba je posebna na svoj način i u tome treba ostati dosljedna.* Na kraju, učenike se osvijestilo kako u školi uvijek mogu potražiti bilo kakvu pomoć ukoliko ju budu ikada trebali.

Danas, društvene mreže postale su velika opasnost za mlade osobe koje se moraju i trebaju educirati kako bi izbjegli razne opasnosti koje ona skriva.

Posljedica pandemije COVID19 ostavila je trag na mlade osobe. Izazvala je stanje niskog samopouzdanja, straha, anksioznosti i pojavu depresije. Dugotrajna izloženost društvenim mrežama za vrijeme pandemije stvorila je potencijalne ovisnike, ali i žrtve/nasilnike koji, skrivajući se iza ekrana, uništavaju osobni ili tuđi život.

Ovdje bih se kratko osvrnula na veliku pojavnost depresije.

Svi mi koji radimo s mladima moramo biti svjesni kako nepravovremeno otkrivanje depresije ili bilo kojega oblika narušenoga mentalnoga zdravlja, može mladu osobu odvesti u dublje sfere što ima za posljedicu konzumaciju raznih sredstava ovisnosti, nasilja ili do samoubojstva. Mladi su vrlo osjetljivi te je važno znati kako s njima razgovarati, jer svaka krivo izrečena riječ može imati posljedice za njih. Upravo edukacija **PoMoZi Da** pruža svim odgojno obrazovnim djelatnicima mogućnost kako naučiti razgovarati s mladima.

Danas mladi trebaju - brižne odrasle osobe (koje imaju znanja o problemima mladih), koje su spremne pružiti podršku i informacije, dobre odnose s vršnjacima, naučiti vještine rješavanja problema, znati nositi se sa stresom, poticati toleranciju, prijateljstvo, ljubav i empatičnost.

Kako školski knjižničar treba razgovarati s učenicom/mladom osobom koja traži pomoć u rješavanju narušenoga mentalnoga zdravlja?

Važni koraci kojih se trebamo pridržavati:

PRISTUPI!

1. Školski knjižničar, ukoliko učenika/mlada osoba ukaže potrebu za iskazivanjem traženja pomoći u rješavanju narušenoga mentalnoga zdravlja, treba pronaći prikladan trenutak i prostor. Odvojiti dovoljno vremena za učenika i mirno mjesto, kako bi se učenik osjećao sigurno i ugodno.
2. Učeniku treba jasno reći zašto ste mu pristupili, dati mu do znanja da ste primijetili promjene u njegovu raspoloženju, ponašanju, školskom uspjehu te da ste zbog toga zabrinuti. Istaknuti kako ste spremni mu pomoći.
3. Učenik/mlada osoba kada progovara o problemu trebamo ga saslušati, ne nuditi rješenja!

PODRŽI!

1. Svaki je učenik/mlada osoba jedinstven, i svatko različito reagira na određene životne situacije, stoga, trebate uvažiti njegove osjećaje i njegovo viđenje situacije.
2. U razgovoru obavezno ohrabrite i potaknite učenika na razgovor o tome kako se osjeća postavljajući otvorena pitanja.
3. Pozorno slušajte ono što vam učenik/mlada osoba govori. Na kraju, ukratko svojim riječima ponovite ono što je učenik/mlada osoba rekla bez dodatne interpretacije i davanja svoga mišljenja.
4. Na kraju učeniku pružite emocionalnu podršku, npr. recite kako vidite i vjerujete da mu je teško, ohrabrite ga i dajte nadu.

POTAKNI!

1. Učeniku/mladoj osobi predložite oblike samopomoći i stručne pomoći.
2. Ponudite pomoć, ali jednako tako potaknite učenika / mladu osobu da je uredu tražiti pomoć od stručnih osoba (psihologa, dječjeg psihijatra).

3. Ukoliko se ukaže potreba za stručnom pomoći, povežite učenika / mladu osobu sa stručnim osobama koje mogu pomoći.

Budite svjesni kako je i neverbalna komunikacija važna (kimanje glavom, kontakt očima), na taj način učeniku dajemo do znanja da ga slušamo. Učenici jako dobro uočavaju našu neverbalnu komunikaciju koja ih može, ukoliko nije prikladna, udaljiti od nas.

Tijekom vođenja razgovora s učenikom/mladom osobom ima nekoliko rečenica i pitanja koja nisu preporučljiva jer se na taj način može dogoditi suprotno - da se učenik povuče i više ne razgovara. Neke od rečenica, riječi, misli koje trebate izbjegavati su: uspoređivati učenika s drugom osobom, izbjegavati postavljanje pitanja ZAŠTO (to pitanje traži od učenika da se opravda za svoje ponašanje i da se brani, te postavljanjem ovog pitanja stvaramo otpor), *Nemoj plakati*, *Nemoj biti tužan* (šaljete poruku učeniku kako njegovi osjećaji nisu u redu), *Moraš biti hrabar* (ovdje ne dopuštate učeniku da izrazi što uistinu osjeća, potičete osjećaj krivnje zbog tih osjećaja), *Ma to ti se samo čini* (banalizirate učeničko negativno razmišljanje; provokacija i sarkazam nisu dozvoljeni (npr. *Najlakše se napiti!*); pretjerivanje (npr. *Mogao si poginuti! S tobom uvijek neki problemi!*), nije dozvoljeno kritiziranje ili etiketiranje.

Iz navedenih primjera, zaista treba biti oprezan. Stoga je obavezna navedena edukacija kako biste što bolje naučili kako učeniku/mladoj osobi pravilno pružiti prvu psihološku pomoć.

Zaključak

Uloga školskoga okruženja jako je važna! Mladi trebaju imati priliku jasno, bez straha progovarati o problemima koji ih muče. Mišljenja sam kako navedenu edukaciju, koja je u ovom trenutku omogućena svim učiteljima, treba ponuditi i roditeljima. Roditelji su ti koji i sami trebaju voditi brigu u fizičkom i mentalnom zdravlju svoga djeteta. Roditelji trebaju naučiti kako s djecom razgovarati o problemima, kako ih riješiti na obostrano zadovoljstvo, upoznati ih da postoje osobe koje su stručne za mentalno zdravlje i da je u redu potražiti njihovu pomoć. Nažalost, svjesni smo činjenice kako pojedini roditelji imaju i sami emocionalne probleme, neadekvatne postupke, dolaze u sukob s mladima, mladi ostaju zanemareni ili izloženi dodatnim traumama. Navedenu tvrdnju potvrdili su i učenici koji su i sami došli do istog.

Školski knjižničari mogu zajedničkim radom pomoći našim mladim generacijama da se što lakše nose s današnjim problemima. Svaki je mladi život važan, on je taj koji će znati i sam prenijeti

znanje i iskustvo budućim generacijama. Zajedničkim radom stvaramo zdrave generacije koje će uspješno voditi cijelo društvo.

Izvori i literatura

Zdravstvena pismenost odgojno-obrazovnih djelatnika u području mentalnoga zdravlja djece i mladih. [citirano: 2022-06-21]. Dostupno na: <https://zivjetizdravo.eu/wp-content/uploads/2020/01/ZDRAVSTEVNA-PISMENOST.pdf>

Trbovc, P. Problemi mladih u književnim djelima. [citirano: 2022-06-20]. Dostupno na: <https://14vitezova.files.wordpress.com/2020/06/podhandler.pptx>

Pilić, S. (2010). Sasvim sam popubertetio. Zagreb: Mozaik knjiga.

Dječjom knjigom protiv pandemije i potresa

Iva Dužić

OŠ Viktorovac
iva.duzic1@skole.hr

Željka Kleković-Brajenović

OŠ Viktorovac
zeljka.klekovic@gmail.com

Tema ljekovite moći knjige obilježila je 10. Noć knjige koja se u povodu Dana hrvatske knjige i Svjetskog dana knjige i autorskih prava održala 23. travnja 2021. godine. Osnovna škola Viktorovac u Sisku tom je prigodom organizirala aktivnosti kojima je, pandemiji koronavirusa i potresu unatoč, povezala projekte i aktivnosti koje provodi od vremena zatvaranja 2020. godine, zatim obilježavajući 21. ožujka, Svjetski dan pjesništva, 2. travnja, Međunarodni dan dječje knjige i konačno Noć knjige u nesigurnim uvjetima, uz sve mjere opreza te s velikim entuzijazmom. Suradnjom školske knjižnice s učenicima, učiteljima razredne i predmetne nastave, izvannastavnih aktivnosti „Knjigoljupci“, „Časopisci“, Učeničkom zadrugom VikSi te stručnom službom i tehničkim osobljem ostvaren je program uživo koji je pružio upravo ono o čemu je prošlogodišnja Noć knjige progovarala: knjige su na jedan dan prekinule osjećaj nesigurnosti i straha i stvorile na nekoliko sati privid života kojega se sjećamo iz nekih predpandemijskih i predpotresnih vremena.

Obilježavanje Noći knjige započelo je davno prije manifestacije same, čemu je teško ustvrditi vremenski slijed. Najbolje će ga stoga biti vezati ga uz aktivnosti kojima je obilježen dan. Događanja su započela u školskom parku već od ranih jutarnjih sati postavljanjem izložbe „Lijepo lice knjige“ koja je nastala suradnjom školske knjižnice te učenika i učiteljica drugoga razreda. Naime, još prigodom obilježavanja Međunarodnoga dana dječje knjige učenici su izrađivali naslovnice svojih omiljenih knjiga vodeći se savjetima o dizajniranju naslovnice koje je u časopisu Brickzine objavila dizajnerica Nina Delanović. Izradi naslovnica prethodio je razgovor o knjigama te analiza najuspjelijih naslovnica iz fonda školske knjižnice.

Ta izložba „u krošnjama“ upotpunjena je malim čitateljskim kutkom iz kojeg su toga jutra učiteljice sa svojim učenicima prvašićima birale slikovnice te ih čitale djeci u školskoj vanjskoj učionici.

Čitaonica slikovnica odvijala se istovremeno s radionicom izrade origami straničnika u kojoj su jedan za drugim sudjelovala tri razreda četvrtaša. Za samo sudjelovanje u radionici pripremljeni su već ranije objavama na stranici školske knjižnice o povijesti i svrsi straničnika te objavom videa izrade origami straničnika Narodne knjižnice Đakovo. Na samoj radionici bili su im nakon uvodnog dijela o Noći knjige predstavljeni svi koraci izrade pa su joj učenici vrijedno pristupili. Zadatak je bio izraditi straničnik za svoju knjigu, ali i još jedan straničnik koji će biti dar svim donatorima u Malom školskom antikvarijatu.

Nedaleko od mjesta radionice i pričaonice, otpisane knjige iz školske knjižnice čekale su svoje nove vlasnike, a svaka donacija planirana je za kupnju novih knjiga za školsku knjižnicu. Na stranici školske knjižnice već je danima ranije bio objavljen tekst kojim je učenicima, ali i roditeljima objašnjen postupak otpisa kao redovne djelatnosti u školskoj knjižnici. Time su se izbjegle nejasnoće oko doniranja starih knjiga u dobrom stanju, ali i oko izložbe koja je obogatila „prostor“ Malog školskog antikvarijata.

Naime, učenici četvrtih razreda koji pohađaju izvannastavnu aktivnost Knjigoljupci, koju vodi učiteljica Mihaela Šimunović, počeli su prigodom obilježavanja Svjetskog dana pjesništva s izradom reciklirane zbirke poezije Zvonimira Baloga „Nevidljiva Iva“. Nakon upoznavanja s potrebom otpisa dotrajalih i oštećenih knjiga, oni su staroj Balogovoj zbirci odjenuli novo ruho svojim ilustracijama. Zbirka „Knjigoljubaca“ digitalizirana je te dostupna na internetskoj stranici školske knjižnice.

Sredstva prikupljena u Malom školskom antikvarijatu utrošena su za kupnju šest primjeraka slikovnice Tomislava Škrljca i više ilustratora „Priča o Petrinji“. Slikovnice su postale dio knjižničnog fonda, a pomogli smo i izgradnji I. osnovne škole Petrinja.

Izložba „Knjiga u fokusu“ koja je bila postavljena na središnjem mjestu odvijanja aktivnosti u Noći knjige, na ploči u vanjskoj učionici, rezultat je fotografskog natječaja „Knjiga u fokusu“ koji je raspisan početkom travnja, a zadatak je učenika bio fotografirati knjigu u neobičnom okruženju. Budući da se natječaju odazvalo malo učenika, nagrađene su sve one koje su pokazale inicijativu i poslale svoje fotografije. Nagrađene su i sudionice natječaja „Ovo moraš pročitati“ koje su u svojim radovima ispisale preporuku svoje omiljene knjige. Fotografije i literarni radovi pristigli na natječaj objavljeni su u digitalnom školskom listu VikSi.

Slika 1: Izložba na otvorenom

Ova živa vanjska scena postavljena je kao kulisa središnjim događajima „Noći knjige usred dana“, a to su bili susreti s piscima, članovima Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade, Silvijom Šesto, Ratkom Bjelčićem i Snježanom Babić Višnjčić.

Na prvom susretu koji je bio organiziran za učenike trećih razreda nastupili su književnici Silvija Šesto i Ratko Bjelčić te predstavili svoju zajedničku knjigu objavljenu krajem 2020. godine u Nakladi Semafora, a koja nosi naslov „Abeceda Siska“. U knjizi je riječ o zagrebačkom potresu koji je potaknuo djevojčicu Silviju na posjet gradu Sisku i svojem prijatelju Ratku. Dvoje prijatelja dijalogom upoznaje sisačke kulturne i povijesne znamenitosti po slovima abecede, spominjući pritom šezdesetak značajki grada. Aktualna tema postala je još aktualnija nekoliko mjeseci nakon sisačkog potresa, kojeg književnici Šesto i Bjelčić pa ni ilustrator Boris Kugler knjigom nisu predvidjeli. Susret je moderiralo šestero učenika četvrtih razreda pitanjima, čitanjem ulomka, ali i osvrtom na ovo književno djelo kojeg su književnici nagradili knjigom te je objavljen u školskom listu.

Slika 2: Književni susreti

Uslijedio je susret učenika sedmih razreda s književnicom Snježanom Babić Višnjic. Zamišljen je kao opuštenu razgovor, književni piknik na kojem će učenice osmih razreda književnici postavljati unaprijed postavljena pitanja o njezinim knjigama i književnom stvaranju, no već pripremljeni susret nakon pročitanih knjiga učenice nažalost iz objektivnih razloga nisu mogle moderirati pa ih je u tome zamijenila knjižničarka. Publika je s pažnjom slušala nadahnute riječi književnice koja je u školu pristigla zahvaljujući dijelom i akciji „VikSi za knjižnicu“. Naime, svake godine u povodu 14. veljače, Međunarodnog dana darivanja knjiga, ostvaruje se suradnja školske knjižnice i Učeničke zadruge VikSi koju vodi učiteljica mentorica Željka Kleković Brajenović. Tom akcijom zainteresirani kupnjom rukotvorina zadrugara doniraju novac za kupnju novih knjiga. U pandemijskoj, 2020. godini bili su to sjajni naslovi ove višestruko nagrađivane književnice koja je pozitivno odgovorila i našem pozivu za gostovanjem u školi. Zbog nepovoljnih uvjeta gostovanje se 2020. godine nije održalo, ali ga je iščekivanje učinilo još zanimljivijim. Snježana Babić Višnjic predstavila je nekoliko svojih naslova u nakladi Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade: *Puhni u jedra*, *Andautonac*, *Povratak u Andautoniju*, *Suze boga Marsa* i druge.

Posljednji književni susret organiziran je za učenike drugih razreda koji su nestrpljivo iščekivali svoju gošću, književnicu Silviju Šesto koja, zbog svog plodnog književnog rada tijekom kojeg je objavila 72 naslova za sve uzraste i osvojila gotovo sve književne nagrade za dječju književnost, među djecom uživa zvjezdani status. Tome je svakako doprinijela i slikovnica „Uhvati mi plavog medu“ koju je ilustrirala Vanda Čížmek, a zbog koje su obje autorice, svaka u svojoj kategoriji, osvojile Nagradu „Grigor Vitez“ 2018. godine. S plavim medom učenici su se, naime, susreli u školskoj godini 2019./2020. u okviru Međunarodnog projekta za poticanje čitanja „Naša mala knjižnica“ kojeg organizira nakladnička kuća Ibis grafika, a u školskoj knjižnici se u suradnji s učiteljima razredne nastave provodila godinama. Slikovnicu „Uhvati mi plavog medu“ u okviru projekta slušali su tadašnji prvašići ulomak po ulomak svakoga dana sve dok priča nije završena. U čitanju je knjižničarki pomogao plavi medo učiteljice Željke, koji je zatim sa svojim dnevnikom krenuo na putovanje, ali djeca ga nisu zaboravila. Izradila su raznobojne medvjediće, prijatelje plavog mede, a neki od njih dočekali su i njihovu omiljenu književnicu kojoj su tijekom cijelog susreta postavljali pitanja, sada već u drugom razredu, godinu dana kasnije.

Slika 3: Radionice

Zanimljivo je što je upravo na tom književnom susretu rođena ideja o stvaranju slikovnice „Vito bez računala“ za koju je tekst napisala Silvija Šesto, a ilustracije su izradili učenici. Promocija nove slikovnice uslijedila je još godinu kasnije, u Noći knjige 2022. godine, a o slikovnici i suradnji književnice, razrednog odjela i školske knjižnice snimljen i prilog emitiran u televizijskoj emisiji „Dobro jutro, Hrvatska!“.

Po završetku Noći knjige 2021. organizacijski odbor Noći knjige nagradio je učenike OŠ Viktorovac prigodnim bilježnicama, a Školske novine objavile su članak o održanoj manifestaciji. Iako je planiranje obilježavanja Noći knjige u uvjetima prijeteće pandemije i potresa, a i vremenskih nepogoda tog kišovitog travnja 2021. bio neizvjestan pothvat, knjige su ipak, zajedno sa suncem, pokazale svoje ljekovito lice. Kako bi drukčije i bilo, kada se obraćaju djeci?

Slavenska mitologija u Godini čitanja

Marija Gajski

OŠ Ivana Mažuranića, Zagreb
marija.gajski@gmail.com

Porijeklo slavenske mitologije

Slavenska mitologija predstavlja vjeru starih Slavena koja je prethodila kršćanstvu. Otkrićem sanskerta i avestičkog jezika početkom 19. Stoljeća, otkrivena je srodnost indoeuropskog prajezika, predaja, mitova i starih božanstava sa slavenskim mitovima i božanstvima. Prirodne sile i pojave tumačile su se djelovanjem božanstva, a mitovi su objašnjavali ljudima njihovo mjesto u društvu. Svaki je bog imao hramove i svetišta u kojima bi žrtvama pokušali odobrovoljiti bogove. Svećenici su narodu prenosili želje božanstava i imali su veliki ugled i moć. Prinosili su na oltaru žrtve, a neuspješno održavanje svetog ognja na svetištu plaćali bi životom.

Nasilnim pokršćavanjem novopridošlih Slavena vladari su poboljšavali svoju političku poziciju. Prelazak Europskih naroda na kršćanstvo trajao je više od tisuću godina, a Hrvati su se pokrstili prije kraja 9. stoljeća.

Poganski su se običaji teško iskorjenjivali. Obje su vjere dugo koegzistirale (*dvojevjerje*) budući da se ne suprotstavljaju i ne isključuju jedna drugu. Narod je svojstva poganskih božanstava pridavao kršćanskim svecima tzv. *interpretatio christiana* (Katičić 2017: 18).

Radionice

Bogata vjerska kultura prožimala je svakodnevne običaje, a ostatke slavenske mitologije prepoznamo u geografskom nazivlju, legendama, usmenoj i autorskoj književnosti, porijeklu riječi, nazivima bilja i običajima. Nakon prezentacije o slavenskoj mitologiji učenici su imali različite

radionice. Radovi sa svih radionica bili su prezentirani na školskim izložbenim pločama i na stranicama škole, virtualne knjižnice i eTwinninga.

8. RAZRED: Mitovi u stripu

Pretkršćanska mitska slika svijeta vrlo je složena i ima brojne varijante tako da su za rad s učenicima prikladnije jednostavnije verzije koje učenici u dva školska sata mogu u grupnom radu pročitati, obraditi i odraditi zadatak koji je u ovom slučaju bio predstavljanje mita u stripu na satu Hrvatskoga jezika. Korištena je knjiga “Hrvatski mitovi i legende: priče o bogovima” (Vanja Spirin).

7. RAZRED: Kult drveća

U svim slavenskim narodima rekonstruiran je mit o trodijelnom drvu na vodi u kojem su zajednički opisi vrha, sredine i korijena (nebeski, zemaljski i podzemni svijet). Stablo svijeta vuče korijene iz indoeuropske starine i opisuje se na sličan način kao u Homerovoj Ilijadi i nordijskoj Eddi¹. Čudesno drvo ili Stablo svijeta centar je svijeta i njime se određuje ustroj slavenskog panteona². Raslo je još prije stvaranja svijeta kad je postojalo samo more i mrak, a iznad stabla zvijezda Sjevernjača oko koje se okreće cijelo nebo. Stablo je uspravno, visoko, ogromno, moćno i čudesno i napučeno predstavnicima dobrih sila kao što su koze, rasne košutice, jeleni, pčele, orlovi, lastavice i golubovi (N. Sučić 2013: 11).

Na radionici su učenici razne elemente ustroja panteona i mitova pribadačama stavljali na veliko stablo od stiropora. Svi su ti elementi povezani u svim slavenskim narodima uz koledarske, svadbene, žetvene i božićne običaje.

Nebeski svijet – vrh stabla pripada bogu gromovniku Perunu koji sjedi na najvišoj grani u obliku ptice grabljivice sa svojim ptićima u gnijezdu pogleda uprtog u daljinu. Uloga mu je održavati sklad svijeta. Drvo na vrhu ima suhe grane, a umjesto zelenog lišća rastu zlatne rese, odatle je izraz “vrijedan kao suho zlato” (Katičić 2005: 61).

¹ Edda [ɛ'da] (staronordijski), naziv dvaju različitih djela srednjovjekovne islandske književnosti, obaju iz XIII. st.. Prije nego su zapisani, ti su se tekstovi prenosili usmeno najmanje jedno stoljeće, a računa se da su nastali između IX. i XII. st.. Prvi dio obuhvaća deset pjesama mitološkoga i poučnoga značaja.

² U religiologiji, sveukupnost božanstava koja se časte u nekoj politeističkoj religiji; izdiferencirani kroz mitove i kultove, u stanovito vrijeme poredani su u panteon.

Zemaljski svijet - sredina stabla pripada narodu: na granama sjede razne ptice, a oko grana lete razjarene pčele. S rajskog stabla pada medna rosa kojom se pomlađuju bogovi, a ujedno i svi iz raja. Deblo simbolizira zemaljski svijet i pripada bogovima i narodu.

Podzemni svijet, korijenje stabla, nastanjuju ljudi, životinje i biljke. Tu se nalaze kamen, izvor vode koja ozdravljuje, zmija (zmaj) i glodavac skupocjenog krzna, najčešće kuna ili hermelin i ljubavni par. Kraj drveta su žene suđenice. Podzemnim svijetom vlada bog Veles, bog stoke, seljaka i smrti, pastir pokojnika u zelenom lugu, a opisan je i u Bibliji u 23. Psalmu kao bog bogatstva i pastir mrtvih koji je napisan u vrijeme prije Slavena čime se dokazuje indoeuropsko porijeklo mita: “Gospodin je pastir moj, ni u čem ja ne oskudijevam, na poljanama zelenim, on mi daje odmora.” (Katičić 2011: 311).

Kult drveća opisao je njemački pisac Harbord još u 12. stoljeću, a u Sloveniji nepoznati franjevac 1331. godine: pogani Slaveni su častili poput boga veliko stablo ponad izvora koji su smatrali svetim (Katičić 2005: 61-62).

Trodijelnost stabla se opisuje u narodnoj pjesmi s otoka Šipana koja opisuje Čudesno stablo (Isto: 69) i u ruskoj djevojačkoj pjesmi kao mjesto sa tri pogodnosti: razjarene pčele - med koji pomlađuje bogove, bijeli hermelin – krzno kojim se otkupljuje mladenka i sinji orao (Katičić 2008: 50).

Slika 1: Stablo svijeta iz radionice o kultu drveća u Slavenškoj mitologiji

6. RAZRED: Geografsko-povijesna radionica

U šestom se razredu uče povijest i geografija Hrvatske. Učeci o dolasku Slavena u naše krajeve i pokrštavanju imali su prigodu učiti i upoznati svetišta stare vjere na području cijele Hrvatske. Učenici su radom u paru na slijepoj karti Hrvatske označavali jedno od mjesta na kojima su se nalazila svetišta božanstava koja su se najviše častila i potom dobili imena kršćanskih svetaca nakon pokrštavanja, a narodu su i dalje predstavljali njihove poganske bogove, a najviše Peruna, Velesa i Mokoš (Katičić 2014: 38).

Radionica je temeljena na mitu o božanskom dvoru na gori koji predstavlja isto što i vrh stabla svijeta. Gazda božanskog dvora je Perun, gazdarica njegova žena Mokoš ujedno i ljubavnica njegova neprijatelja Velesa. Njihova djeca Jarilo i Mara su svetom svadbom pokrenuli godišnju vegetaciju (današnji običaj Jurjevo povezan je s tim mitom). Kao nevjernica, Mokoš je bila ključarica i nebeskog i podzemnog svijeta i ostatak je kulta Majke Zemlje. Izazivala je strah i poštovanje jer je strogo kažnjavala žene koje nisu radile poslove po pravilima bacajući im djecu u vatru (Katičić 2011: 224).

Priča "Ivica i Marica" je varijacija tog mita. Svetišta bogova prema kojima su ostali geografski nazivi mjesta bila su na uzvisini pod kojom se nalazila voda, a često i kamen. Prilikom dolaska, Slaveni su uz obrede unosili svoje bogove u novoosvojeno područje i smjestili ih u krajolik na način da su svetišta u obliku "svetog trokuta" u kojem je jedan kut uvijek 22-23°, a trokut povezuje duljom stranom Peruna i Mokoš koji su razdvojeni vodom od trećeg vrha trokuta na kojem je simbol Velesa. (V. i J. Belaj 2014: VII).

4. i 6. RAZRED: Mitologija u djelima Ivane Brlić Mažuranić

Učenici su prepoznavali u djelima Ivane Brlić Mažuranić elemente slavenske mitologije, slikali svoje predodžbe mitskih bića, osmišljavali bajkovite priče u koje su implementirali mitska bića s kojima su se upoznali i izrađivali likove mitskih bića na satu Likovne kulture.

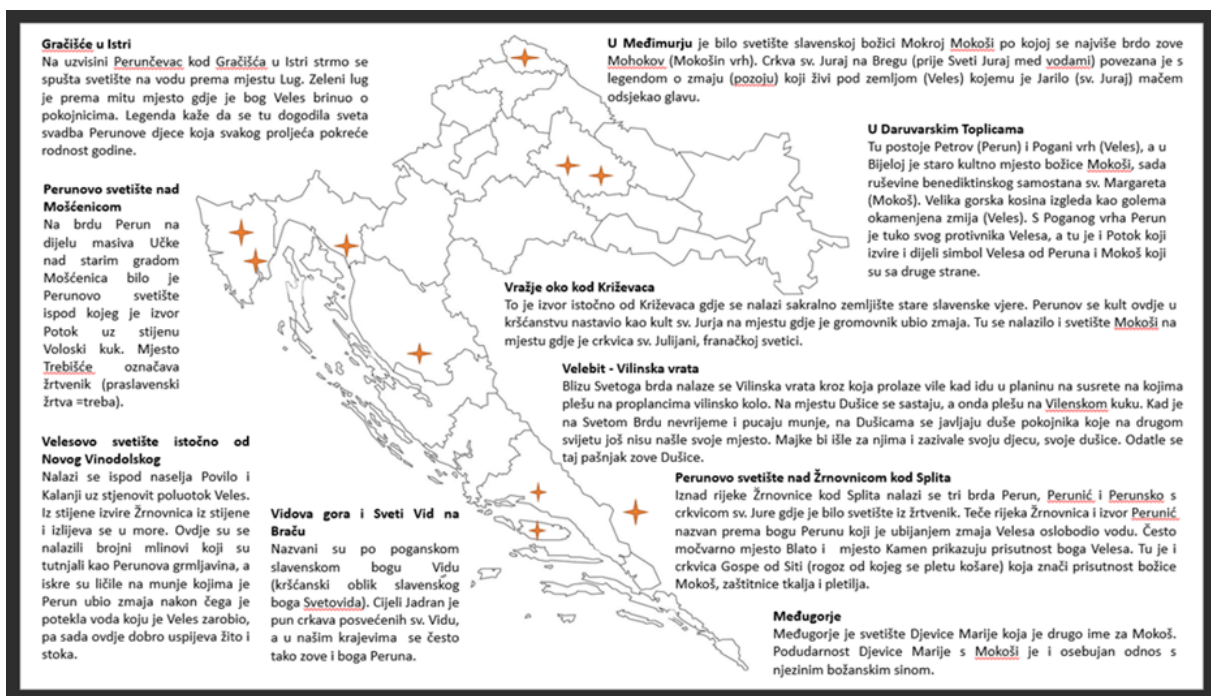
4. i 6. RAZRED: Božanstva slavenske mitologije

Učenici su uz prezentaciju upoznali osnove slavenske mitologije, njena božanstva i druga mitska bića slavenske mitologije. Likovno-literarnim radionicama opisivali su slikovno i u pričama mitska bića koja su upoznali u prezentaciji i u prethodnoj radionici prepoznavanja mitskih bića u djelima Ivane Brlić Mažuranić.

Božanstva mračnih sila: Crnobog, Črt, Dabog, Baba Jaga i Morana.

Uglavnom pozitivna božanstva: Rod, Svarog, Svarožić, Perun, Stribor, Svetovid, Triglav, Hors, Zora, Danica, Živa, Mara, Vesna i Lada.

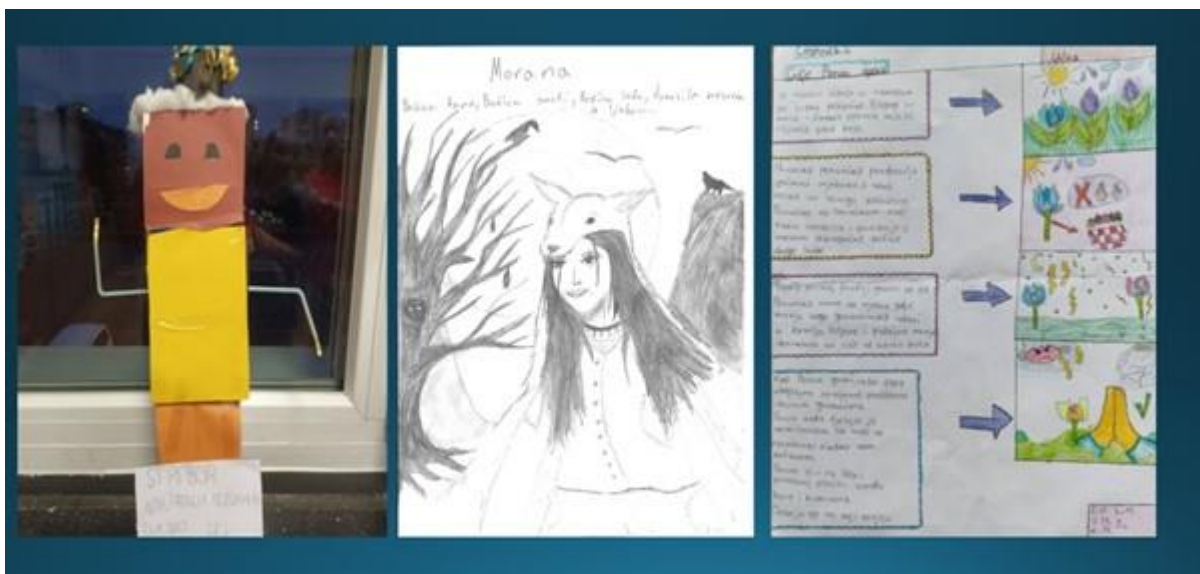
Božanstva promjenljive ćudi: Veles, Vile suđenice, Domaći, Stribor, Mokoš, Jarilo i Banik.

Slika 2: Svetišta božanstvima Slavenske mitologije u Hrvatskoj

3., 5., 6. i 7. RAZRED: Obrada legendi

Učenici su u skladu s mentalnom dobi obrađivali legende iz knjige “Grički top” (Dubravko Horvatić) te ih prikazivali crtežima i stripom. Uz knjige “Gdje Perun spava: Jadranske legende” (Dragan Ogurlić, Vojo Radoičić) i “Hrvatske legende” (Hrvoje Hitrec) izrađivali su plakate.

Slika 3: Prikaz Stribora iz ekološke radionice (4. razred „Priče iz davnine“), Likovni prikaz božanstva Morane (6. razred), Prikaz legende „Gdje Perun spava“ (5. razred)

1. i 2. RAZRED: Moderna mitska bića

Učenici prvih i drugih razreda su, umjesto njima uznemirujuće slavenske mitologije, obrađivali u literarno-likovnim radionicama (priče i ilustracije) moderna mitska bića iz 21. stoljeća opisana u pričama poput “Prašnjavka” (Želimir Hercigonja) i “Mala kućna čudovišta” (Stanislav Marjanović).

Izvori i literatura

Belaj V.; Belaj, J. (2014). Sveti trokuti: topografija hrvatske mitologije. Zagreb: Ibis grafika; Institut za arheologiju; Matica hrvatska.

Katičić, R. (2008). Božanski boj: tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine. Mošćenička Draga; Zagreb: Katedra Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga; Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; Ibis grafika.

Katičić, R. (2011). Gazdarica na vratima: tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine. Zagreb; Mošćenička Draga: Ibis grafika; Matica hrvatska; Katedra Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga.

Katičić, R. (2017). Naša stara vjera: tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine. Zagreb: Ibis grafika; Matica hrvatska.

Katičić, R. (2014). Vilinska vrata: tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine. Zagreb: Ibis grafika; Matica hrvatska.

Katičić, R. (2011). *Zeleni lug: tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*. Zagreb; Mošćenička Draga: Ibis grafika; Matica hrvatska.

Hrvatska narodna mitologija: biserje priča čarobnog carstva drevnih vremena. (2013). Zagreb: Edicije Božičević.

Katičić, R. (2005). Čudesno drvo. *Filologija* 45: 47-86.

Edda. 2021. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. [citirano: 2022-12-12]. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=17042>

panteon. 2021. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. [citirano: 2022-12-12]. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=46474>

Zavičajni književnici u školskoj knjižnici te suradnja škole i gradske knjižnice

Gordana Grabovac

Srednja škola Novska
gordana.grabovac@skole.hr

Danijela Pauković

Srednja škola Novska
danijela.paukovic@skole.hr

Zavičajna zbirka

U IFLA-inom i UNESCO-ovom manifestu školske su knjižnice zamišljene kao snaga za unapređenje i poboljšanje poučavanja i učenja u cijeloj školskoj zajednici - za nastavnike i učenike. Jedna od zadaća školske knjižnice propisanih Standardom za školske knjižnice jest: „razvijanje svijesti o vrijednostima zavičajne i nacionalne kulture, posebno jezika, umjetnosti i znanosti“. Na osnovu ove zadaće školske knjižnice mogu organizirati zavičajnu zbirku. Definiciju zavičajne zbirke možemo pronaći u Hrvatskoj enciklopediji, a ona glasi: „Zavičajna zbirka, zbirka knjiga i druge građe čiji se sadržaj odnosi na određenu zemljopisnu, političku, etničku, povijesnu, kulturnu i gospodarsku sredinu, najčešće na mjesto i/ili pokrajinu u kojoj je smještena knjižnica koja zbirku osniva i izgrađuje.”

Definicija može biti polazište na osnovu kojega se organizira zavičajna zbirka knjižnice.

Zavičajna zbirka knjižnice Srednje škole Novska sadrži prvenstveno tiskanu građu, a broji 216 primjeraka. Od toga je najveći broj književnih djela i to 118 primjeraka. Književna djela naše zavičajne zbirke uglavnom je izdavao Ogranak Matice hrvatske Novska. Osim književnih djela, u zavičajnoj se zbirci mogu naći djela iz područja društvenih znanosti od kojih su mnoga iz

ekonomskog područja. Veći broj knjiga govori i o Domovinskom ratu na našem području. Zbirka sadrži i knjige iz područja prirodnih znanosti, umjetnosti i povijesti.

Osvrnuvši se na povijest navela bih kao najznačajnije zavičajnike Gjuru Szabu, Luku Ilića Oriovčanina i Antu Jagara.

Profesor Gjuro Szabo bio je dopisni član Akademije i jedan od stupova hrvatske kulture u prvoj polovici 20. stoljeća. Rođen je u Novskoj, a izjašnjavao se kao Slavonac i Novljanin. Luka Ilić Oriovčanin rođen je u Oriovcu. Bio je jedan od prvaka hrvatskoga narodnoga preporoda u Slavoniji. Značajna je njegova književna ostavština, a dio svoga životnoga vijeka i župničkoga staža proveo je u Novskoj. Ante Jagar bio je hrvatski marijanski pjesnik i svećenik s kraja 19. stoljeća koji je rođen i umro u Novskoj.

Naši su najznačajniji suvremeni zavičajni autori:

- Jasna Popović Poje
- Kristina Semenjuk
- Višnja Lovrić Mencej
- mr. sc. Duško Lončar
- mr. sc. Alojz Buljan
- Franjo Horvat, prof.
- Branka Suknjajić
- Olga Suknjajić, prof. (knjižničarka)
- Miroslav Lovčanin, prof.
- Željko Voborski
- Željko Dolgoš
- Željka Pugelnik Vuković, prof.

Jasna Popović Poje, Kristina Semenjuk i Višnja Lovrić Mencej kao i Duško Lončar prepoznati su i u širim književnim krugovima pa su primljeni u Društvo književnika Hrvatske.

Zavičajnu književnost negujemo organizirajući promocije knjiga. Od njih ću spomenuti samo promociju knjige *U njedrima tišine* umirovljenoga profesora naše škole, Miroslava Lovčanina, te promociju knjige *Posvuda te ima* profesorice Željke Pugelnik Vuković. Tijekom *Mjeseca hrvatske knjige* organiziramo susrete učenika s pojedinim zavičajnim književnicima. Najčešće smo se

susretali s autoricom Kristinom Semenjuk. Susreti s njom posebno su dirljivi jer je ona slijepa pjesnikinja koja učenicima recitira svoje pjesme i govori o načinu na koji one nastaju.

Godinu čitanja 2021. obilježili smo susretom učenika 4. s razreda (strojarski tehničari) i zavičajne književnice i slikarice Daniele Vuković te susretom učenika 2. e razreda (ekonomisti) s profesorom i zavičajnim književnikom Alojzom Buljanom. Susretima smo ujedno obilježili i *Međunarodni dan pjesništva* (21. ožujka) i *Mjesec hrvatske knjige 2021. godine*.

Suradnja škole i gradske knjižnice

U *Godini čitanja 2021.* djelatnici GKČ *Ante Jagar* iz Novske pozvali su nas da osmislimo video-uradak na tekst o životu Williama Shakespearea. Odazvali smo se pozivu i budućoj suradnji i počeli raditi. Iz knjige *20 iznimnih umova koji su promijenili svijet* (Cioni, C., Olivieri, J., Troiano, R.: 2019) prilagodili smo priču o velikom pjesniku i dramatičaru. Na mnogobrojnim probama počeli smo uvježbavati uloge, učiti tekst, osmišljavati mizanscenu. Nakon prvih proba u školi uslijedile su tonske probe u Gradskoj knjižnici. Veliki izazov predstavljalo nam je odijevanje glumaca. Trebalo je pronaći adekvatne kostime koji bi odražavali vrijeme u kojemu je William Shakespeare živio i stvarao. Stoga smo se domislili i u Dramskom kazalištu *Gavella* posudili odgovarajuće kostime. Učenici su neizmjereno uživali u učenju uloga, a zbog kostima su se lako uživjeli u vrijeme renesanse.

Budući da su pripreme za snimanje bile zahtjevne, neki događaji u vrijeme *Godine čitanja 2021.* poslužili su nam kao generalne probe za konačni video-uradak. Nastupili smo u Gradskoj knjižnici i čitaonici *Ante Jagar* na dodjeli nagrade za najčitače i na manifestaciji *Noć knjige 2021.* u Srednjoj školi Novska.

Suradnja s Gradskom knjižnicom pokazala se vrlo uspješnom. Učenici su mnogo naučili o Williamu Shakespeareu kao i o načinima snimanja te, naposljetku, o scenskoj umjetnosti. Također smo stvorili djelo koje može poslužiti svima koje zanima ovakav spoj književne, scenske i vizualne umjetnosti.

Slika 1: Nastup u GKČ Ante Jagar Novska

Publika je bila oduševljena kao i svi oni koji su pogledali video. Video se može vidjeti na poveznici https://www.youtube.com/watch?v=DX5b_pJDglo na YouTube kanalu GKČ Ante Jagar Novska.

Slika 2: Naslovnica za video-uradak

Izvori i literatura

IFLA-ine smjernice za školske knjižnice (2016). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Standard za školske knjižnice. Dostupno na: <https://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf>

Zavičajna zbirka. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=66968>

Gjuro Szabo u hrvatskoj kulturi: zbornik radova sa znanstvenog skupa (2010). Velika Gorica: Marka.

Zbornik radova o Luki Iliću Oriovčaninu: Kulturološki, sociološki, politički i religijski učinci djelovanja Luke Ilića Oriovčanina na Novsku i zapadnu Slavoniju (2019). Novska: Novljansko akademsko društvo.

Cioni, C., Olivieri, J., Troiano, R. (2019). 20 iznimnih umova koji su promijenili svijet, Zagreb: Begemot.

YouTube kanal GKČ Ante Jagar Novska. Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=DX5b_pJDgIo

Godina čitanja u Gimnaziji Sesvete

Ruža Jozić

Gimnazija Sesvete
ruza.jozic2@skole.hr

Uvod

Zalaganjem školskih knjižničara provedene su mnoge aktivnosti tijekom Godine čitanja 2021. u školskim knjižnicama diljem Hrvatske. Školski su knjižničari organizirali i proveli razne aktivnosti vezane uz Mjesec hrvatske knjige, Mjesec školskih knjižnica, Noć knjige, Dan hrvatske knjige, Svjetski dan knjige, Mjesec hrvatskoga jezika i druge spomendane. Obilježili su sve važnije obljetnice hrvatskih i svjetskih književnika kojih je u ovoj *Godini čitanja* uistinu bilo mnogo, kao što su: Marulićeva godina – 500. obljetnica od objave *Judite* u tisku, sedam stoljeća Dantea Alighierija, 50. g. smrti pjesnika Josipa Pupačića; 200. g. smrti F. M. Dostojevskog; 200. g. rođenja književnika Charlesa Baudelairea i Gustavea Flauberta; četiri stoljeća J. B. Molierea; 140. g. smrti Augusta Šenoa i 150. g. objave njegova romana *Zlatarovo zlato*; 450. g. smrti Petra Hektorovića; 150 g. smrti Petra Preradovića i Ljudevita Gaja te 100. obljetnica rođenja velike hrvatske pjesnikinje Vesne Parun.

Godina čitanja u školskoj knjižnici

Uz veliku 500. obljetnicu od objave Marulićeve *Judite* (1521.), uz Dan hrvatske knjige (22. travnja) i *Noć knjige* 2021., knjižničarka je pripremila bogatu izložbu o Maruliću i njegovom stvaralaštvu u predvorju škole pod nazivom *JUDITA – NEPROLAZNA BAŠTINA*, a svoj su doprinos dali i učenici likovne grupe oslikanim prizorima iz Marulićeve *Judite*, kao i učenici koji su u raznim digitalnim alatima prikazali Marulića i njegovu *Juditu*.

Geografsko-povijesna istraživačka grupa pripremila je prikaz knjige iz zavičajne povijesti Sesveta „Od Vgre do Vugrovca“, autora Ivana Klaića, pod nazivom *Čitalačka šetnja*. Učenice su nas pozvale na čitalačku šetnju kroz ovu zanimljivu monografiju, kao i prostor koji monografija pokriva, a to je zavičajna povijest Sesvetskog prigorja.

Izložba pod nazivom *Najljepši književni citati - Maturanti u pop-art izdanju*, nastala u suradnji knjižničarke i prof. likovne umjetnosti. Učenici su u aplikaciji *marilyn.com* izradili svoje fotografije po uzoru na slikare Pop-arta i od njih složili plakate, kojima su dodali po 10 najljepših citata iz književnih djela koja su čitali u lektiri tijekom školovanja.

GODINA ČITANJA U GIMNAZIJI SESVETE

Slika 1: Godina čitanja u gimnaziji Sesvete

Izložbom *Čitamo Augusta Šenou, slikamo Šenoine portrete*, naši su učenici sudjelovali na manifestaciji Knjižna BOOKA 2021. u NSK, oslikanim portretima Augusta Šenoe, uz odabranu poeziju, misli i tekstove Šenoinih *Zagrebulja*, posvećeno 140. obljetnici Šenoine smrti i 150. godina od objave romana *Zlatarovo zlato*.

Uz *Međunarodni dan pismenosti* 8. rujna, knjižničarka je pripremila izložbu za učenike *Povijest čitanja*, razvoj čitanja kroz povijest i svih vrsta pismenosti, osobito čitalačke pismenosti, uz koju je učenicima održala kratka predavanja o razvoju čitanja kroz povijest.

Uz 700. obljetnicu smrti Dantea Alighierija (13. rujna 1321.) učenici su čitali Dantea na talijanskom i hrvatskom jeziku, proveli su istraživanje Danteova života i književnoga rada, ilustrirali su Danteov portret, sudjelovali u nagradnom kvizu o Danteu i sve pokazali na izložbi *Dante* –

pjesnik nade. Aktivnost su provele prof. talijanskog jezika i školska knjižničarka s učenicima 2. razreda.

Školski projekt *ČITAMO, SLIKAMO, PAMTIMO*, proveli su učenici Likovne grupe i Čitateljskog kluba u Mjesecu hrvatske knjige 2021. Učenici su čitali knjige, birali najljepše prve rečenice kojima počinju poznata književna djela, izdvajali lijepe misli i citate, kratke ulomke iz lektirnih djela ili najdražih knjiga koje su čitali, a likovnjaci su radili ilustracije poznate knjige, naslovnice, portret književnika ili omiljeni književni lik u različitim likovnim tehnikama. Nastala je bogata izložba puna prekrasnih ilustracija vezanih za knjige i pisce.

Uz početak *Mjeseca hrvatske knjige 2021.* knjižničarka je pripremila veliku izložbu pod nazivom *Knjige koje su promijenile povijest*. Ova je izložba bila na posudbi Narodnom sveučilištu Sesvete uz Noć knjige, kao virtualna izložba koja se može pogledati na poveznici: <https://ns-sesvete.hr/vise/povodom-noci-knjige/>. Krajem *Mjeseca hrvatske knjige 2021.* održali smo susret za učenike sa spisateljicom Mašom Kolanović uz predstavljanje njezine knjige *Poštovani kukci* (21. 10. 2021.). Susret su vodile naše učenice, uz čitanje ulomaka iz ove knjige koju su učenici prethodno čitali kao izbornu lektiru.

DRUŠTVO PRIJATELJA GLAGOLJICE
 Друштво пријатеља глагољице
 SCRIPTURAE GLAGOLITICAE AMICORUM SOCIETAS

MATICA HRVATSKA, STROSSMAYEROV TRG 4, 10000 ZAGREB
 OIB: 14609641644 • IBAN: HR 4023600001101379457
www.croatianhistory.net/ugoljica/dpg • drustvoprijateljagoljice@gmail.com

IZLOŽBA GLAGOLJICA u GOSTIMA
 Gimnazija Sesvete, 8.-19. 11. 2021.

Sudjeluju glagoljaši:

- ❖ Društvo prijatelja glagoljice Zagreb i predsjednik Ravnateljstva g. Darko Žubrinčić
- ❖ Bugarsko veleposlanstvo u Zagrebu, veleposlanica gđa. Genka Georgieva
- ❖ Gimnazija Bernardin Frankopan Ogulin, mentorica prof. Marija Trdić-Čuk
- ❖ Obrtnička i tehnička škola Ogulin, mentorica Iva Brajdić, prof.
- ❖ OŠ Josipdol, mentorica Mirjana Grubišić, prof.
- ❖ OŠ Dragutin Domjanić, Zagreb, mentorica Jasenka Štimac, prof.
- ❖ SŠ Josipa Kozarca, Đurđenovac, mentorica Vanesa Topalović, prof.
- ❖ Gimnazija Sesvete, mentorice prof. Ina Jozić i Ruža Jozić

Zagreb, 9. 11. 2021.
 Ravnateljica: Božana Sertić, prof.

Slika 2: Izložba Glagoljica u gostima

Krajem *Mjeseca hrvatske knjige 2021.* bili smo domaćini međunarodnom susretu učenika glagoljaša u Gimnaziji Sesvete pod nazivom *Glagoljica u gostima*, a sudjelovali su: Društvo prijatelja glagoljice i prof. dr. sc. Darko Žubrinić, učenici Gimnazije Sesvete, Bugarsko veleposlanstvo, Gimnazija Bernardin Frankopan, Ogulin; Obrtnička i tehnička škola, Ogulin, OŠ Josipdol, OŠ Dragutina Domjanića, Zagreb i SŠ J. Kozarca, Đurđenovac. Škole su izložile svoje radove na glagoljici, glagoljicu u inicijalima, oslikanu glagoljicu, napisanu glagoljicu i razne predmete na kojima su glagoljička slova. Tijekom *Mjeseca hrvatske knjige 2021.* učenici su proveli aktivnost *Domovinski rat u književnim djelima* - čitamo i predstavljamo hrvatske povijesne romane s tematikom o Domovinskom ratu: *Jean ili miris smrti*, *Smogovci u ratu*, *Priče iz Vukovara* i dr. Romane su predstavile naše učenice 4. razreda ostalim učenicima škole, ususret obilježavanju Dana sjećanja na žrtvu Vukovara u Domovinskom ratu 1991. Objava na Facebooku Gimnazije Sesvete na poveznici: <https://www.facebook.com/Gimnazija-Sesvete-1972231816413330/>.

Uz *Svjetski dan znanosti za mir i razvoj* (10. studeni UNESCO) postavili smo izložbu *Znanstvenici koji su promijenili svijet*, koju je pripremila knjižničarka u suradnji s prof. fizike i kemije i zainteresiranim učenicima, u predvorju škole s pokusima koje su pripremili učenici i kratkim predavanjem za učenike te poticanjem čitanja znanstveno-popularne literature u školskoj knjižnici.

Naše obilježavanje 200. obljetnice smrti klasika svjetske književnosti F. M. Dostojevskog, obuhvatilo je nekoliko aktivnosti: izložbu učeničkih ilustracija; čitanje ulomaka i romana ovog književnika, popularno predavanje za učenike i izložbu plakata koje je pripremila knjižničarka s učenicima. Tu je bila i akcija poticanja čitanja: *Čitamo Dostojevskog*, predstavljanje i čitanje više njegovih romana iz fonda školske knjižnice, a pripremile prof. hrv. jezika i knjižničarka.

Također smo i pjesniku Charlesu Baudelaireu uz 200. obljetnicu njegova rođenja (1821.) postavili izložbu hrvatskih izdanja Baudelaireovih knjiga, kao i kritičke literature u školskoj knjižnici, izložbu plakata i čitanje njegovih pjesama. Velikom francuskom književniku Gustaveu Flaubertu posvetili smo izložbu knjiga i digitalnu publikaciju uz 200. obljetnicu rođenja, izložili smo i ostale Flaubertove knjige s pozivom na čitanje lektirne knjige *Gospođa Bovary*. Knjižničarka je prikazala Flaubertov književni rad, a učenici su pri obradi ovoga romana izrađivali digitalne plakate pod nazivom: *Emma Bovary to sam ja!*.

Obilježili smo velike obljetnice najzagrebačkijeg književnika Augusta Šenoa – 140 g. smrti (13. 12. 2021.) i 150. g. od objave Šenoinog romana *Zlatarovo zlato*, 1871., raznim aktivnostima. Pripremili smo izložbu posvećenu Šenoinu književnom radu, izložili smo likovne radove učenika, ilustracije

naslovnica Šenoinih knjiga i književnih likova te dvadeset velikih ukrašenih portreta Augusta Šenoe, rad naše likovne grupe.

Školska je knjižničarka tijekom *Godine čitanja* za učenike izradila čitateljski letak pod nazivom *ČITATELJSKI IZAZOV* – uz sve važnije aktivnosti školske knjižnice, uz preporuku knjiga i literature za prigodno čitanje uz događaje i obljetnice koje smo obilježili u Godini čitanja. Letak se može pregledati i pročitati kao digitalna publikacija u ISSUU na poveznici: https://issuu.com/rjozic/docs/_itateljski_izazov_u_godini_itanja

Do završetka *Godine čitanja* (travanj 2022.), obilježili smo i sljedeće događaje i obljetnice: 400. godina rođenja velikog francuskog komediografa J. B. Molierea; *Dan materinskoga jezika* posvetili smo pjesniku Petru Preradoviću i jezikoslovcu Ljudevitu Gaju, uz 150. g. njihove smrti. *Mjesec hrvatskoga jezika 2022.* bio je posvećen pjesniku Petru Hektoroviću, uz 450. g. njegove smrti. Knjižničarka je s profesoricom hrvatskoga jezika uz *Projektan dan u Gimnaziji Sesvete* (početak travnja 2022.) pripremila i održala radionicu posvećenu Petru Hektoroviću i našim ostalim renesansnim pjesnicima i njihovim djelima, pod nazivom *Renesansna knjiga i gozba*, s posebnim osvrtom na Hektorovićevo djelo *Ribanje i ribarsko prigovaranje*. U ovom je projektu nastala i naša *Mala renesansna kuharica*, iz koje smo mnoga jela iz nje pripremili i kušali na našoj radionici, a dostupna je i kao digitalna publikacija u ISSUU na poveznici: https://issuu.com/rjozic/docs/mala_renesansna_kuharica.

Istraži u našim renesansnim djelima što se jelo – od Dubrovnika do Hvara, Splita i Nina - a održalo se na jelovnicima do danas!

U ovoj ćeš radionici upoznati jednostavna dalmatinska jela, kušati ih i dobiti *Malu knjigu zdravih recepata!*

Renesansna knjiga i gozba

Radionica u školskoj knjižnici, 4. svibnja 2022., 9-10.30 i 11-12.30 sati
Voditeljice: Ruža Jozić, Marija Križanac i Ana Vugdelija

Slika 3: Radionica Renesansna knjiga i gozba

Početak travnja 2022. godine održali smo književni susret sa spisateljicom Julijanom Matanović, koji je naišao na dobar prijem kod učenika, osobito ljubitelja knjige i čitanja u Čitateljskom klubu. Uz *Noć knjige 2022.* postavili smo u predvorju škole bogatu izložbu *TI KOJA IMAŠ NEVINIJE RUKE*, posvećenu 100. obljetnici rođenja velike hrvatske pjesnikinje Vesne Parun, s tridesetak velikih ilustracija njezinih pjesama, koje su uradili učenici likovne grupe. Učenici su ilustrirali poznate pjesme V. Parun iz zbirke *Zore i vihori*, koja je najvećim dijelom upravo nastajala dok je pjesnikinja živjela s obitelji u Sesvetama (od 1942. do početka pedesetih godina 20. st.).

Izvanškolska aktivnost *Čitamo popularne američke pisce - Book Adventure – Let's Talk About It*, u kojoj su učenici s prof. engleskog jezika čitali na engleskom i hrvatskom jeziku popularne američke pisce, odabrane knjige u školskoj knjižnici i u suradnji s Knjižnicom Bogdan Ogrizović iz Zagreba. Našlo se tu mnogo autora, a osobito im je bio zanimljiv Cody McClain Brown sa svojim knjigama na engleskom i hrvatskom jeziku: *Propuh, papuče i punica*, *Hrvatska uzvraća udarac*, *Croatia Strikes Back*, *Casing a Croatian Girl* i druge knjige na engleskom jeziku. Odabrane su knjige učenici predstavili u raznim digitalnim alatima, a zatim su ih objavili na digitalnoj ploči Padlet (<https://padlet.com/vlatkaostojic2021/Bookmarks>). Imali smo i čast ugostiti Codyja McClaina Browna u Gimnaziji Sesvete 19. svibnja 2022.

Tijekom *Godine čitanja* učenici likovne grupe ilustrirali su slova u natpisu GODINA ČITANJA na B1 plakatima. Svaki plakat sadrži po jedno slovo iz natpisa GODINA ČITANJA, uz portret jednog od velikih književnika čije smo obljetnice obilježili u *Godini čitanja*. Ove smo plakate izlagali i na manifestaciji *Knjižna BOOKA*, 27. svibnja 2022. u predvorju NSK-a u Zagrebu.

Zaključak

Sve su naše aktivnosti objavljene na mrežnoj stranici Gimnazije Sesvete na poveznici: <http://gimnazija-sesvete.skole.hr/> u rubrici *Aktualnosti*, tijekom 2021. i dijelom 2022. godine ili u zasebnoj rubrici *Godina čitanja* na mrežnoj stranici škole, na poveznici: http://gimnazija-sesvete.skole.hr/godina_citanja?news_hk=6322&news_id=1493&mshow=2069#mod_news. Tu se može pogledati i originalni dokument sa svim provedenim aktivnostima u Gimnaziji Sesvete tijekom *Godine čitanja* (2021.–2022.). Školska je knjižničarka sve aktivnosti predstavila i u digitalnim publikacijama u ISSUU i dostupne su za čitanje na poveznici: <https://issuu.com/rjzic>. Tijekom čitave *Godine čitanja* radili smo na popularizaciji knjige i čitanja, ne samo književnih djela nego i znanstveno-popularne literature. Bila je ovo zaista *Godina čitanja* za pamćenje u Gimnaziji Sesvete.

Godina čitanja 2021. na platformi eTwinning: projekt školskih knjižničara osnovnih i srednjih škola RH

Snježana Kovačević

OŠ Zlatar Bistrica

knjiznica.zlatarbistrica@gmail.com

Nakon što je 1. ožujka 2021. godine održan webinar za školske knjižničare *Koordinacija, suradnja, dijeljenje i timski rad školskog knjižničara u europskim projektima*, pokrenut je eTwinning projekt *Godina čitanja 2021.* koji se provodio na nacionalnoj razini kako bi se u osnovnim i srednjim školama obilježila Godina čitanja 2021. Uz to, cilj je projekta bio poticanje čitanja, ljubavi prema knjizi, razvijanje čitateljskih vještina kod učenika od 1. do 8. razreda, razvijanje navike posjećivanja školske knjižnice te drugih vrsta knjižnica i drugo. Za potrebe provođenja projekta, školski knjižničari uključili su se u eTwinning, digitalnu platformu za odgojno-obrazovne djelatnike koja je nastala u okviru programa Europske unije u području obrazovanja i osposobljavanja mladih, a koja nudi brojne mogućnosti za odgojno-obrazovne djelatnike diljem Europe. Platforma je knjižničarima omogućila da se aktivnije uključe u projekt i da se bolje povežu s kolegama iz drugih knjižnica te da s njima u suradničkom odnosu provode projektne aktivnosti. Tu su dijelili rezultate rada, razmjenjivali ideje, znanja i materijale te čitateljska iskustva. Za što nam je sve služila platforma?

Preko eTwinninga knjižničari su komunicirali, surađivali, koristili su digitalne alate, tehnologiju i digitalne obrazovne materijale te osuvremenili odgojno-obrazovni proces i rad s učenicima u školskoj knjižnici. Uz to, učenici su stjecali znanja i vještine cjeloživotnoga učenja te se opismenjivali iz područja medijske, digitalne i informacijske pismenosti. Često su se koristili digitalni obrazovni alati kako bi se provela i predstavila neka projektna aktivnost, kako bi učenici međusobno komunicirali i surađivali, kako bi se na kreativan način izradili i predstavili rezultati

rada i slično. Uključivanje u projekt bilo je vrlo značajno za promicanje knjižničarske struke i za vidljivost školskih knjižnica i knjižničara koji su na ovaj način međusobno surađivali i s knjižničarima iz drugih županija s kojima, možda, prije nisu imali prilike surađivati, ali i s drugim kolegama unutar svojih škola te planirali i realizirali aktivnosti za poticanje čitanja. Za početnike na eTwinningu, koordinatorica projekta izradila je upute kako koristiti stranicu projekta - TwinSpace, kako izraditi korisničke podatke za učenike, kako planirati i uključiti se u aktivnosti, kako voditi brigu o sigurnosti na internetu tijekom projekta i GDPR-u te autorskim pravima u dijeljenju i preuzimanju digitalnih sadržaja i drugo. U projekt se prijavilo 86 školskih knjižničara i učitelja osnovnih i srednjih škola s područja Republike Hrvatske koji su u njega uključili i učenike, što nije zanemariva brojka. Svi su oni kontinuirano radili i provodili projektne aktivnosti u svojim školama tijekom cijele školske godine. Škole partneri sudjelovale su u brojnim aktivnostima te smo ih potkrijepili fotografijama, video uradcima, prezentacijama, izradom digitalnih materijala korištenjem digitalnih alata, plakatima, posterima, digitalnim knjigama, brošurama, čitalo se naglas, surađivalo s lokalnom zajednicom, obilježavali su se važni datumi i obljetnice, održavali književni susreti i drugo.

Slika 1

Kao primjer bih ovdje istaknula mrežni sastanak učenika OŠ Zlatar Bistrica s učenicima iz OŠ Sveti Križ Začretje tijekom kojeg su učenici 2. razreda na kreativan način obradili lektirno djelo *Stanari u slonu* autora Dubravka Horvatića. Učenici su zajedno s učiteljicama i školskim knjižničarkama predstavili djelo, igrali igre, kviz, rješavali križaljke, postavljali pitanja jedni drugima, izradili maske s likovima iz djela, predstavili likovne radove nastale prema ovom djelu i

na taj smo način zajedno metodički obradili lektiru. Drugi primjer koji bih istaknula jest suradnja s učenicima iz OŠ Eugen Kvaternik iz Velike Gorice koji su se sa zlatarbistričkim učenicima također susreli mrežno i održali nastavni sat o zavičajnim legendama te jedni drugima pričali legende i razgovarali o njima. Mrežni sastanci samo su jedan vid suradnje realiziran tijekom projekta, a bilo ih je mnogo jer se projektom htjela naglasiti potreba suradnje te kvalitetnog i aktivnog učenja i čitanja između učenika iz različitih škola. Naime, učenici su radili u skupinama i timovima, čitali dječje knjige, izražavali se na kreativan način, bavili se istraživačkim radom koristeći se svim dostupnim izvorima znanja i informacija uz naglašenu sigurnu upotrebu mrežnih izvora, koristili su tehnologiju u sigurnom digitalnom okruženju, naučili su komunicirati i surađivati s učenicima iz partnerskih škola koje su upoznali u projektu, poboljšali su svoje sposobnosti pismenog i usmenog izražavanja na hrvatskom jeziku te na engleskom kao stranom jeziku jer su neki mrežni sastanci održani i s europskim školama, kao što je bio sastanak sa školom iz Francuske, razvijali su informacijsku i medijsku pismenost, poboljšali digitalnu pismenost korištenjem različitih digitalnih alata, usvojili vještine cjeloživotnog učenja kao što je komunikacija, suradnja, pisano i usmeno izražavanje. Također, učenici su na temelju pročitanoa teksta crtali i slikali motive iz priča ta izradili video na način da su uredili tekst, prepričali ga, saželi i snimili video. Rezultat takvoga rada jest video nastao prema predlošku *Šume Striborove* autorice Ivane Brlić-Mažuranić u kojemu su učenici 4. razreda pod vodstvom svoje razredne učiteljice i učiteljice Engleskoga jezika osuvremenili to lektirno djelo: <https://spark.adobe.com/video/olysBKQk2TP3O>.

Za školske je knjižničare sudjelovanje u projektu također bilo svojevrsno širenje vidika jer su tijekom projekta u radu s učenicima implementirali suvremene, inovativne, inkluzivne i kreativne nastavne metode čime su poboljšali suradnju učenika u razredu i s projektnim partnerima, koristili su razne digitalne alate te se profesionalno razvijali, omogućili su učenicima komunikaciju u stvarnim životnim situacijama u suradničkim aktivnostima i mrežnim aktivnostima sa školama partnerima, razmjenjivali su iskustva s projektnim partnerima te „otvorili” svoju učionicu, tj. školsku knjižnicu, dijeleći rad svojih učenika s projektnim partnerima, sa školom, s roditeljima, s lokalnom zajednicom. Naime, projektne aktivnosti diseminirale su se na svim razinama kako bi projekt što više dobio na vrijednosti i zaživio. Aktivnosti za poticanje čitanja u školama partnerima bile su bogate, kreativne i raznolike, a školski knjižničari bili su vrlo aktivni u osmišljavanju i provođenju istih. Sami školski knjižničari predstavili su se u projektu na način da su napisali naslov svoje najdraže knjige pa su neki od naslova: *P.S. Volim te*, *Majstor* i *Margarita*, djela Umberta Eca, Andersenova djela i drugi naslovi. Jedan od vrlo vrijednih momenata u ovom

projektu bilo je i predstavljanje školskih knjižnica te njihova fonda na način da smo dijelili fotografije knjižnica, nabrajali aktivnosti koje se u njima provode, komentirali njihovu opremljenost, pokazali interijer, police s knjigama, uređenje knjižnica i slično. Bilo je jako lijepo vidjeti raznolikost školskih knjižnica i šarenilo knjiga na policama kojima školski knjižničari svakodnevno potiču čitanje među učenicima. Također, školski su knjižničari razmijenili i preporučili i naslove stručne literature za osobni profesionalni razvoj što je vrlo korisno, kako za iskusnije, tako i za mlađe kolege koji su bili uključeni u projekt. Rezultati aktivnosti su izrađene digitalne knjige, video uradci, uređeni panoji, izrada slikovnica, uključivanje u foto-natječaje, aktivnosti koje uključuju pisanje i čitanje glagoljice, igre za poticanje čitanja s QR kodovima, kreativne radionice za poticanje čitanja, snimanje zvučnih priča, korištenje digitalnih alata, digitalne izložbe, escape room, izrada straničnika, virtualni susreti s književnicima, pričanje priča i dramatizacije, kvizovi, poticanje čitanja dječjih časopisa, online sastanak s europskim školama, obilježavanje važnih datuma i obljetnica u sklopu projekta i druge aktivnosti.

Slika 2

Nastalo je nekoliko stotina fotografija o čitateljskim aktivnostima, brojni video snimci i prezentacije, brojni medijski sadržaji koje smo međusobno dijelili i koristili. Također, projekt je vrlo dobro diseminiran jer su školski knjižničari pisali članke, vijesti i tekstove o projektnim aktivnostima na različitim platformama, mrežnim stranicama, portalima i drugo. Također, u rujnu 2021. Godine na Okruglom stolu Zagrebačkog knjižničarskog društva „Futur drugi“ predstavnica Agencije za mobilnost i programe EU predstavila je ovaj projekt kao primjer dobre prakse, a jedan

je članak o projektu izašao i u Školskim novinama. Na 13. okruglom stolu za školske knjižnice "Proaktivno djelovanje školskih knjižnica u Godini čitanja", projekt je predstavljen kao primjer dobre prakse videom koji se nalazi na poveznici: <https://express.adobe.com/video/zzUzUbKZnFo5k>. Projekt je osvojio Nacionalnu oznaku kvalitete, završni proizvod projekta je zajednička prezentacija s aktivnostima (<https://twinspace.etwinning.net/164991/pages/page/1896458>), a stranica projekta nalazi se na poveznici: <https://twinspace.etwinning.net/164991/home>. Evaluacija je provedena kod učenika, učitelja i roditelja i pokazala je da je učenicima sudjelovanje u ovom projektu donijelo pozitivna iskustva te da su naučili kreativno se izražavati. Roditelji su naveli kako su kod djece primijetili zadovoljstvo sudjelovanjem u projektu te se nadaju budućim sličnim projektima. Kolege knjižničari i učitelji uključeni u projekt naveli su da im je projekt omogućio suradnju s kolegama s kojima inače ne bi surađivali, da su naučili koristiti neke digitalne suradničke alate te osuvremenili svoj rad. Sudjelujući u ovom projektu koordinatorica je uspješno okupila više od 80 školskih knjižničara iz osnovnih i srednjih škola diljem RH koji su kontinuirano tijekom jedne školske godine provodili projektne aktivnosti i poticali čitanje. Njihova aktivnost i predanost u radu s učenicima pokazala je kako se čitanjem raste i kako ono utječe na cjelokupan razvoj učenika i njihovih vještina cjeloživotnoga učenja.

Izvori i literatura

Čudina-Obradović, M. (1996). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godine*. Zagreb: Školska knjiga.

Gabelica, M.; Težak, D. (2017). *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu-Učiteljski fakultet.

Jensen, E. (2003). *Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*. Zagreb: Educa.

Jump, J. (2021). *Pedeset strategija za vašu online učionicu: Priručnik za nastavnike i stručne suradnike*. Zagreb: Naklada Kosinj.

Matijević, M.; Topolovčan, T. (2017). *Multimedijska didaktika*. Zagreb: Školska knjiga, Učiteljski fakultet u Zagrebu.

Peti-Stantić, A. (2019). *Čitanjem do sporazumijevanja: od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti*. Zagreb: Ljevak.

Piršl, E. (2016). *Vodič za interkulturalno učenje*. Zagreb: Ljevak.

Visinko, K. (2014). *Čitanje, poučavanje i učenje*. Zagreb: Školska knjiga.

Storytelling pripovjedne tehnike –Tjeloglazba u storytellingu

Biljana Krnjajić

OŠ Siniše Glavaševića Vukovar
biljana.krnjajic@gmail.com

dr. sc. **Anita Tufekčić**

OŠ “Antun i Stjepan Radić” Gunja
ariana200@gmail.com

U vremenu izmijenjenih, površnih vrijednosti, najbolji način za usmjeravanje djece na knjigu i čitanje je na kreativan način kroz radionice, igre i kvizove. Jedan od primjera je i projekt „Pričam ti priču“ metodom *kamishibai* kroz tjeloglazbu. U radu će biti opisana tjeloglazba i načini na koje utječe na razvoj učenika te kako oblikovati aranžmane za aktivnost i raspraviti o primjeni tjeloglazbe u različitim nastavnim temama.

Uvod

Pripovijedanje je staro koliko i čovjek. Oduvijek su se ljudi okupljali oko vatre i pripovijedali. Davno, davno - plemenski starješina je pričao svom narodu i na taj način su se pričama prenosile vrijednosti, mudre misli, povijest i kultura. Oduvijek tako priče putuju i padnu, a gdje padnu prilagode se kulturi u kojoj se nalaze i opstaju upravo one priče koje u sebi sadrže vrijednosti koje su zajedničke svima nama ljudima. S tim vrijednostima se svi možemo poistovjetiti. To su priče koje se u narodu prenose s koljena na koljeno i upravo te priče nisu zaboravljene i uvijek su aktualne jer su svezremenske. O njima uvijek govorimo i o njima je bitno govoriti jer se u njima spominje čast, poštenje, prijateljstvo, zajedništvo i obitelj. Cilj takvog načina pričanja uvijek je edukacija i prenošenje iskustva.

Pripovijedanje i priča

Kroz zanimljive, napete i simbolične priče ili bajke pune poruka educiramo djecu kako razumjeti život i kako se ponašati u stvarnom životu. Jednostavno: prenosimo im vrijedne, poučne i za život važne poruke o mudrosti, odgovornosti, promišljenosti, poštovanju, poštenju, empatiji i sličnim osobinama koje su s razlogom (oduvijek bile) temeljne ljudske vrijednosti. Svi mi kada se bavimo ulogom pripovjedača zastanemo već na prvoj stepenici: koju priču odabrati, koje vrijednosti želimo podijeliti, itd. Pripovijedanje je stvaranje odnosa, tj. stvaranje veza i stavljanje nas i učenika u zajednički kontekst. Što mi to imamo što je bitno i vrijedno a želimo podijeliti kako bi to postalo naše, zajedničko? Da od **JA** i **TI** postanemo **MI**? Mi pripovijedanjem učenike nečemu učimo. Prenosimo im koncepte bitne za život. Učimo ih kakav je to svijet koji nas okružuje. Učimo ih govoriti. Širimo i bogatimo njihov rječnik. Razmišljamo o socijalnom elementu prilikom pripovijedanja. To su bitne činjenice o kojima treba promisliti prije nego počnemo dijeliti priču ili bajku. Bajke su sjajna baza za sve moguće poruke koje želimo iskomunicirati s djecom, jer kroz bajke učenike/djecu potičemo na razmišljanje i kreativnost te budimo njihovu maštu i razigranost.

Zaigrani *kamishibai*

Jeste li ikad pokušali ispričati priču ili bajku? Na prvi pogled, zaista se čini kao mačji kašalj, dok ne sjednete pred zahtjevnu i kritičnu publiku, a učenici to svakako jesu.

Kamishibai je spoj više umjetnosti pa tako kombinira usmene i vizualne elemente u pripovijedanju. Djeca kroz radionice mogu formirati svoje priče, slikati i izvoditi svoje predstave. *Kamishibai* pridonosi razvoju socijalnih i intelektualnih kompetencija, bogaćenju rječnika, poticanju kreativnosti i formiranju mašte. Kako bi to pripovijedanje učenicima bilo zanimljivije, uz *kamishibai* metodu možete kao *igrivo* pripovijedanje primijeniti tjeloglazbu.

Zašto tjeloglazba u *storytellingu*?

Primjena tehnike tjelesnih perkusija poboljšavaju razvoj govora i motorike kod djece. Tjelesna glazba razvija, prirodno, glazbene sposobnosti (osjećaj za melodiju i ritam, poboljšanje reprodukcije glazbenih fraza), ali također i motoričke i psiho-fizičke sposobnosti (pamćenje, koncentraciju, pažnju, osjećaj za tijelo u prostoru. Izvođenje ovih vježbi u grupi jača komunikacijske vještine i samopouzdanje.

Tjeloglazba je umjetnost sviranja po tijelu (udaranjem po površini tijela) tako da se proizvode različite vrste zvukova. Različiti zvukovi i glazba sastavni su dio ljudske svakodnevice, pa samim tim utječu na čovjeka. Obzirom na brojne dobrobiti glazbe u cjelovitom dječjem razvoju, bitno je pozornost usmjeriti na kreiranje kvalitetnog i poticajnog glazbenog okruženja djeteta. Jednostavno rečeno, ovaj pristup povezuje glazbu, pokret, um i tijelo.

Tijelo kao perkusija, odnosno udaraljkaški instrument, svoju glazbu može izvoditi zasebno, a može biti i glazbena pratnja. Isto tako, tjelesne perkusije može izvoditi jedna ili više osoba odjednom.

Tjelesne perkusije

Tehnika tjelesnih perkusija je tehnika u kojoj koristimo različito lupkanje i tupkanje rukama i nogama, pucketanje prstima te sve ostale zvukove koje tijelom možemo proizvesti. Pjevanje i lupkanje po tijelu u isto vrijeme zove se tjeloglazba. Tjeloglazba razvija različite sposobnosti. Prije svega to su osjećaj za ritam, tempo i dinamiku, pamćenje glazbenih fraza i ostale glazbene sposobnosti. Ona razvija motoričke i psihofizičke sposobnosti kao što su pamćenje, koncentracija, koordinacija pokreta, usmjeravanje pažnje, a također i dijeljenje pažnje kao kada sviramo glazbeni instrument i u isto vrijeme pjevamo. Osim toga, tjeloglazba jača komunikacijske vještine i samopouzdanje jer se tijekom radionice formira jedna zdrava funkcionalna grupa u kojoj svi sudionici mogu podjednako sudjelovati prema svojim sposobnostima.

Učenjem tjeloglazbe ili tjelesnih perkusija djeca više uče o svom tijelu i svojoj anatomiji te i na taj način mogu osvijestiti i uspostaviti neki svjestan odnos sa svojim tijelom. Za lupkanje koristimo gornji dio šake (vrhove prstiju) iznad dlana jer taj dio najviše možemo kontrolirati. Najlakši način da djeca zapamte neki dio aranžmana tjelesnih perkusija je da im demonstriramo, tj. vizualiziramo te pokrete i da ih povežemo na neki način s nekom slikom. Možemo zamisliti tijelo kao jednu kuću u kojoj su noge kao podrum, butine prizemlje, grudi prvi kat, pucketanje prstima je recimo predsoblje ili slično. Sve ovisi o aranžmanu koji radite.

Kada pravite vlastitu koreografiju pokret spajate da bude funkcionalan od dolje prema gore ili od gore prema dolje. Pitanje je koji se tekst pjesme koristi pa samim tim možemo da vizualiziramo priču u smislu da uvijek koristimo grudi kada govorimo o sebi, nama, ja, mi. Pljeskanje ili udarac nogom su naglašeni dijelovi.

Ne morate biti glazbeni pismeni da bi radili tjelesne perkusije. Uvijek možete pojednostaviti aranžman i uvijek ga možete zakomplicirati.

Zaključak

Naše tijelo zaista može da bude instrument, ono je kao komplet bubnjeva koji imaju različitu dubinu i visinu. Lupkajući se po različitim dijelovima tijela proizvodit ćemo zvukove. U tom kompletu najdublji zvuk je udaranje nogama o pod, prelazi su grudi i butine, a puckanje prstima su činele. Lice, vrat, jezik, glasne žice mogu da stvore, također interesantne zvukove. To lupkanje doprinosi da nam jezik zavibrira, da bude kao potok koji treperi i pun je života.

Skeniraj QR code i pogledaj primjer školskog projekta „Pričam ti priču“

Skeniraj QR code i pogledaj primjer školskog projekta „Tjeloglazba u storytellingu“

Izvori i literatura

Blašković, J.; T. Đaić. (2018). Analiza glazbenih sastavnica igara s pjevanjem. *Školski vjesnik* 67, 1: 140-154.

Burić, K.; B. Nikolić; M. Prstačić. (2013). Analiza povezanosti glazbenih improvizacija i likovnog izražavanja u djeteta. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 49, 1: 1-11.

Gospodnetić, H. (2015). Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima. Zagreb: Mali profesor.

Ivanović, M.; A. Tavčar. (1998). Glazbena škrinjica, 1, 2, 3. Zagreb: Profil international.

Jaques-Dalcroze, E. (1995). Glazba i plesač. Zagreb: Naklada MD: Gesta: Čvorak.

Peteh, M. (2007). Zlatno doba brojalice. Zagreb: Alineja.

Pintarić, A. (2008). Umjetničke bajke: teorija, pregled i interpretacija. Osijek: Filozofski fakultet.

Pintarić, A. (1999). Bajke: pregled i interpretacija. Osijek: Matica hrvatska.

Slunjski, E. (2013). Kako djetetu pomoći da... (p)ostane kreativno i da se izražava jezikom umjetnosti : priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje. Zagreb: Element.

Težak, D.; S. Težak. (1997). Interpretacija bajke. Zagreb: Divič.

ČitKaj - čitaj s Kajkavianom: ili kako su zagorske knjižnice bile proaktivne u Godini čitanja

Ines Krušelj-Vidas

OŠ Matije Gupca Gornja Stubica
ikvidas@gmail.com

Na javnom Pozivu za predlaganje programa koji potiču čitanje i razvoj čitateljske publike u kulturi u RH u 2021. godini kojeg je raspisalo Ministarstvo kulture i medija u sklopu Godine čitanja, udruga Kajkaviana u partnerstvu s Knjižničarskim društvom Krapinsko-zagorske županije prijavila je projekt ČitKAJ – Čitaj s Kajkavianom koji je kao jedan od 79 programa (od 417 prijavljenih) odobren za financiranje. Također, projekt je prepoznat kao kvalitetan i financijski potpomognut od strane Krapinsko-zagorske županije u okviru Programa javnih potreba u kulturi Krapinsko-zagorske županije za 2021. godinu.

Kajkaviana - društvo za prikupljanje, čuvanje i promicanje kajkavske kulturne baštine djeluje već 33 godine u Krapinsko-zagorskoj županiji kao udruga u području kulture koja u svom fokusu ima njegovanje baštine, izdavačku djelatnost, ali i prosvjetiteljsku ulogu u promicanju kulturnog nasljeđa te je kao takva izravno pozvana odgovoriti određenim programom na svom području u obilježavanju Godine čitanja.

Glavni cilj projekta ČitKAJ – Čitaj s Kajkavianom bio je ponuditi kvalitetne sadržaje vezane uz promociju knjige, poticanje čitanja i razvoj čitalačke pismenosti, a provedba je trajala od početka lipnja do sredine studenog 2021. Planirane aktivnosti obuhvatile su raznovrsnu publiku, uključujući stručnjake u obrazovanju, roditelje te djecu i mlade koji su osobito važna ciljna skupina jer brojna istraživanja o kulturi i mladima ukazuju na nedostatno bavljenje mladih aktivnostima vezanim uz knjigu i čitanje. Konkretno, čitanje se uopće ne spominje kao statistički relevantno među odgovorima na koji način mladi provode svoje slobodno vrijeme u anketnom upitniku provedenom za potrebe Regionalnog programa za mlade Krapinsko-zagorske županije

od 2017. do 2020. Istovremeno, čitalačka pismenost povezuje se sa sklonošću cjeloživotnom učenju, informiranom i aktivnom sudjelovanju u društvu i njegovim procesima, te posljedično ima značajan učinak na razvoj civilnog društva i ekonomije što je prepoznato i u Nacionalnoj strategiji poticanja čitanja 2017. - 2022. U Krapinsko-zagorskoj županiji bilo je stoga neophodno pojačati aktivnosti kako promoviranja i popularizacije čitanja u slobodno vrijeme tako i kritičkog, kreativnog čitanja.

Slika 1: Posteri za aktivnosti u projektu Čitkaj

Projekt ČitKAJ odrađen je u suradnji s Knjižničarskim društvom Krapinsko-zagorske županije pa je potpora knjižničara iz školskih i narodnih knjižnica bila ključna bez obzira radilo li se o animaciji potencijalne publike, pomoći u organizaciji i osiguravanju prostora ili su knjižničari bili aktivni sudionici i polaznici pripremljenih edukacija. Uključivao je 4 programske linije koje su bile raspoređene tijekom projektnog ciklusa:

- 1) Edukacija edukatora – 2 predavanja za učitelje i roditelje djece predškolske i rane školske dobi o važnosti čitanja te 3 interdisciplinarnе radionice za učitelje;
- 2) Poticanje kreativnog doživljaja književnosti - 2 izvedbe profesionalne interpretatorice priča za djecu i 4 radionice izrade književnih video recenzija za mlade,
- 3) Poticanje čitanja iz užitka - edukacija za voditelje čitateljskih klubova i sastanci novoformiranog kluba,

4) Festival čitateljske kreativnosti – prikaz izvedbenog dječjeg stvaralaštva potaknutog književnošću.

Već prva aktivnost – petodnevna edukacija za voditelje čitateljskih klubova u lipnju 2021. g. koju je vodila iskusna moderatorica čitateljskih klubova Ivana Ivančić Medved uz gostovanje poznatih moderatorica iz riječke gradske knjižnice Vesne Kurilić i Jasenke Alić Tadić, okupila je 14 knjižničara (8 iz školskih i 6 iz narodnih knjižnica). Poznato je da čitateljski klubovi doprinose razvoju čitalačke pismenosti te vještinama interpretacije i kreativnog čitanja, što je također uvriježeni način promocije knjige i čitanja, a u edukaciji su naglašene i brojne druge komponente važne za uspješno vođenje takve aktivnosti. Neki školski knjižničari su početkom školske godine 2021./22. u svojim školama pokrenuli čitateljske klubove. U udruzi Kajkaviana pokrenut je *ČitKAJteljski klub* u kojem se redovito okuplja 10-ak sudionika, a vodi ga Andrija Jurki, magistar edukacije hrvatskog jezika i književnosti i jezika te komparativne književnosti.

Slika 2.: Knjižničari na edukaciji za voditelje čitateljskih klubova

Sljedeća projektna aktivnost bila je namijenjena najmlađoj publici – onima koji još ne znaju čitati pa priče do njih dolaze još uvijek usmenim putem. „Čitanjem“ priča na specifičan način bavi se interpretatorica Margareta Peršić - ilustratorica, lutkarica i pripovjedačica koja u svojim nastupima i kreativnim druženjima s djecom koristi elemente waldorfske pedagogije i ulične umjetnosti. Pod nazivom *ČitKAJ u parku* u suradnji s gradskim knjižnicama priređeni su susreti s pričama za polaznike vrtićkih skupina u rujnu 2021. u Krapinskim Toplicama i Oroslavju.

U prostorijama OŠ Bedekovčina dr. sc. Ankica Crkvenčić održala je radionice čitalačke pismenosti za učitelje, nastavnike i stručne suradnike – u 3 susreta ukupnog trajanja 15 sati. Radionicama pod nazivom *Čitanje, napokon drugačije* raznolikim zadacima poticalo se sudionike da osvijeste niz misaonih aktivnosti i alata kojima se koriste pri dekodiranju teksta, kako bi stekli strategije za suvereno razumijevanje nepoznatih tekstova različitih vrsta. Odličan odaziv na radionice posvjedočio je o interesu za osviješteni pristup čitanju.

Polazeći od osnova filmske tehnike i video naracije, Tomislav Šoban, nagrađivani filmski redatelj održao je radionice izrade video najava knjiga za djecu i mlade. Na poticaj knjižničarke Danice Leštek uključili su se učenici donjostubičke osnovne škole, polaznici Filmske grupe. U kreativnim susretima nastali su radovi kojima su predstavljena lektirna djela: *Tajna ogrlice sa sedam rubina*, *Strah u Ulici lipa* i *Družba Pere Kvržice*.

Ponovno za odraslu populaciju – roditelje i učitelje, nastavnike, školske knjižničare održana su dva predavanja dr. sc. Anite Peti-Stantić i dr.sc. Gordane Keresteš, redovnih profesorica na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Predavanja su održana pod naslovima: *Zašto neka djeca teže čitaju i kako im možemo pomoći?* te *Zašto je djeci važno čitati od najranije dobi?* Zbog epidemiološke slike predavanja su se odvijala putem Zoom platforme, uz odličnu posjećenost. Prvo predavanje osvijestilo je novije spoznaje i načine praktičnog djelovanja u radu s učenicima kojima je potrebna pomoć u savladavanju vještine čitanja, a drugim se predavanjem nastojalo u široj javnosti približiti temu o kojoj se u lokalnoj zajednici premalo govori (ako se izuzmu aktivnosti odgojno-obrazovnih ustanova), a radi se o temi koja je važna za cjelokupno društvo zbog brojnih dobrobiti utemeljenih na suvremenim spoznajama iz razvojne psihologije jer usmjerava roditelje da čitaju djeci od najranije dobi.

Kako se epidemiološka situacija nije popravila, završno događanje također je bilo provedeno online. Radilo se o *Festivalu čitateljske kreativnosti* na kojem su prikazani najzanimljiviji i najkreativniji programi i projekti koji su se u Godini čitanja odvijali u školskim i narodnim knjižnicama Krapinsko-zagorske županije, premijerno prikazane najave knjiga nastale na filmskim radionicama te su promovirana dva broja časopisa Hrvatsko zagorje u izdanju Kajkaviane s temama *Kajkavski u školi* i *Dječje stvaralaštvo na kajkavskom*.

Slika 3: Inerti iz promotivnih filmova

Ovom događanju prethodio je javni poziv udruge Kajkaviana upućen svim knjižnicama u županiji da prijave svoje aktivnosti organizirane u Godini čitanja i tako dobiju priliku snimiti film o svojoj knjižnici i o provedenim aktivnostima u suradnji s profesionalnim snimateljem čiji je honorar projektom osigurala Kajkaviana. Pozivu su se odazvale sljedeće knjižnice i knjižničarke: OŠ Pavla Štoosa Kraljevec na Sutli - Maja Kralj; OŠ Franje Horvata Kiša Lobar, OŠ Mihovljan i PŠ Novi

Golubovec - Valerija Debeljak; OŠ Janka Leskovara Pregrada - Elizabeta Kantoci; OŠ Vladimir Bosnar Stubičke Toplice - Blanka Doko; OŠ Sveti Križ Začretje - Kristina Varžić. Kolegice su se aktivno uključile u izradu scenarija za filmove i sve su se složile kako je angažman profesionalnog snimatelja i montažera (što nadilazi financijske mogućnosti navedenih knjižnica) pridonio visokoj kvaliteti izrađenih filmova kojima se podiže vidljivost rada knjižnica u zajednici, ali i dodatno promovira čitanje sukladno cilju Godine čitanja.

Djelovanjem udruge Kajkaviana, aktivnosti različitih knjižnica u Krapinsko-zagorskoj županiji povezale su se i kao cjelina predstavile zajednici u projektu ČitKAJ – čitaj s Kajkavianom, što je u konačnici rezultiralo brojnim poticajnim aktivnostima u Godini čitanja, ali i podizanjem vidljivosti djelovanja knjižnica u javnosti.

Izvori i literatura

Regionalni program (s.a.). Regionalni program za mlade Krapinsko-zagorske županije od 2017.od 2020. godine. [citirano: 2022-12-14]. Dostupno na: <https://poduzetnickicentar-kzz.hr/dokumenti/Regionalni%20program%20za%20mlade%202017.-2020..pdf>

Udruga Kajkaviana. Dostupno na: <http://www.kajkaviana.hr>

Udruga Kajkaviana. Festival čitateljske kreativnosti. Dostupno na: <https://kajkaviana.hr/festivalom-citateljske-kreativnosti-zavrsio-projekt-citkaj-citaj-s-kajkavianom/>

Online recital kao prilika za suradnju i čitanje

Jasenska Marmilić

OŠ Antuna Mihanovića Petrovsko
OŠ Side Košutić Radoboj
jasenka.mar@gmail.com

Uvod

Godina 2021. ostat će zabilježena kao Godina čitanja. Uz mnoge institucije koje su se uključile u misiju poticanja čitanja, veliki doprinos svojim aktivnostima usmjerenima nastojanju da potaknu djecu i mlade da zavole knjigu i čitanje, dale su školske knjižnice. Školska knjižnica svojim programima može biti motivator i pokretač promocije čitanja i značajno doprinijeti ostvarivanju programa za poticanje čitanja.

Jedna od realiziranih aktivnosti u sklopu Godine čitanja je online recital ostvaren suradnjom dviju školskih knjižnica: školske knjižnice Osnovne škole Side Košutić Radoboj i školske knjižnice Osnovne škole Augusta Cesarca Krapina. Ovim primjerom dobre prakse ostvareno je niz specifičnih ciljeva kao što su poticanje čitanja, razvijanja međusobne suradnje knjižničarki i učenika dviju škola, razvijanje ljubavi prema poeziji i kulturnom identitetu pa sve do upotrebe informacijsko-komunikacijske tehnologije i pretraživanja dostupnih izvora znanja. Uz to, ovom aktivnošću je primjereno obilježen i dan titulara škole (Side Košutić) kao motivacija za suradnju i poticanje čitanja.

Dan Side Košutić

Poticaaj za pripremanje i realizaciju ideje online recitala bila je tradicija obilježavanja Dana Side Košutić. Naime, Osnovna škola u Radoboju već 25 godina nosi ime Side Košutić – književnice i pjesnikinje koja je rođena u Radoboju 20. ožujka 1902., a umrla u Zagrebu 13. svibnja 1965. godine. U školi se Dan Side Košutić obilježava od 2012. godine održavanjem glazbeno-poetskih recitala

njenih pjesama. Te godine održan je prvi recital povodom 110. obljetnice rođenja Side Košutić te je do 2022. godine realizirano deset recitala. Forma recitala koji su se izvodili uživo je takva da se izražajno čitanje pjesama književnice Side Košutić izmjenjuje s glazbenim brojevima njenih uglazbljenih pjesama koje izvodi dječji zbor Vrijeskice. Posebnost je tih recitala u tome što su svaki put drugačiji, s različitim pjesmama te vrlo svečanog ozračja. Pjesme čitaju učiteljice i učitelji, a na nekim recitalima ugostili smo i uvažene goste poput glumca Kristijana Potočkog.

Godine 2022. željeli smo proslaviti značajnu obljetnicu – 120 godina od rođenja Side Košutić. Kako su u ožujku 2022. još na snazi bile epidemiološke mjere, iznjedrila se ideja da se inače tradicionalni recital izvede u online obliku uz povezivanje s Osnovnom školom Augusta Cesarca u Krapini. Na online recitalu sudjelovali su samo učenici kao čitači Sidinih pjesama tako da je ovaj program postao izvrstan primjer poticanja čitanja među učenicima.

Od ideje do realizacije

Proces od ideje do realizacije ima nekoliko faza. Najprije je potrebno razraditi ideju te ju izložiti kolegici ili kolegi s kojom/kojim želimo ostvariti suradnju. U konkretnom slučaju kolegica Gordana Gregurović Petrović iz OŠ Augusta Cesarca u Krapini prihvatila je prijedlog te smo krenule u realizaciju. Nužno je uključiti i kolegice učiteljice Hrvatskog jezika kako bi motivirale učenike, odabrale one koji će čitati pjesme i sudjelovale u njihovoj pripremi za recital. Poželjno je odabrati učenika ili učenicu koji će pripremiti prezentaciju o Sidi Košutić te ju izlagati tijekom susreta. Tijekom priprema, podjele zaduženja i izrade hodograma susreta, dobro je biti u stalnom kontaktu s kolegicom/kolegom sustručnjakom. Slijedi period pripreme učenika, istraživanje izvora o životu i djelu Side Košutić, vježbanje izražajnog čitanja te proba. Recital je realiziran 18. ožujka 2022. Nakon recitala slijedi izrada izvješća i promotivnog filma za web stranicu škole i medije.

Tijek samog recitala je sljedeći: stručne suradnice knjižničarke pripremile su svoje knjižnice za susret, provjerile tehničke uvjete i uspostavile Zoom poziv u dogovoreno vrijeme. Učenici se pozdravljaju i predstavljaju. Domaćini prezentiraju život i djelo Side Košutić. Nakon toga slijede tri bloka pjesama Side Košutić u kojima se izmjenjuju pjesme o ljubavi, duši i zavičaju, a učenici obiju škola izražajno čitaju pjesme nakon najave moderatorice. Slijedi zajedničko slušanje snimke Sidine Pjesme koju je izveo zbor Vrijeskice na jednom od proteklih recitala uživo. Što su učenici naučili o Sidi Košutić tijekom pripreme za recital, pokazuju u Kahoot kvizu znanja. Evaluacija susreta provodi se u Mentimeteru. Susret završavamo zahvalama.

Preporučeno vrijeme trajanja susreta je 45 minuta. Uključeni su bili učenici 7. i 8. razreda, njih ukupno 10 iz obiju škola.

Proaktivna školska knjižnica

Realizacijom susreta i online recitala pokazujemo da školska knjižnica može djelovati izuzetno proaktivno i to osobito na polju poticanja čitanja, poticanja izražajnog čitanja poezije, zatim u poticanju nadarenih učenika koje smo motivirali i koji su izrazili želju da sudjeluju na susretu. Ostvarena je online suradnja, učenici su se družili i međusobno upoznali, koristili informacijsko-komunikacijsku tehnologiju te istraživali i učili o životu i djelu Side Košutić.

Recitalom se razvijaju i kompetencije iz područja međupredmetnih tema Upotreba informacijsko-komunikacijske tehnologije (NN 7/19) te Osobni i socijalni razvoj (NN 7/19). Iz korištenja IKT-a posebno do izražaja dolazi upotreba IKT-a, stvaralaštvo i inovativnost te komunikacija i suradnja u digitalnom okruženju. Od digitalnih alata korišteni su Zoom, Google Drive, Kahoot, Mentimeter, Microsoft PowerPoint i Biteable. Što se tiče međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj, najviše se može poraditi na području doprinosa zajednici te razvijanja kulturnog identiteta.

Ovakvim načinom rada u školskoj knjižnici, ostvaruju se i pojedine zadaće iz Nacionalne strategije za poticanje čitanja (Ministarstvo kulture, 2017). Osobito se to odnosi na poboljšanje čitalačke pismenosti učenika i učvršćivanje njihovog stava prema čitanju. Također pobuđujemo učenički interes za istraživački, kritički i kreativni rad putem čitanja, potičemo razvijanje užitka u čitanju poezije i potičemo čitanje kao društvenu vrijednost.

Zaključak

Školska knjižnica djeluje proaktivno na području poticanja čitanja raznim programima, a jedan od takvih programa može biti prikazani primjer dobre prakse. Online recital jedan je od mogućih načina ostvarivanja ciljeva kao što su poticanje čitanja i ljubavi prema pjesništvu, suradnja, očuvanje kulturnog identiteta. U ovaj program uključeni su knjižničari, učiteljice Hrvatskog jezika iz dvije škole te motivirani i zainteresirani nadareni učenici. U programu su korišteni IKT alati i alati za online suradnju. Sudionici su upoznali pjesništvo Side Košutić, radili na izvorima u knjižnici te razvijali cjeloživotne kompetencije. Na kraju, uz sve ostvarene ciljeve, recital je i doprinos vidljivosti rada školske knjižnice.

Literatura

120. obljetnica rođenja Side Košutić. [citirano: 2022-11-17]. Dostupno na: http://os-skosutic-radoboj.skole.hr/?news_hk=1&news_id=2688&mshow=1488#mod_news

Ministarstvo kulture (2017). Nacionalna strategija poticanja čitanja. [citirano: 2022-11-17]. Dostupno na: https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja_tekst.pdf

Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. [citirano: 2022-11-17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_153.html

Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. [citirano: 2022-11-17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_150.html

Sidi Košutić za rođendan. [citirano: 2022-11-17]. Dostupno na: http://os-skosutic-radoboj.skole.hr/?news_id=801#mod_news

"Za oštiri um": Godina čitanja u Školi za medicinske sestre Vinogradska

doc. dr. sc. **Milica Mikecin**

Škola za medicinske sestre Vinogradska

milamikecin@yahoo.com

Uvod

Proglašenje 2021. godine Godinom čitanja bila je prilika za različite dionike, poput škola, knjižnica, izdavača, autora i društvenih organizacija da se udruže i surađuju kako bi zajednički promovirali čitanje i pismenost. Čitanje je izuzetno važna vještina koju bismo trebali njegovati i poticati kod sebe i drugih, bez obzira na dob ili životne okolnosti. Ono povećava znanje jer omogućuje pristup širokom rasponu informacija. Čitanjem knjiga, članaka, novina ili *online* sadržaja učimo o različitim temama kojima proširujemo svoje znanje i razumijevanje svijeta oko nas. Čitanje razvija vještine komunikacije jer, izloženi različitim stilovima pisanja, bogatstvu jezika i različitim načinima izražavanja, razvijamo vlastito izražavanje, proširujemo vokabular, jačamo jezične vještine i sposobnosti komunikacije s drugima i izražavanja vlastitih misli i osjećaja. Čitanje potiče kreativnost jer nas vodi u maštovite svjetove, potiče razmišljanje o različitim temama. Čitanje služi i razvoju empatije i suosjećanja s drugima jer „se stavimo u tuđe cipele“ i bolje razumijemo različite perspektive i kulture. Čitanje ima pozitivan utjecaj i na razvoj mozga. Istraživanja su pokazala da redovito čitanje poboljšava kognitivne funkcije poput koncentracije, pažnje, pamćenja i logičkoga razmišljanja. Čitanje može biti ugodan način opuštanja i bijega od svakodnevnog stresa. Uronjenost u dobru knjigu može nas smiriti, smanjiti anksioznost i pružiti nam vrijeme za oporavak i odmor. Čitanje potiče samorazvoj jer je izvor inspiracije i motivacije. Čitajući učimo se životnim lekcijama, uspjesima drugih ljudi i različitim načinima rješavanja problema što nas potiče na osobni razvoj i samopoboljšanje te nas motivira da ostvarimo svoje ciljeve (Maljcov 2019: 12). Sve te dobrobiti čitanja trebalo je predstaviti u 2021. Godini čitanja i

potaknuti učenike da čitaju više i da postanu svjesni važnosti svih oblika pismenosti u društvu. Tomu se svojim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima pridružila i knjižnica Škole za medicinske sestre Vinogradska.

Provedene aktivnosti Škole u Godini čitanja

Jedna od uloga školske knjižnica poticanje je učenike da razviju ljubav prema knjigama i čitanju. Suradnja školske knjižničarke, profesora, vanjskih suradnika i kombinacija različitih strategija i aktivnosti može pomoći u postizanju toga cilja. Više je načina promocije čitanja u školi (Ljubetić 2016: 31). Jedan od njih je i osnivanje čitateljskoga kluba pod nazivom **Poklon knjiga/Poklon knjizi** koji postavlja izazove za čitanje određenog broja knjiga tijekom školske godine i čitateljske liste za praćenje pročitanih knjiga. Učenici su se okupljali i redovito raspravljati o knjigama koje su pročitali, dijeliti preporuke, išli na književni sajam, organizirali književne igre i aktivnosti. U knjižnici je stvoren čitateljski kutak, ugodan prostor koji služi za čitanje naglas i opuštanje (**Sestre čitalice**). Pozivali smo teoretičara književnosti da posjeti školu i održi predavanja o temi čitanja kod mladih. Organizirali smo književne susrete, što je učenicima pružilo priliku da razgovaraju s piscima, čuju njihova iskustva čitanja i pisanja. U sklopu školskoga projekta *Sestre čitalice* organizirali smo čitanja naglas djeci i starijim osobama, što je stvorilo uzbudljivu atmosferu oko knjiga i dovelo do toga da učenici istraže različite žanrove i autore (Mandić 2017: 10). Uspostavili smo suradnju s lokalnim knjižnicama Grada Zagreba, pogotovo s Knjižnicama Vladimira Nazora, što je potaknulo učenike da se učlane u te knjižnice i da se koriste uslugama drugih knjižnica. Integrirali smo čitanje u nastavu, odnosno potaknuli nastavnike da uključe čitanje u svoju nastavu: recitali u razredu, rasprave o knjigama i pisanje eseja i prikaza o pročitanim knjigama i pregledanim filmovima te njihovo objavljivanje u školskim elektroničkim publikacijama (školskom časopisu *Infuzija*, *Ljetopisu Škole* i *e-knjižnici Škole*). Obilježavanje važnih datuma tijekom godine iskoristili smo za postavljanje školskih i izvanškolskih izložaba i izradu tematskih panoa posvećenih knjizi i čitanju, pogotovo čitanju poezije.

Ovisno o mogućnostima, interesima učenika i nastavnika te dostupnim resursima u knjižnici Škole za medicinske sestre Vinogradska u Godini čitanja provedene su sljedeće aktivnosti:

1. Priprema i održavanje predavanja i radionica s učenicima 1. – 2. razreda – *Judita u Godini čitanja* – izrada razrednih panoa s temom značenja *Judite* općenito: siječanj, veljača,

ožujak 2021. (33 sati, 215 sudionika): 11. siječnja – 26. ožujka 2021.

2. *Poezija na hrvatskim dijalektima* – čitanje dijalektalne poezije hrvatskih pjesnika, 21. veljača 2021. i objavljivanje na YouTubeu (10 sati, 8 sudionika)

3. Književni susret s Mirom Gavranom u Knjižnici Kajfešov brijeg; intervju s književnikom (500 godina Marulićeve *Judite* i 20 godina Gavranove *Judite*) – 26. ožujka 2021. (28 sati, 25 sudionika)

4. Predavanje prof. dr. sc. Anite Peti-Stantić pod naslovom *Intelektualni vokabular mladih i čitanje: od slikovnice do popularnoznanstvenog teksta*, 15. travnja 2021. (6 sati, 201 sudionik)

5. Izložba učeničkih radova u Knjižnici V. Nazora na Kajfešovu brijegu: 500 godina Marulićeve *Judite* : *Judita – nekad i sada* (Judita u povijesti slikarstva od srednjeg vijeka do suvremene umjetnosti), 10. – 28. svibnja 2021. (45 sati, 21 sudionik)

6. Školske izložbe: **2021. Godina poticanja čitanja: Čitajmo da ne ostanemo bez riječi:**

(8. veljače – 31. prosinca 2021.; 53 sata, 30 sudionika)

a) *Ljubavni romani koji to nisu* (popis najboljih ljubavnih romana) – veljača 2021.

b) *Čuđenje u svijetu* (poticanje čitanja poezije) – ožujak 2021.

c) *U slici i u stihu* (čitajmo poeziju) slikovnost Vidrićeve poezije – ožujak 2021.

d) *Judita – eros i thanatos* (Dan hrvatske knjige) – travanj 2021.

e) *Riječ kao simbol: pelikan – simbol milosrđa* – svibanj 2021.

f) *Riječ je lijek – riječi: bol, zdravlje, tijelo, sreća, blagostanje* – rujna 2021.

g) *Božanstvena komedija za svakog i zauvijek – Dante i Dalì* – listopad 2021.

h) *Budi polag Božje volje* (narodne pjesme na Božić i običaji na Badnjak) – prosinac 2021.

7. Pisanje i objavljivanje novinarskih radova na temu Godine čitanja u online izdanjima školskog časopisa *Infuzija 20* (str. 14 – 20)i *Ljetopisa 2021.* (str. 36 – 43), svibanj i lipanj 2021. (3. svibnja do 14. lipnja 2021.; 40 sati 22 sudionika)

8. Posjet izložbama u Gradu Zagrebu: *Dimitrije i Dante* u NSK (29. rujna 2021.) i *Dante u djelima suvremenih hrvatskih umjetnika*, Kabinet grafike HAZU-a (15. listopada 2021.; 10 sati, 20 sudionika)

9. Odlazak za predstavljanje knjige Dimitrija Popovića, *Likovni zapisi u doba korone* i performans *Koronino čedo*, Klinička bolnica Dubrava, Zagreb, 1. listopada 2021 (4 sati, 7 sudionika)
10. Izložba u školi, *Božanstvena komedija za svakoga i zauvijek: Dante i Dalì* – obilježavanje 700. godine Danteove smrti, 21. X – 30. XI. 2021. (15 sati, 6 sudionika)
11. Školski projekt: *Sestre čitalice* (učenici čitaju odabrane knjige ili dijelove knjiga djeci i starijim osobama te razgovaraju o pročitanoj (40 sati, 22 sudionika):
- a) Najljepše bajke i basne za djecu – čitanje djeci u Dječjem vrtiću Vrtić Bajka – 21. svibnja 2021.
 - b) Staročakavska i suvremena *Judita*, izabranih poglavlja *Judite* u staroj o novoj verziji i u stihu i u prozi korisnicima Knjižnice Kajfešov brijeg – 14. listopada 2021.
 - c) *U jesen s juhom*, bajka Helen Cooper, *Juha od bundeve*, čitanje bajke vrtičkoj djeci, Dječji vrtić Mala kuća, Knjižnica V. Nazora, Ulica grada Mainza – 25. listopada 2021.
 - d) Radost čitanja – čitanje basne *Juha od bundeve* u Dječjem vrtiću Radost – 8. studenoga 2021.
12. Odlazak na *Interliber 2021.* – učenici 5. razreda: *Knjiga za maturu i knjiga poslije mature* (Čitateljski klub: izabrati i obrazložiti svoj izbor, svoj izbor podijeliti s drugima), 9. – 14. studenoga 2021.; 5 sati, 12 sudionika)
13. Recital za učenike 1. i 2. razreda: *Mala antologija poezije o Vukovaru*, 16. i 17. studenoga 2021. (11 sati, 215 sudionika)
14. Izrada stranice 2021. GODINA ČITANJA u **e-knjižnici Škole** koja služi poticanju svijesti o važnosti čitanja i na kojoj su vidljivi svi važniji školski događaji povodom obilježavanja Godine čitanja kao i mišljenje učenika i nastavnika o čitanju – tijekom cijele 2021. godine (15. siječnja – 17. prosinca 2021.; 60 sati, 105 sudionika). Dostupno na:

<https://sites.google.com/view/medicinskaskolavinogradska/pocetak?authuser=1>

<http://www.skolamedvinogradska.hr/>

15. Promocija čitanja i rada Škole na sestrijskim stručnim skupovima: izlaganje i izrada digitalnog plakata *Za oštriji um* na 11. kongresu Hrvatske udruge medicinskih sestara (Slika 1).

Slika 1: Pakat *Za oštriji um* – promocija čitanja i rada Škole na 11. kongresu Hrvatske udruge medicinskih sestara (HUMS)

Zaključak

Aktivnosti 2021. Godine čitanja provedene u Školi za medicinske sestre Vinogradska nazvane *Za oštriji um* bile su usmjerene na promociju čitanja, uključivanje knjižnice, škole, roditelja kao i medija u promoviranje čitalačke kulture, posebno podizanje svijesti o važnosti čitanja u digitalnom dobu e-knjiga, *online* sadržaja i digitalnih platformi kada su učenici često izloženi raznim drugim oblicima zabave i informacija. Razne aktivnosti i događanja provedena u školi i izvan nje

(čitateljski klub, javna čitanja, književni susreti, edukativna predavanja o pismenosti, izložbe, recitali itd.) ukazala su na važnost čitanja i njegovu primjenu u svakodnevnom životu i služila razvijanju navike čitanja, istraživanja različitih žanrova knjiga i uživanju u bogatstvu pisane riječi.

Literatura

Ljubetić, I. (2016). *Promicanje čitalačke pismenosti i njezina važnost u društvu*. Diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka. Dostupno na:

<https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A684/datastream/PDF/view>

Mandić, M. (2017). *Programi za poticanje čitanja u školskoj knjižnici*. Zavrni rad. Sveučilište u Zadru. Odjel za informacijske znanosti, Zadar. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unizd:1557>

Maljcov, R. (2019). *Čitanje u središtu neformalnog obrazovanja*. Diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanost, Zagreb. Dostupno na:

file:///C:/Users/Mila/Downloads/maljcov_-_diplomski_rad-1.pdf

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (2021). Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/www-citaj-hr-2021-godina-citanja-u-hrvatskoj/20837>

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (2017). Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/nacionalna-strategija-poticanja-citanja/16264>

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske (2021). Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/vijesti/2021-godina-proglasena-godinom-citanja-u-hrvatskoj/4117>
<https://citaj.hr/>

Čitanjem do zdravlja, mašte i kreativnosti

Suzana Pracaić

Osnovna škola "Ljudevit Gaj" Krapina
suzana.pracaic@skole.hr

Osnovna škola „Ljudevit Gaj“ Krapina suvremena je škola, iako je smještena u zaštićenom objektu te se nalazi u Registru kulturnih dobara Krapine. Uz klasične metode poučavanja, pratimo trendove u primjeni modernih, inovativnih modela i alata u nastavi, koje učenika stavljaju u centar aktivnosti. Budući da sam po zvanju diplomirani inženjer kemije i diplomirani bibliotekar, cilj mi je razvoj čitalačke pismenost, ali i prirodoslovne pismenosti i drugih kompetencija važnih za život, uz pravilan način korištenja IKT-a.

Kada se u nastavi Internet koristi na ispravan način, može pospješiti ishode učenja i pomoći edukatoru. Važnu ulogu danas u odgojno-obrazovnom procesu ima igrifikacija. Tim pojmom se označuje primjena igara ili elemenata igara u situacijama koje nisu isključivo povezane s igrom, s ciljem povećane motivacije i koncentracije. Tako, u svom radu uz klasične instrumente u nastavi, koristim i suvremene web-alate i aplikacije poput Kahoota, Plickersa, QR codea, Mentimetra, Geniallyja, BookCreatora, Escape Rooma, Puzzle... koji stvaraju pozitivno okruženje, nastavu i učenje čine dinamičnom, zanimljivom i intelektualno poticajnom. Igrifikacija učenicima ne donosi samo nove spoznaje i vještine nego i zadovoljstvo u radu te mogućnost međusobnog natjecanja i dokazivanja (Borić, 2020: 3).

Neizostavan dio moga rada je i razvoj kreativnosti i mašte, inovativnosti, što nastavu pretvara u radosno učenje i smijeh, čime se suhoparne informacije pretvaraju u iskustvo i život.

Čitanje i čitalačka pismenost su temelj za učenje svega oko nas (Zavec, 2020: 2), a time i temelj sveukupnoj informacijskoj pismenosti i kritičkom mišljenju. Zato smo u našoj školi u Godini

čitanja posebno osmislili i ostvarili mnoge aktivnosti kroz projekte, od istraživanja, pričaonice, bajkaonice, kvizove, natječaje, izložbe, intervju, videokonferencije, praktični rad... do izrade *Male slobodne knjižnice* za građane Krapine, koja krasi dvorište škole i učionicu na otvorenom.

Svakako treba naglasiti da bez suradnje s učiteljima i roditeljima, mnoge aktivnosti ne bi bile ostvarene. Dobra volja, motivacija i želja za nečim novim, potiču nas da budemo kreativni, poduzetni, da nastava bude suvremena i učenicima radost.

Svaki knjižničar želi veću posjećenost knjižnica u smislu korištenja informacijskih i ostalih resursa knjižnice (knjižničnih prostora, knjižničnih fondova, znanja i vještina stručnih suradnika knjižničara) pogotovo nakon 'zatvaranja knjižnica' i ograničavanja usluga zbog pandemije korona virusa. Godina 2021. bila je proglašena Godinom čitanja, čini mi se baš usprkos pandemiji. U prezentaciji se može vidjeti koje su to aktivnosti koje smo ostvarili u toj godini. Obilježeni su: Mjesec hrvatskog jezika, Dan NSK, Dan hrvatske glagoljice i glagoljaštva, Faust Vrančić, Dan hrvatske knjige, Noć knjige, Dan škole, Dani medijske pismenosti, Svjetski tjedan svemira, Međunarodni mjesec školskih knjižnica, Mjesec hrvatske knjige... Ostvarili smo projekt Njezino veličanstvo koprija i eTwinning projekte: Godina čitanja i Igrajmo se glagoljicom.

Istraživački rad, projektna nastava i projekti su oblici rada u kojima se potiče radoznalost djece, učenje s razumijevanjem i iskustveno učenje u izvornoj stvarnosti. Učenici upoznaju različite izvore znanja na različitim medijima u svrhu proširivanja znanja. Razvijaju sposobnost pristupa, analize, kritičkog promišljanja, vrednovanja, korištenja i stvaranja novih medijskih sadržaja. Evo primjera nekih mojih digitalnih obrazovnih sadržaja koje stvaram za potrebe edukacije:

8. razred: <https://view.genial.ly/603128eab213870d34e224c4/vertical-infographic-u-potrasi-za-knjigom-kimoo-8r> (HJ) i

<https://view.genial.ly/603a58fd3f847e0d019392cb/interactive-content-faust-vrancic-i-digitalna-nsk> (FIZ)

7. razred: <https://view.genial.ly/6241cb95e54cb3001864de7f/interactive-content-casopis-na-razlicitim-medijima-poremecaji-prehrane> (BIO) Bajka je jedan od najstarijih oblika

usmenoga narodnog stvaralaštva koji i nakon nekoliko tisuća godina i dalje potiče razvoj dječje mašte, ispunjava djetetovu potrebu za čarolijom, oblikuje djetetovu osobnost, obraća se njegovome nesvjesnome koristeći se slikama i simbolima, upozorava ga i daje mu odgovore na brojne životne nevolje (Krajačić, 2022).

Slika 1. Integrirana nastava fizike i knjižnice – Faust Vrančić i Digitalna NSK

Knjižnice ne možemo zamisliti bez pričaonica i čitanja bajki. Tome u prilog je bila i činjenica što je u 2021. godini Međunarodni mjesec školskih knjižnica imao temu: *Bajke i narodne predaje iz svih krajeva svijeta*. Osmislila sam pričaonice za učenike razredne nastave, povezujući ih s kurikulumom nastavnog predmeta HJ te ih ostvarila u suradnji s učiteljicama, a digitalne obrazovne materijale možete vidjeti na sljedećim poveznicama:

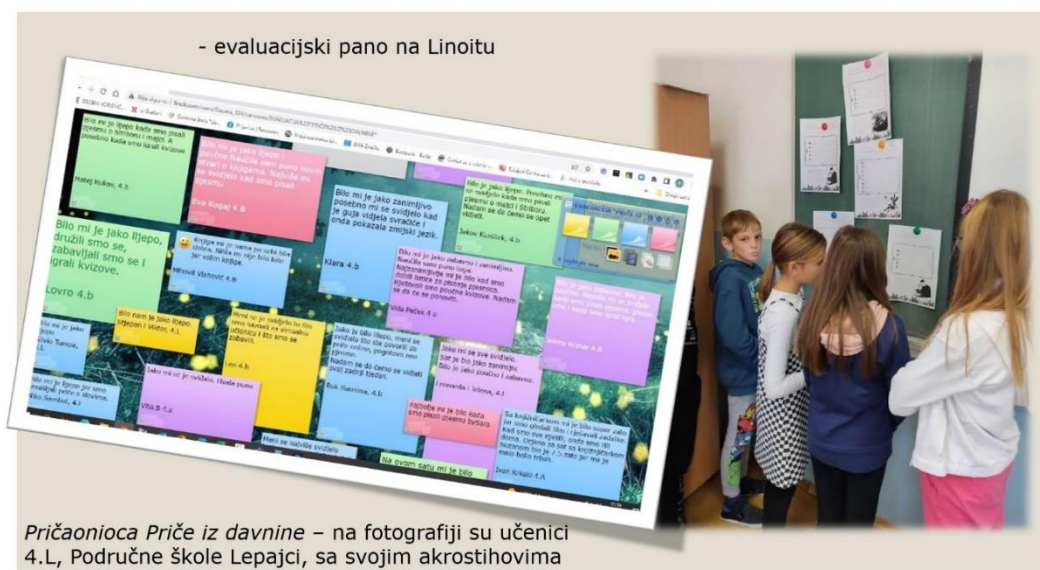
4. razred: <https://sites.google.com/view/price-iz-davnine/naslovnica>

3. razred: <https://sites.google.com/view/hrvatske-narodne-bajke/naslovnica>

2. razred: <https://view.genial.ly/61b9a947599d3a0decoda189/interactive-content-n-iveljic-bozicna-bajka>

1. razred: <https://view.genial.ly/602a7b5965bb430d76937ee3/horizontal-infographic-review-kimoo-1r>

U nastojanju da se odgovori na situaciju u kojoj se našlo društvo, a i pojedinac, mnoge manifestacije su pokrenute u svrhu poticanja čitanja radi zdravlja. Tako su organizatori manifestacije Noć knjige odlučili Noć knjige 2021. tematski posvetiti ljekovitoj moći knjiga s natječajem *Ljekovita lektira*, Međunarodni mjesec školskih knjižnica u 2020. imao je temu *Put do zdravlja i dobrobiti*, a Mjesec hrvatske knjige *'tražio je' čitatelje... koji su se 'hrvali' s knjigom...* Smatram da je važno biti u središtu zbivanja, biti aktualan i pratiti trendove koje društvo stavlja pred nas.

Slika 2. Evaluacijski pano učenika 4. razreda nakon Pričaonice

(http://linoit.com/users/Suzana_324/canvases/EVALUACIJA%20%22PRI%20C4%8CE%20IZ%20DAVNINE%22)

Bez promocije nema uspjeha, a niti uspjeha bez promocije. Bez medija knjižnice ne bi bile vidljive pa je suradnja s njima neophodna. Aktivnosti objavljujemo u različitim medijima (Web-škole, Glas Zagorja, Školske novine, Radio RHZK, Sjever.hr, portal Škole.hr, Facebook Knjižničari...), kako lokalnim, tako i nacionalnim. Hvala svima na predivnoj suradnji.

U životu je sve povezano i nitko nije otok. Uvijek sve polazi od obitelji i najbolja 'škola' je vlastiti primjer. Danas djeca najčešće nemaju potrebe ni motivacije uzeti knjigu u ruke u slobodno vrijeme i čitati. Velik je izazov pred roditeljima, učiteljima, a onda i nama knjižničarima. Ne smijemo prebacivati odgovornost jedni na druge, nego zajedno djelovati za dobrobit naših mladih.

Mi, knjižničari, snalazimo se na razne načine, samo da ostanemo u kontaktu s učenicima i da učenici ne zaborave koje sve blagodati pružaju knjižnice – da su to prije svega mjesta susreta, druženja, razbibriga, smijeha, radosti, da su knjižnice srca škole, da su važne za njihov osobni i socijalni razvoj, a u pozadini svega je poticanje čitanja, učenja te razvoj ljubavi prema knjizi i knjižnicama.

Imajući na umu Picassov citat: „Tko hoće nešto učiniti nađe način, tko neće, nađe opravdanje“, kad nađem na prepreke, ne odustajem, nego tražim načine kako učenike zainteresirati i približiti im važnost čitanja. Trudim se biti proaktivna. Vjerujem da u tome i uspijevam, što pokazuju rezultati, uspjesi i mišljenja učenika, a posebno radost dolaska u knjižnicu i druženje s knjižničarkom.

OSVOJENO
1. MJESTO
NA
DRŽAVNOM
NATJEČAJU
"LJEKOVITA
LEKTIRA"

http://www.os-ljudevit-gaj-kr.skole.hr/?news_hk=1&news_id=1806&mshow=290#mod_news

Videozahvala:

<https://bit.ly/3UHC454>

Slika 3. Noć knjige, natječaj Ljekovita lektira – 1. mjesto
(‘Intervju s Knjiguškom’: http://www.husk.hr/rezultati_natjecaja_ljekovita_lektira/)

Izvori i literatura

Borić, I. (2020). Igrifikacija u nastavi. *Varaždinski učitelj- digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje* 3, 3: 1-4. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/file/341166>

Zavec , M. (2020). Čitanje je zakon. *Varaždinski učitelj- digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje* 3, 3: 1-6. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/file/343702>

Krajačić, P. (2022). Važnost bajki. [citirano: 2022-09-01]. Dostupno na: <https://www.skolskiportal.hr/sadrzaj/iz-ucionice/vaznost-bajka/>

Zarazi se čitanjem

Nikolina Sabolić

Osnovna škola „Đuro Ester“ Koprivnica
nikolina.blataric1@skole.hr

Uvod

Shvaćamo li svoju ulogu knjižničara kao sudionika u procesu uvođenja djeteta u svijet čitalačke pismenosti, trebamo imati na umu njezine tri osnovne kategorije: 1. pronalaženje podataka i informacija, 2. razumijevanje pročitano, 3. promišljanje o pročitano. Sukladno tome ćemo u neposredni odgojno-obrazovni rad s učenicima uključivati aktivnosti koje doprinose poticanju i razvijanju čitalačkih vještina i sposobnosti podjednako u svim navedenim kategorijama čitalačke pismenosti, uz prilagodbu razvojnoj dobi i doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika.

Čitalačka pismenost

U ciklusu PISA 2018 čitalačka je pismenost određena kao razumijevanje, korištenje, vrednovanje, promišljanje i angažman u tekstovima radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja vlastita znanja i potencijala te aktivnog sudjelovanja u društvu. „Razumijevanje“ pročitano uključuje određenu razinu integracije informacija iz teksta i znanja čitatelja. „Korištenje“ se odnosi na primjenu i funkciju, odnosno na ono što radimo s onime što čitamo. Pojam „vrednovanje“ podrazumijeva razmatranje vjerodostojnosti teksta dok „promišljanje“ naglašava interaktivnu prirodu čitanja - svaki čin čitanja zahtijeva određenu razinu promišljanja, procjenjivanja i povezivanja informacija iz teksta s informacijama izvan teksta. Naglašava se kako cilj obrazovanja nije razvijati samo znanja, već i angažman u čitanju. „Angažman“ u ovom kontekstu

podrazumijeva motivaciju za čitanje te obuhvaća skup afektivnih i biheviornalnih karakteristika koje uključuju interes za čitanje i uživanje u čitanju, osjećaj kontrole nad onim što se čita, uključenost u socijalnu dimenziju čitanja te različite i česte čitalačke navike. (PISA 2018, 2019)

Čitanje slikovnica kao polazište za razvoj jezično-govornih i socio-emocionalnih vještina

U fazi početnog čitanja i pisanja kada učenici usvajaju osnovne jezične vještine potrebne za uspješno čitanje, razvijaju fonološku svijest i sposobnost dekodiranja znakova, uče kako govoreni modalitet jezika pretočiti u pisani modalitet, preporučaju se aktivnosti slušanja čitanja. Slušanje čitanja naglas može pomoći početnim čitateljima u uživljavanju u djelo kao temelju za stvaranje angažmana u tekstovima. Stoga su Godinu čitanja učenici 1. razreda OŠ „Đuro Ester“ započeli razrednim projektom Festival slikovnica koji je ostvaren pod vodstvom školske knjižničarke. Cilj projekta Festival slikovnica bio je poticanje interesa za knjigu i čitanje stvaranjem poticajne okoline u kojoj će djeca biti okružena kvalitetnim slikovnicama. Za zajedničke susrete i čitanje birane su slikovnice koje predstavljaju sklad dviju umjetnosti – slikarstva i književnosti, a prema namjeni su umjetničke i spoznajne. Uz poticanje čitanja cilj projekta bio je i razvoj socio-emocionalnih vještina učenika. Radionice su se tijekom tromjesečnog trajanja projekta održavale u sklopu izvannastavne aktivnosti Pričalica u suradnji s razrednom učiteljicom. Održano je deset radionica koje su bile usmjerene na stimulaciju razvoja jezično-govornih vještina (izražavanje stavova i razmišljanja prije i nakon čitanja, iskazivanje vlastitog shvaćanja značenja teksta, pripovijedanje), stimulaciju asocijativnog mišljenja (asocijacije, vizualizacije), poticanje stvaralačkog mišljenja (pričanje priče uz pomoć slikovnih motiva), kreativnosti (izrada stvaralačkih radova na temelju čitanja), poticanje različitih načina ekspresije (igranje uloga, dramske improvizacije), jačanje motoričkih vještina (izrada radova origami tehnikom i tehnikom kolaža).

Analizom postupaka likova, tumačenjem odnosa među likovima, otkrivanjem tematsko-idejne razine, dohvaćanjem viših značenja književno-umjetničkog teksta i životno vrijednih pouka, učenici su uplovili u svijet lijepo književnosti. Uz primjenu biblioterapeutskih postupaka priče iz slikovnica poslužile su kao polazište za razvijanje njihovih socijalnih vještina i stvaranje pozitivnog razrednog ozračja. Potaknuti pričama koje im je knjižničarka čitala, razgovarali su o ljudskim vrijednostima, međusobnim odnosima, prijateljstvu, suosjećanju, pomaganju (slikovnica *Najotmjeniji div u gradu*). Izražavali su emocije, pozitivne i negativne osjećaje, primjerice kako se suočiti sa strahom, nositi s neugodnim osjećajima, prevladati osjećaje nelagode, zavisti (slikovnica

Orašar). Isticali su vlastite sposobnosti, jake strane, aktivnosti u kojima su uspješni te vještine i talente kojima se ponose; u čemu sam uspješan/što mi dobro ide, što bih želio znati/naučiti (slikovnica *Nezadovoljna bubamara*). Vježbali su komunikacijske vještine međusobnim slušanjem, pohvalnim, poticajnim i ohrabrujućim riječima koje su govorili jedni drugima u vođenoj aktivnosti “pohvali prijatelja“ (slikovnica *Medo i klavir*). Govorili su o različitosti i toleranciji (slikovnica *Pastele u štrajku*), u vođenim vježbama aktivirali različita osjetila za doživljavanje svijeta oko sebe, iznosili razmišljanja o tome što ih veseli, kako se svakog dana veseliti malim stvarima i cijeniti što nam je dano (slikovnica *Zašto ne volim proljeće*).

Iz svijeta književne umjetnosti učenici su zavirili i u svijet drugih umjetnosti otkrivajući kako su teme priča prezentirane u likovnim, glazbenim, plesnim i filmskim ostvarenjima; slušali su klasičnu glazbu Ludwiga von Beethovena, gledali Ples šećerne vile iz baleta *Orašar*, reprodukcije umjetničkih slika Ivana Rabuzina (uz slikovnicu *Kako živi Antuntun*), animirani film prema slikovnici (*Fantastične leteće knjige g. Morrisa Lessmorea*).

S obzirom da se posljednjih godina uočava sve uži vokabular s kojim djeca dolaze u prvi razred, radionice u projektu Festival slikovnica bile su posvećene stvaranju situacija i prilika za govorno izražavanje; učenici su stvarali asocijacije na početni pojam ili sliku, izvodili dramske improvizacije na temelju sadržaja priče. Igranjem didaktičke igre *Pričam ti priču* u manjim su skupinama osmišljavali priču na temelju slikovnih motiva s kartica.

Slika 1: Didaktička igra Pričam ti priču – pripovijedanje uz kartice

Pred razredom su učenici predstavljali vlastite likovne radove nastale na temelju čitanja – crteže bajkovitih likova koji posjeduju određenu pozitivnu osobinu kojom uveseljavaju druge oko

sebe, kao i neobične crteže zamišljene stvarnosti. Za završetak projekta, uz Noć knjige, organizirana je izložba Moja ljekovita slikovnica na kojoj je svaki učenik predstavio svoju dragu slikovnicu koju je donio od kuće. Ispričao je na koji način je ta slikovnica ljekovito djelovala na njega i dao preporuku za čitanje drugim učenicima, roditeljima i učiteljima.

Čitanje za korištenje

Bilo da se radi o čitanju usmjerenom na primjenu informacija i ideja iz teksta u nekom neposrednom zadatku ili o učvršćivanju ili promjeni uvjerenja i stavova, učenik koji čita za korištenje mora moći razumjeti pročitano i promišljati o pročitano. U tom smislu pojedini autori koji se bave lingvističkim istraživanjima i čitanjem (Wolf, Kovač, Peti-Stantić) govore o dubinskom čitanju. U organizaciji školske knjižnice s učenicima viših razreda provode se aktivnosti koje uključuju čitanje različitih vrsta tekstova (književnih, informativnih, popularno-znanstvenih) posredovanih različitim medijima (na papiru i zaslonom ekrana) sa svrhom pronalaženja podataka, tumačenja, vrednovanja i procjenjivanja informacija te njihove primjene u vlastitim pisanim i digitalnim radovima (primjerice u projektu Čitanje ne poznaje granice/Branje ne pozna meja).

Slika 2: Tko je bio Ivan Vučetić - čitanje, izrada digitalnog rada, prezentiranje i demonstracija u projektu Čitanje ne poznaje granice

Dramskim tehnikama do interpretativnog čitanja

Korištenje dramskih postupaka u radu s tekстом/na tekstu približava učenike produktivnim oblicima čitanja. Ostvariti interpretativno i stvaralačko čitanje bio je cilj trodnevne radionice Zarazi se čitanjem, koju sam provela na 61. Međunarodnom dječjem kazališnom festivalu u Šibeniku.

Slika 3: Dramske vježbe na 61. Međunarodnom dječjem festivalu u Šibeniku

Dramskim igrama, vježbama i tehnikama polaznici radionice (djeca i mladi) izražavali su doživljaj pročitane teksta. Nakon vježbi za glas i izgovor, vođeni motom „Čitam kao glumac“, prenosili su poruku teksta poštujući govorne vrednote hrvatskoga standardnoga jezika kao i prozodijska obilježja (naglasak, ritam, intonaciju, varijacije u brzini i glasnoći govora, trajanje emisije fonema) stvarajući vlastitu dikciju i ekspresiju.

Zaključak

U suživotu kulture obilježene pismenošću i riječima i one koja se kreće znatno bržim tempom, digitalne kulture, trebamo osobito brinuti o razvoju procesa čitanja u mladima od najranije dobi, i to razvoju različitih načina čitanja, kako čitanja s razumijevanjem/dubinskog čitanja, za koje nas osposobljavaju godine čitanja tiskanih knjiga i koje omogućava procesuiranje i dulje zadržavanje pozornosti na jednom problemu, tako i čitanja prelijetanjem, kojemu nas uče mediji

na zaslonima i koje uvježbava kako u kratko vrijeme obraditi relevantno veliku količinu informacija. Jer „dubinsko čitanje i čitanje prelijetanjem bit će ključni za naše uspješno preživljavanje u digitalnoj civilizaciji“ (Kovač 2021).

Izvori i literatura

Bašić, I. (2021). Biblioterapija i poetska terapija: Priručnik za početnike. Zagreb: Školska knjiga.

Gabelica, M.; D. Težak (2019). Kreativni pristup lektiri. Zagreb: Ljevak.

Kovač, M. (2021). Čitam da se pročitam: Deset razloga za čitanje knjiga u digitalno doba. Zagreb: Ljevak.

Peti-Stantić, A. (2019). Čitanjem do sporazumijevanja: Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb: Ljevak.

PISA 2018 – Konceptualni okvir čitalačke pismenosti (2019). Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. [citirano 2022-12-16]. Dostupno na: https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2019/10/Konceptualni-okvir-%C4%8Ditala%C4%8Dke-pismenosti_PISA-2018.pdf

Wolf, M. (2019). Čitatelju, vrati se kući: Čitateljski mozak u digitalnom svijetu. Zagreb: Ljevak.

ZAHVALA

Zahvaljujemo svima koji su pomogli u pripremi i ostvarenju 13. okruglog stola za školske knjižnice Hrvatskoga knjižničarskog društva.

Posebnu zahvalu upućujemo Ministarstvu kulture i medija Republike Hrvatske te Agenciji za odgoj i obrazovanje na financijskoj podršci.

Zahvaljujemo suorganizatorima Agenciji za odgoj i obrazovanje, Podružnica Split, Društvu knjižničara u Splitu kao i predavačima te članovima organizacijskog i programskog odbora.

Zahvaljujemo predsjednicima i članovima stručnih tijela Hrvatskog knjižničarskog društva na ukazanom povjerenju pri objavljivanju njihovih publikacija.

NAKLADNIK

Hrvatsko knjižničarsko društvo

ZA NAKLADNIKA

Janseka Pleško

LEKTURA I KOREKTURA

Nataša Mesić Muharemi

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Merien Hadrović

OBLIKOVANJE OMOTA

Ivana Turk

Rujan 2023.

ISBN 978-953-8176-26-5

ISBN: 978-953-8176-26-5